MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS MOKYKLOS
VIEŠOSIOS TEISĖS INSTITUTAS

ELENA GAIDAMOVIČ
ADMINISTRACINĖS TEISĖS PROGRAMA

TARNYBINĖS ATSAKOMYBĖS RAIDA IR TENDENCIJOS VIDAUS TARNYBOS SISTEMOJE

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė –

Prof. dr. Ieva Deviatnikovaitė

Vilnius, 2022 m.

TURINYS

LENTELIŲ SĄRAŠAS 3
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS 3
BAIGIAMAJAME DARBE VARTOJAMOS SANTRUMPOS 4
ĮVADAS 5
1. TARNYBINĖS ATSAKOMYBĖS TEISINĖ CHARAKTERISTIKA 11
1.1 Tarnybinės atsakomybės samprata ir paskirtis 11
1.2 Vidaus tarnybos ir tarnybinės atsakomybės teisinio reglamentavimo raida 18
1.3 Tarnybinės atsakomybės sąveika su kitomis teisinės atsakomybės rūšimis 26
1.4 Statutinis tarnautojas kaip tarnybinės atsakomybės subjektas 29
2. TARNYBINĖS ATSAKOMYBĖS TAIKYMAS VIDAUS TARNYBOS SISTEMOJE 34
2.1 Tarnybinis nusižengimas ir jo sudėtis 34
2.2 Tarnybinės nuobaudos ir jų skyrimo tvarka 40
2.3 Tarnybinio patikrinimo procesas ir praktikoje kylančios problemos 51
3. VIDAUS SISTEMOS PAREIGŪNŲ TARNYBINĖ ATSAKOMYBĖ UŽSIENIO VALSTYBĖSE 60
3.1 Vidaus sistemos pareigūnų tarnybinės atsakomybės ypatumai Lenkijoje 60
3.2 Vidaus sistemos pareigūnų tarnybinės atsakomybės charakteristika Čekijoje 64
IŠVADOS 67
PASIŪLYMAI 70
LITERATŪRA 71
ANOTACIJA 81
ANNOTATION 82
SANTRAUKA 83
SUMMARY 84
AKADEMINIO SĄŽININGUMO DEKLARACIJA 85

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė Tarnybinių nusižengimų kaita.....47

2 lentelė Lenkijos vidaus tarnautojams keliami reikalavimai.....60

3 lentelė Muitinės pareigūnų teisės pažeidimų rūšys.....61

4 lentelė Vidaus tarnybos pareigūnų tarnybinių nusižengimų rūšys Lenkijoje.....62

5 lentelė Vidaus tarnybos pareigūnų tarnybinių nuobaudų rūšys Lenkijoje.....63

6 lentelė Vidaus tarnybos pareigūnams skiriamų nuobaudų rūšys Čekijoje.....64

7 lentelė Saugumo pajėgų tarnybinių nuobaudų rūšys Čekijoje.....65

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. LVAT gautos ir išnagrinėtos bylos.....12

2 pav. Vidaus tarnautojų skaičiaus dinamika.....33

3 pav. Tarnybinio nusižengimo tyrimo schema 2022 m.....59

BAIGIAMAJAME DARBE VARTOJAMOS SANTRUMPOS

Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statutas – VTS arba statutas

Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas – VTĮ arba įstatymas

Lietuvos Respublikos Konstitucija – Konstitucija

Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija – EŽTK

Administracinių nusižengimų kodeksas – ANK

Administracinių teisės pažeidimų kodeksas – ATPK

Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas – BK

Tarnybinių patikrinimų atlikimo, tarnybinių nuobaudų vidaus tarnybos sistemos pareigūnams skyrimo ir panaikinimo tvarkos aprašas – Aprašas

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas – Konstitucinis Teismas

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas – LVAT

Europos Žmogaus Teisių Teismas – EŽTT

Vidaus tarnybos sistemos pareigūnas – pareigūnas arba vidaus tarnybos pareigūnas, arba statutinis tarnautojas

ĮVADAS

Tiriama problema ir aktualumas. Tarnybinės atsakomybės institutas – sudėtinė Lietuvos valstybės tarnybos, kaip administracinės teisės instituto, dalis. Tarnybinė atsakomybė tiesiogiai veikia valstybės tarnybos žmogiškuosius išteklius, siekiant sukurti profesionalų vidaus tarnybos korpusą. Lietuvos vidaus tarnybos pareigūnų tarnybinės atsakomybės instituto užuomazgos sietinos su 1920 m. įtvirtintu Milicijos įstatymu[1]. Tarpukario Lietuvoje tarnybinės atsakomybės ir vidaus tarnybos instituto vystymasis vyko lėtai. Pakankamo teisinio reguliavimo trūkumas, kompetencijos stoka sąlygojo tarnybinės atsakomybės išvengiamumą ir piktnaudžiavimą turimomis teisėmis. Tarpukariu vidaus tarnautojams skiriamos moralinio ir dorovinio pobūdžio tarnybinės nuobaudos neatspindėjo tarnybinės atsakomybės nuobaudų prevencijos funkcijos. Ilgą laiką vidaus tarnybos santykiai reglamentuoti nenuosekliai, pasitelkiant skirtingos teisinės galios teisės aktus, o tai galiausiai sąlygojo teisinį neapibrėžtumą. 1991 m. patvirtintas Vyriausybės nutarimas „Dėl tarnybos Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemoje statuto“[2] neatliepė reguliuojamų teisinių santykių reikšmės. Iki 2003 m. tarnautojai už tarnybinius nusižengimus buvo traukiami drausminėn atsakomybėn. 2003 m. priėmus Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto patvirtinimo įstatymą[3], Lietuvoje pradėtas formuoti statutinių valstybės tarnautojų tarnybinės atsakomybės institutas. Tarnybinės atsakomybės institutas reguliuojamas diferencijuotai nepažeidžiant vientisumo, todėl laikotarpiu nuo 2003 m. tarnybinius santykius ir tarnybinės atsakomybės institutą reglamentavo skirtingi teisės aktai: Tarnybos kalėjimų departamente prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos statutas[4], Tarnybos Lietuvos Respublikoje muitinėje statutas[5], Lietuvos Respublikos civilinės krašto apsaugos tarnybos statutas[6]. 2019 m. pasikeitė statutinių valstybės tarnautojų teisinio statuso teisinis reglamentavimas. Šiuo metu tarnybinius santykius reglamentuoja VTS[7], Kriminalinės

[1] „Milicijos įstatymas iš laikinosios Vyriausybės žinios 1920 m. Nr.32“, E-PAVELDAS, žiūrėta 2022 m. sausio 19 d., https://www.epaveldas.lt/preview?id=C10000143886-1920-Nr.32 .

[2] Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl tarnybos Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemoje statuto“, LRS, žiūrėta 2022 m. sausio 19 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.4143?jfwid=oyiziuzip .

[3] „Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto patvirtinimo įstatymas (suvestinė redakcija nuo 2003 m. gegužės 1 d. iki 2004 m. balandžio 1 d.)“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. sausio 19 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/ta/41119#Xcae48d8e94ff4f3bab068263cf4fd862 .

[4] „Lietuvos Respublikos tarnybos kalėjimų departamente prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos statutas“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. sausio 19 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/ta/82932:ver1#X844205f474514ce8ad1d83cd7b1836b9 .

[5] Lietuvos Respublikos Tarnybos Lietuvos Respublikos muitinėje statuto patvirtinimo ir įgyvendinimo įstatymas“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. sausio 19 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/ta/120325:ver1#X9c29c2ff18584765ab4b14a1314a1a48 .

[6] „Lietuvos Respublikos civilinės krašto apsaugos tarnybos statutas“, LRS, žiūrėta sausio 19 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.215632?jfwid

[7] „Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statutas (aktuali redakcija)“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. sausio 19 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/ta/41119.

žvalgybos įstatymas[8], Diplomatinės tarnybos įstatymas[9], Specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymas[10]. VTS apima statutinių valstybės tarnautojų, tarnaujančių Policijos departamento, Valstybės sienos apsaugos tarnybos, Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento, Finansinių nusikaltimų tyrimų tarnybos, Viešojo saugumo tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos, Kalėjimų departamento prie Teisingumo ministerijos ir jam pavaldžių įstaigų, Muitinės departamento prie Finansų ministerijos ir jiems pavaldžių įstaigų teisinį statusą.

Pagal Konstitucinį Teismą, „<...> Tai, kad valstybės tarnybos paskirtis – garantuoti viešąjį interesą valstybės ir savivaldybių institucijoms vykdant viešąjį administravimą ir teikiant viešąsias paslaugas, o ne privačius šia veikla užsiimančių darbuotojų interesus, lemia valstybės tarnautojų, kaip korpuso, ypatingą formavimo tvarką, jų teisinio statuso specifiką, taip pat jų ypatingą atsakomybę visuomenei už jiems pavestų funkcijų vykdymą.“[11] Valstybės funkcijoms įgyvendinti vidaus tarnautojams keliami griežtesni reikalavimai. Tarnautojus sieja glaudūs lojalumo ir hierarchinio pavaldumo santykiai su valstybe, vidaus tarnybos pareigūnams suteikti platūs įgaliojimai veikti sau nepavaldžių asmenų atžvilgiu. Tarnybinės atsakomybės taikymas įpareigoja vidaus tarnybos pareigūnus neperžengti suteiktų įgaliojimų ribų bei tinkamai atlikti numatytas pareigas.

Vidaus tarnybos sistemoje įtvirtintas atsakomybės neišvengiamumo principas, kuris suponuoja pareigą traukti atsakomybėn vidaus tarnybos pareigūnus už atliktus tarnybinio pobūdžio nusižengimus. Kaip rodo teismų statistiniai duomenys, dažniausiai LVAT 2020 m. nagrinėti tarnybiniai ginčai dėl *tarnybinių nuobaudų teisėtumo* sudarė net 35 proc. visų ginčų, dėl atleidimo iš pareigų – 16 proc.[12] 2020 m. LVAT sušvelnino paskirtas nuobaudas arba pripažino kaip neteisėtai skirtas net 74,5 proc. bylų (2015 m. – 36 proc., 2016 m. – 36 proc., 2017 m. – 44 proc., 2018 m. – 58 proc., 2019 m. – 45 proc.). Minėti statistiniai duomenys parodo, kad ginčai administraciniuose teismuose dėl tarnybinės nuobaudos teisėtumo sudaro didžiąją nagrinėjimų bylų dalį, tai suponuoja tarnybinės atsakomybės reglamentavimo spragas, kylančias praktikoje. Manytina, kad probleminę situaciją dėl tarnybinės atsakomybės taikymo galima apibūdinti išskiriant tokius probleminius aspektus:

---

[8] „Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas“, LRS, žiūrėta 2022 m. sausio 19 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.434526/asr .

[9] „Lietuvos Respublikos diplomatinės tarnybos įstatymas“, LRS, žiūrėta 2022 m. sausio 19 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.70992/asr .

[10] „Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymas“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. sausio 19 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/ta/118734?ref=5#X71577557c9724891a8decad53040e699 .

[11] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas Nr. 51/01-26/02-19/03-22/03-26/03-27/03 „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ją susiję santykiai, atitikties Konstitucijai ir įstatymams“, LRKT, žiūrėta 2022 m. sausio 19 d., https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta275/content .

[12] „Susisteminta teisminė praktika pagal tarnybinių nuobaudų rūšis“, VTD, žiūrėta 2022 m. sausio 19 d., https://portalas.vtd.lt/lt/news/visuomenei/2020-metais-vykusiu-tarnybiniu-gincu-apzvalga-ir-naujausia-teismine-praktika-1077.html .

Pirmoji problema: neteisėtą tarnybinės atsakomybės taikymą lemia nenuosekliai įtvirtinta tarnybinių nuobaudų sistema. VTS 39 straipsnio 2 dalyje numatytos penkios atsakomybės rūšys, bet tik viena griežčiausia nuobaudos rūšis reglamentuoja nusižengimus, už kuriuos skiriamas atleidimas iš vidaus tarnybos. Dėl nepakankamo jos reglamentavimo parenkamos neproporcingos nuobaudų rūšys.

Antroji problema: tarnybinės atsakomybės neišvengiamumo principo pažeidimas. Profesinių sąjungų atsakymas dėl pritarimo/nepritarimo skirti tarnybinę nuobaudą sąlygoja tarnybinių nuobaudų skyrimo senaties termino pažeidimą. Nepagrįstas profesinės sąjungos delsimas pažeidžia numatytus terminus ir lemia tarnybinės atsakomybės taikymo negalimumą.

Trečioji problema: tarnybinių nuobaudų neteisėtumo pagrindą sudaro procesiniai tarnybinio patikrinimo metu atliekamų veiksmų pažeidimai. Subjektai, vykdydami tarnybinį patikrinimą, neretai padaro procesinių pažeidimų, pavyzdžiui, nesilaiko terminų, pateikia netinkamas išvadas. Tai sąlygoja neteisėtą tarnybinės nuobaudos taikymą.

Ketvirtoji problema: tarnybinės atsakomybės neteisėtą taikymą lemia neišsamus ir prieštaringas poįstatyminių teisės aktų, įtvirtinančių vidaus tarnybos pareigūnų teises ir pareigas, reglamentavimas. Subjektams, taikantiems tarnybinę atsakomybę, sudėtinga pagrįsti savo sprendimus taikyti vienokio ar kitokio pobūdžio tarnybines nuobaudas. Praktikoje teismai reikalauja reglamentuoti sprendimą skirti tarnybinę nuobaudą teisėsaugos institucijų teisės aktais. Poįstatyminiai teisės aktai, įtvirtinantys pareigūnų teises ir pareigas, nuolat keičiami. Tai sąlygoja tarnybinės nuobaudos neteisėtumą.

Nurodytų problemų analizė ir pašalinimas gali turėti lemiamą reikšmę sprendžiant tarnybinės atsakomybės taikymo probleminius aspektus.

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas ir tiriamos problemos ištyrimo lygis. Tarnybinės nuobaudos ir jų taikymas sudaro didelę dalį LVAT nagrinėjamų bylų. Tačiau doktrininių šaltinių apie tarnybinę atsakomybę nėra daug, o esami gerokai pasenę. Svarbu pažymėti, kad mokslininkai vengia apibrėžti tarnybinę teisę kaip atskirą teisės šaką.[13] Po naujosios Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto redakcijos[14] įsigaliojimo nebuvo aptartas tarnybinės atsakomybės taikymas ir jo problematika. G. Kuncevičius ir V. Kosmačaitė straipsnyje „Tarnybinės atsakomybės taikymo probleminiai aspektai“[15] aptarė tarnybinės atsakomybės sampratą ir procesinius taikymo pagrindus. Šis straipsnis aktualus nagrinėjamai magistro baigiamojo darbo temai, tačiau jis yra iš ankstesnio tarnybinės atsakomybės teisinio reglamentavimo. Doktrinoje randama ir kitų šaltinių, kuriuose gvildenamas tarnybinės teisės

[13] Alfonsas Laurinavičius, *Tarnybinė teisė ir naujoji valstybės tarnybų (institucijų) valdymo paradigma* (Vilnius: ‚Mykolo Romerio universitetas, 2010), 53.
[14] „Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statutas“, *supra note* 7.
[15] Gytis Kuncevičius, Violeta Kosmačaitė, „Tarnybinės atsakomybės taikymo probleminiai aspektai“, *Jurisprudencija* 19, 4 (2012) https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/111.

koncepcijos klausimas, pavyzdžiui, A. Laurinavičius monografijoje „Tarnybinė teisė: statutinės valstybės tarnybos teisinis reguliavimas“[16]. Šioje monografijoje tarnybinė teisė aptariama plačiuoju spektru. Monografija naudinga istoriniu požiūriu, nes buvo išleista dar 2003 m., prieš Lietuvai įstojant į Europos Sąjungą. Vienu iš naujausių šaltinių laikytinas I.Deviatnikovaitės vadovėlis „Administracinė teisė bendroji dalis“[17], kuriame autorė trumpai apžvelgia tarnybinės atsakomybės reglamentavimą ir aktualų taikymą praktikoje. Yra unikalių baigiamųjų darbų, pavyzdžiui, I. Aukščionytės „Valstybės tarnautojų tarnybinė atsakomybė ir kylančios problemos“[18]. Autorės rastoje užsienio literatūroje apibendrintai rašoma apie vidaus tarnybą, nagrinėjami kai kurie tarnybinės atsakomybės ir jos taikymo praktikoje klausimai (pvz., W. Bendaruk[19], W. Morański[20], W. Bozek[21]). Doktrinoje gvildenama pagrindinė mintis – valstybės tarnautojų tarnybinės atsakomybės pagrindinė priežastis yra neprofesionalumas ir įgaliojimų viršijimas[22].

Baigiamojo darbo reikšmė ir originalumas. Šiuo tyrimu siekiama nors iš dalies užpildyti doktrininę spragą ir kompleksiškai išnagrinėti tarnybinės atsakomybės instituto teisinius elementus, pateikiant sistemiškai išnagrinėtas vidaus tarnybos, statutinių valstybės tarnautojų ir tarnybinės atsakomybės sampratas. Ypatingas dėmesys baigiamajame darbe skiriamas tarnybinės atsakomybės taikymo neteisėtumo analizei. Pasitelkiant teismų praktiką, identifikuojamas tarnybinis patikrinimas ir atskleidžiamos praktikoje kylančios problemos, pateikiama išsami VTS ir teismų praktikos analizė, siūlomi problemų sprendimo būdai. Be to, darbe išnagrinėti tarnybinės atsakomybės taikymo ypatumai Lenkijoje ir Čekijoje. Pasirinktai tematikai analizuoti naudojami tiek teisės norminiai aktai, tiek Lietuvos ir užsienio doktrininiai šaltiniai, tiek teismų praktika. Manoma, kad baigiamasis darbas gali prisidėti prie tarnybinės atsakomybės instituto tobulinimo Lietuvoje.

Tyrimo tikslas. Išanalizuoti tarnybinės atsakomybės instituto teisinį reguliavimą, raidą, tendencijas, atskleisti taikymo problemas vidaus tarnybos sistemoje.

Tyrimo objektas. Tarnybinė atsakomybė vidaus tarnybos sistemoje.

Tyrimo uždaviniai. Tyrimo tikslui pasiekti iškelti šie uždaviniai:

---

[16] Laurinavičius, *supra* note, 13.
[17] Ieva Deviatnikovaitė, *Administracinė teisė bendroji dalis* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2021).
[18] Inesa Aukščionytė, „Valstybės tarnautojų tarnybinė atsakomybė ir kylančios problemos“ (magistro baigiamasis darbas, Mykolo Romerio universitetas, 2015), https://www.lvb.lt/permalink/f/16nmo04/ELABAETD15137381.
[19] Waldemar Bendaruk, „The beginngs of disciplinary responsibility of Polish state officials“, *Journal of modern science*, 1, 44 (2020): 127, https://www.jomswsge.com/pdf-124639-53883?filename=The%20beginnings%20of.pdf.
[20] Wojciech Morański, „The legal nature of the disciplinary responsibility of the civil service mwmber“, *Roczniki Administracji i Prawa* 13 (2013):252, http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-f07042b1-9084-47ab-926c-320d468e63b2 .
[21] Wojciech Bozek, „The Disciplinary Responsobility of Employees of State Offices for the Infringment of Public Finance discipline and Penalties Related to them“, *Prawo Biudżetowe Państwa i Samorządu,* 2,1 (2013):69, https://apcz.umk.pl/PBPS/article/view/PBPS.2013.011 .
[22] Laurinavičius, *supra* note, 13.

1. Pateikti teisinę tarnybinės atsakomybės charakteristiką išskiriant tarnybinės atsakomybės elementus bei apžvelgiant tarnybinės atsakomybės teisinio reglamentavimo raidą.
2. Išanalizuoti tarnybinės atsakomybės taikymą vidaus tarnybos sistemoje, atskleisti taikymo problemas bei pateikti jų sprendimų būdus.
3. Lyginamuoju aspektu išnagrinėti vidaus sistemos pareigūnų tarnybinės atsakomybės instituto ypatumus Lenkijoje ir Čekijoje.

Tyrimo metodika. Rengiant baigiamąjį darbą buvo taikomi lyginamasis, istorinis, sisteminės analizės, dokumentų analizės, analitinis – kritinis, statistinis, aprašomasis, ekspertų apklausos ir apibendrinimo metodai:

- *Lyginamasis metodas* leidžia nustatyti tarnybinės atsakomybės sampratą ir tarnybinės atsakomybės problematiką analizuojant pasirinktų užsienio valstybių teisinį reglamentavimą. Darbe analizuojamas tarnybinės atsakomybės modelis Lenkijos ir Čekijos teisėje. Kai kuriais aspektais lyginamuoju metodu fragmentiškai analizuojama Latvijos tarnybinė atsakomybė ir ją reglamentuojantys teisės aktai.
- *Istorinis metodas* pasitelkiamas analizuojant tarnybinės atsakomybės reglamentavimo raidą. Chronologiniu požiūriu analizuojamas laikotarpis nuo 1918 – 1940 m. ir nuo 1990 m. iki šių dienų. Istorinis metodas padeda atskleisti tarnybinės atsakomybės sampratos ir nuobaudų vystymosi genezę.
- *Sisteminės analizės metodas* leido skaidyti tyrimo objektą į dalis, analizuoti atskirai ir vėliau susisteminti į bendrą visumą, įvertinti ir apibendrinti. Šis metodas padėjo analizuoti tarnybinės atsakomybės, tarnybinių nuobaudų ir tarnybinio patikrinimo elementus, atskleisti praktinio pobūdžio problemas.
- *Dokumentų analizės metodu* tiriami teisės norminiai aktai. Baigiamajame darbe išsamiai analizuojami (VTS, Aprašas, reglamentuojantis tarnybinės atsakomybės taikymą) ir administracinių teismų sprendimai dėl tarnybinės atsakomybės taikymo teisėtumo ar neteisėtumo.
- *Analitinis – kritinis metodas* padeda atskleisti tarnybinės atsakomybės taikymo probleminius aspektus, teisinio reguliavimo trūkumus ir siūlyti sprendimų būdus.
- *Statistinis metodas* padėjo gauti LVAT išnagrinėtų bylų statistinius duomenis ir valstybės tarnautojų skaičiaus statistiką.
- *Aprašomasis metodas* padėjo atskleisti tyrimo eigą ir aprašyti gautus atlikto tyrimo rezultatus.
- *Ekspertų apklausos metodas* padėjo įvertinti pagrindines praktikoje kylančias problemas, kurios susijusios su tarnybinės atsakomybės taikymu. Naudotas apklausiant kvalifikuotus ekspertus (Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų

ministerijos Teisės skyriaus vyriausioji specialistė, Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos Personalo skyriaus vyresnysis patarėjas, Policijos departamento prie Vidaus Reikalų ministerijos Imuniteto valdybos Vilniaus apygardos skyriaus vyriausiasis tyrėjas), kurie dalyvauja tarnybinio nusižengimo tyrimo komisijoje. Ekspertai buvo apklausiami ekspertinio interviu metu pateikiant klausimus apie tarnybinės atsakomybės taikymą praktikoje. Pateikti klausimai: 1. Kaip vertinate teismų praktikos veikimą, nagrinėjant tarnybinės atsakomybės klausimus?; 2. Kokie praktikoje kyla sunkumai, taikant tarnybinės atsakomybės normas?; 3. Kaip vertinate tarnybinių nuobaudų hierarchiją vidaus tarnybos įstatyme? Ar jos veiksmingos?

- *Apibendrinimo metodas* naudotas apibendrinant literatūros šaltinius, formuluojant išvadas ir teikiant pasiūlymus.

Tyrimo struktūra. Baigiamąjį darbą sudaro šios dalys: įvadas, dėstomoji dalis, susidedanti iš trijų skyrių, išvados, pasiūlymai, literatūros sąrašas, anotacija bei santrauka lietuvių ir anglų kalbomis. *Baigiamojo darbo pirmajame skyriuje* „Tarnybinės atsakomybės teisinė charakteristika“ analizuojama tarnybinės atsakomybės samprata ir jos paskirtis, chronologine tvarka apžvelgiama vidaus tarnybos ir tarnybinės atsakomybės teisinio reguliavimo raida, aptariama tarnybinės atsakomybės sąveika su kitomis teisinės atsakomybės rūšimis, analizuojamas tarnybinės atsakomybės subjekto teisinis statusas. *Baigiamojo darbo antrajame skyriuje* „Tarnybinės atsakomybės taikymas vidaus tarnybos sistemoje“ pateikiama išsami tarnybinio nusižengimo analizė ir jo sudėtis, remiantis VTS ir administracinių teismų praktiniais pavyzdžiais, aptariama tarnybinių nuobaudų sistema, išskiriamos praktikoje kylančios problemos, taikant atitinkamą tarnybinę nuobaudą, pasitelkiant oficialią administracinę doktriną. Detaliai analizuojamas tarnybinio patikrinimo teisinis reglamentavimas ir praktinės problemos. *Baigiamojo darbo trečiajame skyriuje* „Vidaus sistemos pareigūnų tarnybinė atsakomybė užsienio valstybėse“ nagrinėjami tarnybinės atsakomybės ir jos taikymo ypatumai Lenkijoje ir Čekijoje.

Ginamasis teiginys:

1. Nepakankamas statutinių valstybės tarnautojų tarnybinės atsakomybės teisinis reglamentavimas lemia netinkamą tarnybinės atsakomybės taikymą bei galimybę apskritai jos išvengti.

1. TARNYBINĖS ATSAKOMYBĖS TEISINĖ CHARAKTERISTIKA

1.1 Tarnybinės atsakomybės samprata ir paskirtis

Teisinė atsakomybė siejama su valstybės vykdoma prievarta. Atsakomybės esmė ir paskirtis taikyti valstybės prievartą, siekiant apsaugoti visuomeninę tvarką ir įtvirtintas teisines vertybes[23]. Manytina, kad teisinė atsakomybė yra veiksminga priemonė siekiant apsaugoti valstybę ir jos ginamus interesus nuo priešingų teisei veikų. Atsakomybė bendrąja prasme suvokiama kaip žmogaus gebėjimas atlikti tam tikrus veiksmus ir jausmas būti paskatintam arba sudraustam dėl jų atlikimo arba netinkamo atlikimo. Pagal Lietuvių kalbos žodyną,[24] *atsakomybė* suvokiama kaip „reikalingumas“, „būtinumas atsakyti, atsiskaityti“. Dažnai teisinė atsakomybė siejama su morale ir neretai tarpusavyje susipina. Moralė yra vidinis žmogaus įsitikinimas elgtis pagal dorovines elgesio normas. Teisinis įsitikinimas veikti ne tik pagal dorovines nuostatas, bet ir pagal galiojančius teisės aktus[25].

Teisinės atsakomybės institutas neįsivaizduojamas be priešingos teisei veikos ir taikomų sankcijų elementų. „Teisės pažeidimas – tai teisei priešinga, kalta asmenų ar organizacijų veika, kuria padaroma žala įstatymo saugomoms piliečių teisėms, teisėtiems interesams arba apskritai teisinei tvarkai.“[26] Šiame kontekste teisės pažeidimas yra suvokiamas kaip neigiamų padarinių sukėlimas tam tikrai santykio šaliai, tai pagrindžia sankcijų atsiradimą. Sankcija, teisinio poveikio priemonė, kuria susiaurinamos pažeidėjo teisės už teisės normos reikalavimų nevykdymą[27]. Lietuvos mokslinėje teisės doktrinoje teisinės atsakomybės instituto koncepcija įgyvendinama naudojant valstybės prievartą, skiriant sankcijas už teisinių vertybių pažeidimus. Šiuo metu Lietuvos Respublikoje egzistuoja šešios teisinės atsakomybės rūšys: 1. administracinė; 2. baudžiamoji; 3. tarnybinė; 4. materialinė; 5. konstitucinė; 6. civilinė. Šiame darbe analizuojamas tarnybinės atsakomybės reglamentavimas ir taikymas vidaus tarnybos sistemoje.

Statutiniai tarnautojai reprezentuoja valstybę ir jos įvaizdį, pareigūnų santykiai pasižymi hierarchiniais pavaldumo ryšiais, lojalumu ir specifiniais reikalavimais. Statutiniai pareigūnai turi plačius įgaliojimus sau pavaldžių ir nepavaldžių asmenų atžvilgiu, taip pat taiko prievartos priemones. Dažnai pareigūnai balansuoja ant leistino – neleistino elgesio ribos, todėl tarnautojai gali būti traukiami tarnybinėn atsakomybėn už tarnybinius veiksmus arba neveiklumą[28]. Tarnybinė atsakomybė – specifinė atsakomybės rūšis, taikoma išimtinai valstybės tarnautojams.

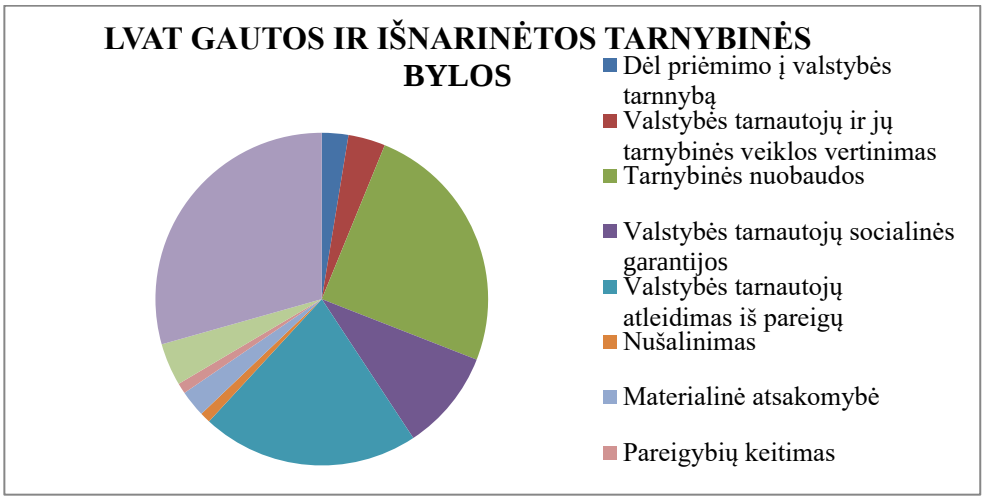
---

[23] Stasys Šedbaras, *Administracinė atsakomybė* (Vilnius: Justitia, 2005), 63.
[24] „Lietuvių kalbos žodynas“, LKŽ, žiūrėta 2022 m. vasario 20 d., http://www.lkz.lt/?zodis=atsakomyb%C4%97&id=01086290000 .
[25] *Ibid*
[26] Alfonsas Vaišvila, *Teisės teorija* (Vilnius: Justitia, 2000), https://vtvk2008.files.wordpress.com/2008/10/teises-teorija-vaisvila-2000.pdf .
[27] *Ibid*
[28] Laurinavičius, *supra note*, 13: 179.

LVAT konstatavo, kad „[T]arnybinė atsakomybė – sudėtinė Lietuvos valstybės tarnybos dalis, kuri tiesiogiai daro įtaką valstybės tarnybos žmogiškiesiems ištekliams, gerina jos įvaizdį visuomenėje bei didina žmonių pasitikėjimą ja, sudaro sąlygas išvengti klaidų ir sukurti profesionalią valstybės tarnybos aplinką].“[29] Tarnybinė atsakomybė pagal valstybės tarnybos modelio sampratą privalo ne tik egzistuoti kaip teorinė reikšmė; tarnautojai, padarę tarnybinius nusižengimus, turi būti traukiami tarnybinėn atsakomybėn[30].

Tarnybinės atsakomybės institutui skiriamas ypatingas dėmesys. Antai Konstitucinis Teismas pabrėžė tarnybinės atsakomybės svarbą: „pagal Konstituciją, įstatymų leidėjas turi pareigą valstybės tarnybos santykius reguliuoti, o valstybės tarnybos sistema turi veikti taip, kad ne tik būtų nustatyta atsakomybė už valstybės tarnyboje padarytus pažeidimus, bet ir kad asmenys, padarę pažeidimus valstybės tarnyboje, būtų iš tikrųjų traukiami atsakomybėn.“[31] Tarnybinės atsakomybės aktualumo klausimas pastebimas per teismų praktikos prizmę. Pastebima, kad 2021 m. Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme išnagrinėta 250 bylų dėl tarnybinių ginčų. Nuo 2016 m. pastebima, kad tarnybinių bylų mažėja: 2016 m. tarnybinių bylų išnagrinėta 6012, o 2021 m. – tik 250. Išsamesnei analizei pateikiama gautų ir išnagrinėtų bylų statistika (žiūrėti 1 pav.).

1 pav. LVAT gautos ir išnagrinėtos bylos[32]

[29] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2013 m. birželio 21 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-520-971-13“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. vasario 20 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/701558 .

[30] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas Nr. 51/01-26/02-19/03-22/03-26/03-27/03 nutarimas „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ją susiję santykiai, atitikties Konstitucijai ir įstatymams“, *supra note* 11.

[31] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. rugpjūčio 13 d. nutarimas Nr. 33/04 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. vasario 27 d. nutarimo Nr. 222“, „Dėl kandidato į Vyriausybės atstovus“ atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo 9 straipsniui“, LRKT, žiūrėta 2022 m. vasario 20 d., https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta560/content .

[32] Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal „Tarnybinių ginčų, išnagrinėtų administraciniuose teismuose apžvalga“, VTD, žiūrėta 2022 m. vasario 20 d., https://vtd.lrv.lt/uploads/vtd/documents/files/2021%2012%2021%20Teismu%20praktikos%20apibendrinimas%202021.pdf .

Iš pateiktos medžiagos matome, kad bylos dėl tarnybinės nuobaudos sudaro 25 procentus nagrinėjamų tarnybinių bylų. Autorės nuomone, tarnybinių bylų skaičius dėl tarnybinių nuobaudų paskyrimo išlieka aukštas. Tai sąlygoja įstatymų, reglamentuojančių tarnybinę atsakomybę ir nuobaudų taikymą, lakoniškumas ir neužpildytos įstatymų spragos.

Šiuo metu tarnybinės atsakomybės ir skatinimo pagrindai yra reglamentuojami VTS 6 skirsnyje ir VTĮ[33] 7 skyriuje. Tarnybinės atsakomybės samprata nėra pateikiama teisės aktuose, sampratos nereglamentavimas suponuoja įstatymų lakoniškumą ir netobulumą. Pagal VTS 39 straipsnį, tarnybinė atsakomybė suvokiama kaip mechanizmas, kurį pasitelkus taikomos tarnybinės nuobaudos už tarnybinio pobūdžio nusižengimus. Tarnybinės atsakomybės definicijos neapibrėžtumas sukuria papildomą pareigą analizuoti tarnybinę atsakomybę remiantis teismų praktikos ir mokslinės literatūros analize.

Literatūroje tarnybinės atsakomybės definicijai apibūdinti yra naudojamos skirtingos sąvokos: „disciplinarinė“, „drausminė“, „tarnybinė“.[34] Disciplinarinės atsakomybės definicija kildinama iš žodžio disciplina, reiškiančio *drausmė*. Manytina, kad žodžiai disciplina ir drausmė iš esmės laikomi sinonimais, kurie turi jungiančią funkciją – veiksmų teisėtumo reglamentavimas ir baudimas pažeidus numatytas sąlygas. Drausminė ir tarnybinė atsakomybė traktuojamos kaip savarankiškos teisinės atsakomybės rūšys, dėl šios priežasties VTĮ 39 straipsnyje vartojama tarnybinės atsakomybės sąvoka. Lyginamuoju aspektu pateikiamas kaimyninės valstybės Latvijos tarnybinės atsakomybės reglamentavimas, nes jis yra kitoks negu Lietuvoje. Tarnybinė atsakomybė Latvijoje traktuojama plačiau nei Lietuvos teisinėje sistemoje. Pastebima, kad Latvijos teisinėje bazėje egzistuoja atskiras teisės aktas Latvijos vidaus reikalų ministerijos sistemos įstaigų pareigūnų ir Kalėjimų administracijos specialiuosius laipsnius turinčių pareigūnų drausminės atsakomybės įstatymas“[35]. Minėtas teisės aktas reglamentuoja Vidaus reikalų ministerijos sistemos įstaigos pareigūnų ir Kalėjimų administracijos tarnybinės atsakomybės sampratą ir taikomas sąlygas. Pažymėtina, kad valstybės tarnautojų tarnybinę atsakomybę reglamentuoja kitas įstatymas – Latvijos valstybės tarnautojų drausminės atsakomybės įstatymas[36]. Latvijos valstybės tarnautojų drausminės atsakomybės įstatymo 3 straipsnyje įtvirtinta tarnybinės atsakomybės samprata – pareigūno tyčia ar dėl neatsargumo padaryta veika ar neveikimas, susijęs su jo tarnybos pareigų atlikimu ir pasireiškiantis teisės

[33] „Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas (suvestinė redakcija nuo 2022 m. sausio 14 d. iki 2022 m. gegužės 1 d.), INFOLEX, žiūrėta 2022 m. vasario 22 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/ta/17188?ref=5
[34] Laurinavičius, *supra note,*13: 180.
[35] „Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm disciplināratbildības likums“, LIKUMI, žiūrėta 2022 m. vasario 22 d., https://likumi.lv/ta/id/138749-iekslietu-ministrijas-sistemas-iestazu-un-ieslodzijuma-vietu-parvaldes-amatpersonu-ar-specialajam-dienesta-pakapem-disciplinaratbildibas-likums .
[36] „Valsts civildienesta ierēdņu disciplināratbildības likums”, LIKUMI, žiūrėta 2022 m. vasario 22 d., https://likumi.lv/ta/id/136110-valsts-civildienesta-ierednu-disciplinaratbildibas-likums .

aktuose nustatytų procedūrų ir reikalavimų nesilaikymu. Pažymėtina, kad pagal galiojantį Latvijos teisinį reguliavimą tarnybinei atsakomybei prilyginami pareigūnų veiksmai, diskredituojantys valstybines institucijas.

Tarnybinės atsakomybės funkcijos įstatymais nereglamentuojamos, todėl tarnybinės atsakomybės funkcijas išaiškina teismai ir mokslininkai. LVAT tarnybinių ginčų apibendrinime[37] išskiriama tarnybinės atsakomybės funkcija – tarnybos pažeidimų prevencija ir nubaudimas už netinkamą tarnybinių funkcijų vykdymą. Pasak S.Vansevičiaus[38], atsakomybės funkcijos yra šios: 1. represinė, baudžiamoji; 2. prievartinė, auklėjamoji; 3. teisės atkuriamoji arba kompensacinė. Galime teigti, kad tarnybinės atsakomybės funkcija – nubaudimas už tarnybinius nusižengimus, taikant tarnybines nuobaudas. Tai yra prevencinis įrankis, kuris atgraso daryti tarnybinius nusižengimus.

Nagrinėjant tarnybinės atsakomybės sampratą, būtina išnagrinėti tarnybinės atsakomybės principus, kurie papildo jos sampratą. Žemiau autorė išskirs aktualiausius, nacionalinėje ir Europos Sąjungos teisinėje sistemoje išskiriamus principus, kurie turi įtakos tarnybinės atsakomybės taikymui.

1.Non bis in idem (liet. Draudimas bausti antrą kartą už tą patį teisės pažeidimą). Pastebėtina, kad šis principas reglamentuojamas ne tik nacionalinės teisės aktais (pavyzdžiui, Konstitucijos 31 straipsnio 5 dalyje[39]), bet ir Europos Sąjungos teisinės sistemos (pavyzdžiui, Europos Žmogaus Teisių ir Pagrindinių Laisvių Apsaugos Konvencijos 7 protokolo 4 straipsnis[40]).

Taikant tarnybinę atsakomybę kartu gali būti taikomos ir kitos atsakomybės rūšys. Susidaro įspūdis, kad pareigūnas yra baudžiamas du kartus už tą patį nusižengimą ir tai suponuoja *non bis in idem* principo pažeidimą. „Vis dėlto praktikoje įmanomos situacijos, kai valstybės tarnautojas savo kalta veika pažeidžia ne tik normas, reglamentuojančias jo tarnybines pareigas, bet ir normas, kurios nustato atsakomybę už teisės normų pažeidimus valstybės išorinio valdymo srityje.“[41] Taigi šis principas taikomas ir kitų teisės pažeidimų atžvilgiu. Konstitucinio Teismo doktrinoje pažymėtina, jog *non bis in idem* nereiškia, kad už teisės pažeidimą asmuo

[37] „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, nagrinėjant bylas dėl tarnybinių ginčų, apibendrinimas (II dalis)“, LVAT, žiūrėta 2022 m. vasario 22 d., https://www.lvat.lt/veikla/teismu-praktika/teismu-praktikos-apibendrinimai/206 .

[38] Stasys Vansevičius, *Valstybės ir teisės teorija* (Vilnius: Justitia, 2000), https://vtvk2008.files.wordpress.com/2008/10/valstybes-ir-teises-teorija-vansevicius-2000.pdf .

[39] Lietuvos Respublikos Konstitucija“, LRS, žiūrėta 2022 m. vasario 22 d., https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm .

[40] „Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“, TAR, žiūrėta 2022 m. vasario 22 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.0DD705F93CDD .

[41] Kuncevičius, Kosmačaitė, *supra note,* 15:1445.

negali būti traukiamas skirtingų rūšių atsakomybėn[42]. Šis principas suponuoja galimybę už nusižengimą traukti skirtingų rūšių atsakomybėn. Lietuvos Respublikos teisinė sistema ir EŽTK nedraudžia dvigubos atsakomybės, tačiau uždraudžia galimybę bausti už tapatų pažeidimą[43]. Manytina, kad teismams atitenka papildoma užduotis – atskirti, kas yra laikoma „tapačiu pažeidimu“. 2009 m. vasario 10 d., EŽTT didžioji kolegija suvienodino „tapataus pažeidimo“ sąlygas *S.Z.* byloje *prieš Rusiją*[44]. Po reikšmingos bylos teismų praktikoje laikomasi nuomonės, kad *non bis in idem* principas pažeidžiamas, kai asmuo baudžiamas antrą kartą, pavyzdžiui, baudžiamąja atsakomybe antrą kartą už tą pačią nusikalstamą veiką. Šiame kontekste pabrėžtina, kad atlikus nusižengimą, kuris pažeidžia teisės normas ir numato skirtingų teisinių atsakomybių rūšių sankcijas, tai neeliminuoja galimybės bausti asmenį du kartus už tą patį nusižengimą skirtingomis teisinės atsakomybės rūšimis.

Principas *non bis in idem* turi išskirtinę reikšmę principų sistemoje ir ne kartą buvo nagrinėjamas EŽTT. 2006 m. spalio 10 d. Lietuva pralaimėjo bylą EŽTT[45], kai karys buvo nubaustas už tą patį nusižengimą – eismo įvykio sukėlimą, neturint teisės vairuoti transporto priemonės. R.J. policijos pareigūnai skyrė administracinę nuobaudą pagal ATPK[46], o Krašto apsaugos vadas skyrė papildomai 10 dienų arešto. Nacionalinėje teismų praktikoje galima atrasti pavyzdžių, kai teismas vertino administracinės ir tarnybinės atsakomybės skirtumus, pavyzdžiui, LVAT administracinėje byloje, *A[520]–2823/2012*[47] pareiškėjui (profesinės karo tarnybos kariui) buvo skirta drausminė nuobauda (atlyginimo sumažinimas) už kario vardo pažeminimą ir institucijų diskreditavimą. Tarnybinio patikrinimo metu buvo nustatyta, kad pareiškėjas būdamas neblaivus vairavo transporto priemonę ir tai sąlygojo administracinę atsakomybę ir taikomą piniginę sankciją. Pareiškėjo teigimu, skiriant tarnybinę nuobaudą ir administracinę buvo pažeistas dvigubos atsakomybės principas. Pažymėtina, kad kiekvienu konkrečiu atveju, sprendžiant dėl *non bis in idem* principo pažeidimo, būtina įvertinti sąlygas: 1) ar asmuo

[42] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. birželio 8 d. nutarimas Nr. 34/2008-36/2008-40/2008-1/2009-4/2009-5/2009-6/2009-7/2009-9/2009-12/2009-13/2009-14/2009-17/2009-18/2009-19/2009-20/2009-22/2009 „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 20 straipsnio 1,2,3 dalių (2000 m. rugsėjo 26 d. redakcija), 20 straipsnio 5 dalies (2004 m. liepos 5 d. redakcija), 43 straipsnio 4 dalies (2000 m. rugsėjo 26 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, LRKT, žiūrėta 2022 m. vasario 23 d., https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta523/content.

[43] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, nagrinėjant bylas dėl tarnybinių ginčų, apibendrinimas (II dalis)“, *supra note* 37.

[44] Europos Žmogaus Teisių Teismo „ 2009 m. vasario 10 d. nutarimas byloje Sergey Zolotukhin prieš Rusiją pareiškimo Nr. 14393/03“, HUDOC, žiūrėta 2022 m. vasario 23 d., https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-91222%22]}.

[45] Europos Žmogaus Teisių Teismo „2006 m. spalio 10 d. nutarimas byloje Juodsnukis prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 19048/03“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. vasario 23 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/70885 .

[46] „Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. vasario 23 d., https://www.infolex.lt/portal/start_ta.asp?act=doc&fr=pop&doc=103787&title=LR%20administracini%F8%20teis%EBs%20pa%FEeidim%F8%20kodeksas .

[47] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2012 m. rugsėjo 17 d .nutartis administracinėje byloje Nr. A-520-2823-12“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. vasario 24 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/401306 .

baudžiamas; 2) ar asmuo buvo baudžiamas už tą patį nusižengimą; 3) ar asmuo buvo baudžiamas pakartotinai; 4) ar pakartotinai baudžiamas tas pats asmuo[48]. Iš analizuojamos situacijos pastebima, kad asmuo savo veiksmais vienu metu atliko administracinį nusižengimą ir buvo patrauktas administracinėn atsakomybėn, bei tuo pat metu atliko ir tarnybinį nusižengimą. Tai sąlygoja, kad patraukimas administracinėn atsakomybėn nepaneigia tarnybinio nusižengimo taikymo galimybių ir tai nelaikytina nubaudimu du kartus. Tarnybinė ir administracinės atsakomybės yra skirtingo pobūdžio, skiriasi sudedamieji elementai, todėl pareiškėjo kreipimasis nepagrįstas.

2. *Atsakomybės neišvengiamumo principas*. Norėdama užtikrinti valstybės tarnybos aparato funkcionalumą ir užkirsti kelią tarnautojų nusižengimams, valstybė privalo imtis veiksmų ir priemonių siekiant įtvirtinti atsakomybės neišvengiamumo sąlygas. Tai reiškia, kad įtvirtinamas atsakomybės neišvengiamumo principo, kuris reikalauja neišvengiamumo už padarytus nusižengimus[49] pareigūnams ir valstybės tarnautojams, taikymas. Atsakomybės neišvengiamumo principas suponuoja du sudedamuosius elementus: 1. tarnybinės atsakomybės įtvirtinimą teisės aktuose; 2. realų tarnybinės atsakomybės veikimą[50]. Pažymėtina, kad Konstitucinis Teismas suponuoja ne tik teorinį tarnybinės atsakomybės veikimą, bet ir praktinį modelį. Atsakomybės neišvengiamumo principas ne tik užtikrina tarnautojų atsakomybę už atliktus veiksmus, bet reikalauja, kad pažeidimą padariusiam asmeniui būtų pritaikyta proporcinga nuobauda[51]. Pastebėtina, jog principo pagrindinė funkcija susideda iš tarnybinės atsakomybės taikymo materialiąja ir procesine tvarka bei nuobaudos proporcingumo užtikrinimo.

3. *Non reformatio in peius* (liet. draudimas keisti į blogąją pusę). Teisės doktrinoje pripažįstama, kad teisės normos, reglamentuojančios, santykius su tarnybinės atsakomybės elementais, negali būti aiškinamos plečiamai[52]. Taikant tarnybinę atsakomybę, svarbu ne tik užtikrinti tarnybinės atsakomybės neišvengiamumą, atriboti dvigubos tarnybinės atsakomybės elementus, bet ir išlieka pareiga santykius reguliuoti taip, kad būtų užtikrintas draudimas keisti į blogąją pusę. Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad įstatyme turi būti nustatyta atsakomybė už

[48] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2012 m. rugpjūčio 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-444-2727-12“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. vasario 24 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/401306 .
[49] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2012 m. liepos 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-552-2748-12“, INDOLEX, žiūrėta 2022 m. vasario 24 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/393521 .
[50] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas Nr. 51/01-26/02-19/03-22/03-26/03-27/03 „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ją susiję santykiai, atitikties Konstitucijai ir įstatymams“, *supra note,* 11.
[51] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2013 m. vasario 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-492-360-13“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. vasario 25 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/513764 .
[52] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2008 m. spalio 23 d .nutartis administracinėje byloje Nr. A-442-2681-08“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. vasario 25 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/90444 .

tarnybinius nusižengimus, teisės pažeidimai privalo būti aiškiai apibrėžti[53]. *Non reformatio in peius* skirtas apsaugoti tarnautojus, kai kyla abejonių dėl taikomų sąlygų. Pažymėtina, kad „<...> esant pagrįstų abejonių dėl to, ar atitinkama asmens veikla užtraukia tarnybinę atsakomybę, visos abejonės turi būti traktuojamos traukiamo atsakomybėn asmens naudai“[54]. Darytina išvada, kad šis principas užtikrina tarnybinės atsakomybės taikymą, tačiau gina pažeidėjo teisėtus interesus, kai kyla pagristų teisinių abejonių.

4. Atsakomybės proporcingumas. Proporcingumo principas laikytinas vienu iš svarbiausių Bendrųjų Europos Sąjungos teisės principų[55] ir konstitucinių principų[56] Pagrindinė šio principo esmė – prievartos priemonės turi būti taikomos tik tiek ir tokios, kurios yra reikalingos tikslui pasiekti[57]. Atsakomybės proporcingumo principas suponuoja tarnybinės nuobaudos rūšies tinkamą parinkimą. Pažymėtina, kad šio principo veikimas sąlygoja tarnybinių nuobaudų kaip sankcijų individualizavimą[58]. Šio principo pagrindinė funkcija – tarnybinių rūšių nuobaudų proporcingas parinkimas atsižvelgiant į pareigūno asmenybę ir kitas reikšmingas bylos aplinkybes.

Apibendrinant galima išskirti bruožus, būdingus tarnybinei atsakomybei:

1. Tarnybinė atsakomybė – valstybės prievartos priemonė, nukreipta prieš pareigūnus, kurie daro tarnybinius nusižengimus.
2. Taikoma pagal teisės normas – pareigūnų teisinei atsakomybei reglamentuoti numatytas VTS 6 skirsnis.
3. Tarnybinės atsakomybės faktinis pagrindas – teisės pažeidimas. Pareigūno tarnybinė atsakomybė kyla dėl nusižengimų, numatytų VTS.
4. Subjektas – vidaus tarnybos sistemos pareigūnas.

---

[53] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas Nr. 51/01-26/02-19/03-22/03-26/03-27/03 nutarimas „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ją susiję santykiai, atitikties Konstitucijai ir įstatymams“, *supra note* 11.

[54] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2007 m. spalio 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-438-281-07“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. vasario 25 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/81797 .

[55] Egidijus Jarašiūnas, „Bendrieji Europos Sąjungos teisės principai Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencijoje: kai kurios vartojimo, „įkvėpimo“ šaltinių ir norminio pobūdžio funkcijų problemos“, iš *XXI amžiaus iššūkiai tarptautinei teisei*, Justinas Žilinskas, Lyra Jakulevičienė (Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2020), 112.

[56] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. rugsėjo 19 d. nutarimas Nr. 34/2000-28/01 „Dėl Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymo (2000 m. liepos 11 d. redakcija) 27 straipsnio 2 dalies, Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymo 27 straipsnio pakeitimo įstatymo 2 straipsnio 1 dalies, Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymo (2002 m. liepos 5 d. redakcija) 57 straipsnio 4 dalies, Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo (1997 m. gegužės 22 d. redakcija) 7 straipsnio 3 dalies 4 punkto, Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo (2002 m. birželio 20 d. redakcija) 7 straipsnio 3 dalies 6 punkto, Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 48 straipsnio 1 dalies (1961 m. birželio 26 d. redakcija) ir 75 straipsnio 1 dalies (1975 m. sausio 29 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai)“, LRKT, žiūrėta 2022 m. vasario 25 d., https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta309/content .

[57] Šedbaras, *supra note*, 23: 81.

[58] Šedbaras, *supra note*,23*:* 83.

5. Tarnybinės atsakomybės tikslas ir funkcijos – nubausti pareigūną už tarnybinio pobūdžio nusižengimus, pritaikyti proporcingą tarnybinę nuobaudą, veikti kaip prevencinė priemonė.

1.2 Vidaus tarnybos ir tarnybinės atsakomybės teisinio reglamentavimo raida

Tarnybinės atsakomybės atsiradimą ir vidaus tarnybos instituto raidą sąlygojo nemažas laikotarpis po Nepriklausomybės paskelbimo. Vidaus tarnyba – pakankamai „jaunas“ mūsų valstybės institutas. „Kai nėra vieno požiūrio į statutinių valstybės tarnybų reguliavimą, atsiranda prielaidų teisinio reguliavimo spragoms rastis.“[59] 1918 m. vasario 16 d. paskelbus nepriklausomybę, atsirado poreikis kurtis tarnybinei atsakomybei ir vidaus tarnybos instituto apraiškoms. Autorė šioje dalyje apžvelgs vidaus tarnybos ir tarnybinės atsakomybės raidą per policijos (milicijos) institutą, kuris buvo vidaus tarnybos ir tarnybinės atsakomybės raidos pagrindas.

Vidaus tarnybos pradžią galėtume sieti su 1918 m. vasario 16 d. Nepriklausomybės atkūrimo aktu. 1918 m. lapkričio 4 d. Lietuvos valstybės tarybos posėdyje buvo svarstomas policijos struktūros steigimas. Lietuvos valstybės tarybos posėdžio narys Martynas Yčas akcentavo, kad nereikia laukti valdžios organizavimo momento, policijos institucija privalo būti kuriama nedelsiant[60]. Autorės nuomone, toks sureikšmintas viešosios apsaugos institucijos steigimas vertinamas kaip teigiamas rodiklis. Tuometinėje aplinkoje buvo patogu plisti smulkiems nusikaltimams, todėl laiku neįtvirtinus viešosios apsaugos institucijos, galbūt šiandien negalėtume savęs vadinti pilietine visuomene. „Nesukūrus stiprių centrinės savivaldos ir teisėtvarkos struktūrų institucijų daug laisvės buvo skirta vietinei iniciatyvai, todėl policijos (tuo metu milicijos) organizavimas buvo pradėtas vykdyti ne iš „viršaus“, vadovaujant Vidaus reikalų ministerijai, bet iš „apačios“, savarankiškai vietose kuriant apsaugos būrius“.[61] Iš tiesų 1919 m. negalime kalbėti apie miliciją, kaip atskirą institutą, turintį hierarchinius pavaldumo santykius. Pirmoji policijos apraiška – vadinamieji būriai[62]. Į būrius gyventojai stojo savo noru, siekdami apsaugoti savo ir kaimynų turtą. Veikiant būriams tarp gyventojų pradėjo plisti korupciniai santykiai. Įstatymų, reglamentuojančių milicijos tvarką, nebuvo, todėl neretai milicininkai pasipelnydavo ir buvo artimi su kontrabandininkais. Įstatymų nebuvimas ir pareigūnų

[59] Laurinavičius, *supra note*, 13: 74.
[60] Alfonsas Eidintas ir Raimundas Lopata, *Lietuvos Valstybės Tarybos protokolai, 1917-1918* (Vilnius: Mokslas, 1991), 375.
[61] Kęstutis Noreika „Kauno miesto ir apskrities viešoji policija 1918 -1940 m.“ (magistro darbas, Lietuvos edukologijos universitetas, 2015), 4, https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:8580836/datastreams/MAIN/content.
[62] *Ibid* .

atsakomybės nereglamentavimas sąlygojo atsakomybės išvengiamumą ir piktnaudžiavimą turimomis teisėmis.

Padėtis ėmė gerėti 1920 m. gegužės 20 d. išleidus Milicijos įstatymą[63], kuris galiojo visą nepriklausomybės laikotarpį. Milicijos įstatymas, sudarytas iš 27 straipsnių, kurie nustatė milicijos priklausomumą Vidaus reikalų ministerijai. Autorės nuomone, vidaus tarnybos institutas atkūrus nepriklausomybę vystėsi sparčiai. Tai patvirtina ir statistiniai duomenys: 1921 m. buvo suimta 15441 nusikaltėlis, grąžinti 888 pavogti arkliai, 550 galvijų[64]. Milicijos įstatymo 1920 m. redakcijoje pastebimos tarnybinės atsakomybės užuomazgos: „Milicininkai už mažus nusikaltimus, už kuriuos netraukiami į teismą, galėjo būti savo viršininkų baudžiami drausmės bausme. Milicijos nuovados viršininkas turėjo teisę bausti: a) papeikimu; b) areštu ligi 5 dienų. Apskrities milicijos vadas ar miesto milicijos vadas turėjo teisę bausti: a) papeikimu įsakyme; b) areštu ligi 10 dienų; c) apskrities ar miesto viršininko skirtu pašalinimu nuo vietos“[65]. Nors tarnybinės atsakomybės instituto užuomazgos jau buvo pradėtos vykdyti, tačiau įstatyme nereglamentuojama, už kokius nusižengimus galėjo būti skiriamos nuobaudos. Kiekvienas nusižengimas vertinamas, todėl dauguma milicininkų buvo linkę nusikalsti ir atlikti korupcinio pobūdžio veiksmus.

1922 m. rugsėjo 15 d. pasirodė leidinys Milicijos žinios[66]. Šis periodinis-leidinys buvo svarbus ne tik kaip informacijos šaltinis apie esamą padėtį valstybėje, bet ir įtvirtino pagrindinius policijos siekius bei plėtojo tarnybinės atsakomybės raidos tendencijas. 1923 m. 1 numeryje[67] numatyti pamatiniai milicijos pareigūnui keliami reikalavimai: 1. mandagumas; 2. griežtumas; 3. uolumas; 4. teisingumas ir teisėtumas; 5. blaivumas; 6. postovio gerbimas; 7. kūno ir dvasios sveikata; 8. tėvynės meilė; 9. sąžiningumas; 10. drausmė. Pažymėtina, kad didelis dėmesys skiriamas asmeninėms savybėms. Pastebėtinos tarnybinės atsakomybės tobulinimo gairės 1923 m., kurios buvo išplatintos Milicijos žinių Nr. 4-5[68]: Egzistavo 2 rūšių bausmės už tarnybinius nusižengimus: bausmės, kurios gali būti nagrinėjamos tik teisme, ir disciplinarinės bausmės. Disciplinarinių bausmių sistema taikoma plečiamai: 1 pastebėjimas; 2. papeikimas a) paprastas b) atviras; c) įnešant į tarnybos lapą; 3. perkėlimas į kitą tarnybos vietą; 4. pareigų atlikimas be eilės; 5. areštas; 6. pažeminimas, žemesnio laipsnio suteikimas; 7. laikinas pašalinimas iš pareigų; 8. atleidimas iš pareigų. Tarnybinės nuobaudos buvo skiriamos už: 1. skundus; 2.

[63] „Milicijos įstatymas iš laikinosios Vyriausybės žinios 1920 m. Nr.32“, *supra note,* 1.
[64] „Milicijos žinios 1922 m. Nr.3“, E-PAVELDAS, žiūrėta 2022 m. vasario 25 d., https://www.epaveldas.lt/preview?id=LNB1EEFF5E5-1922-Nr.3 .
[65] *Ibid*
[66] „Milicijos žinios 1922 m. Nr. 1“, E-PAVELDAS, žiūrėta 2022 m. vasario 25 d., https://www.epaveldas.lt/preview?id=LNB1EEFF5E5 .
[67] „Milicijos žinios 1923 m. Nr. 1-3“ , E-PAVELDAS, žiūrėta 2022 m. vasario 25 d., https://www.epaveldas.lt/preview?id=LNB1EEFF5E5-1923-Nr.1-3 .
[68] „Milicijos žinios 1923 m. Nr. 4-5“, E-PAVELDAS, žiūrėta 2022 m. vasario 25 d., https://www.epaveldas.lt/preview?id=LNB1EEFF5E5-1923-Nr.4-5.

piktadarybę; 3. patikrinimus. Autorės nuomone, tarnybinės atsakomybės instituto sukūrimą, kuris aktualus iki šių dienų, tuometinėje socialinėje aplinkoje reikėtų laikyti didžiuliu įdirbiu ir nuopelnu Lietuvos teisinei tvarkai. Tuometinės policijos funkcijų spektras buvo labai platus: viešosios tvarkos užtikrinimas, mokesčių surinkimas, teismo sprendimų vykdymas. Svarbu paminėti, kad iki 1924 m. policija buvo laikoma milicija. 1924 m. policija buvo suskaldyta į kelis vienetus[69]: viešąją, geležinkelių, pasienio, kriminalinę, privažiąją ir policijos rezervą. 1940 m. statutinės tarnybos kūrimosi prielaidos žlugo. Okupavus Lietuvos valstybę, buvo sunaikintas ilgus metus kurtas vidaus tarnybos modelis su tarnybinės atsakomybės ištakomis.

Apibendrinant 1918 – 1940 m. policijos tarnybos veiklą, pažymėtina, kad tarpukario policijos istorijoje buvo sukurtas stiprus institutas, turintis tarnybinės atsakomybės užuomazgas. Pagrindinės problemos – įstatymų stoka, motyvacijos trūkumas, tarnautojų nekompetentingumas, pernelyg didelis darbo krūvis, darbuotojų kaita. Vis dėlto per trumpą laiką, nepaisant vyravusios neigiamos nuomonės apie policijos tarnybą, pavyko sukurti savotiškai funkcionuojantį tarnybinį aparatą.

Vidaus tarnybos apraiškos nuo 1990 m. iki šių dienų. 1990 m. kovo 11 d. atkūrus nepriklausomybę, valstybė privalėjo pertvarkyti visas gyvenimo sritis. Autorės nuomone, 1990 m. Lietuvos valstybei buvo keliami dar didesni uždaviniai nei 1918 m. kuriant pamatinę vidaus tarnybos sistemą. Policijos tarnybos instituto įtvirtinimas vertintas priešiškai, tam įtakos turėjo Vidaus reikalų ministerija, kuri ilgą laiką buvo kontroliuojama Maskvos. Policijos institutas buvo menkai finansuojamas, valdininkai tuometinę policiją vadino „raudonąja milicija“. Procesas miliciją reorganizuoti į policiją truko nepagrįstai ilgai. Egzistavo naujo įstatymo poreikis, tačiau nepasitikėjimas Vidaus reikalų ministerija vis augo.

1990 m. gruodžio 11 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos policijos įstatymas[70]. Autorės nuomone, tai ypatingos reikšmės teisės aktas, kuris reglamentavo policijos kaip institucijos uždavinius, veiklos tvarką, atsakomybės taikymo sąlygas. Policijos įstatymo 1990 m. redakcijos 40 straipsnyje reglamentuojama policijos pareigūno drausminė atsakomybė: „Policijos pareigūnas, vykdydamas jam patikėtas pareigas, pažeidęs įstatymų reikalavimus, įstatymų nustatyta tvarka traukiamas drausminėn, administracinėn, materialinėn ar baudžiamojon atsakomybėn, atsižvelgiant į pažeidimo pobūdį.“ Tai pirmasis nepriklausomoje Lietuvoje priimtas teisės aktas, kuris reglamentavo vidaus tarnautojų (policininkų) atsakomybės sąlygas už tarnybinius nusižengimus.

[69] Noreika, *supra note*, 61:5 .
[70] „Lietuvos Respublikos policijos įstatymas“ (suvestinė redakcija nuo 1990 m. gruodžio 11 d.), INFOLEX, žiūrėta 2022 m. vasario 15 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/ta/22750:ver1 .

1991 m. reglamentuotas Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemos vidaus tarnybos teisinis statusas Lietuvos Respublikos laikinajame vidaus tarnybos įstatyme[71]. Pažymėtina, kad šis teisės aktas taikytinas tardymo, pataisos reikalų, priešgaisrinės apsaugos departamentui, emigracijos ir imigracijos tarnybai, vidaus daliniams[72]. Manytina, kad šis teisės aktas suformuoja vidaus tarnybos institutą. Minėtas įstatymas įtvirtina drausminės atsakomybės taikymą vidaus tarnybos tarnautojams. Atsakomybės institutas reglamentuojamas III skirsnio 20 straipsnyje „Vidaus tarnybos pareigūnas, eidamas jam patikėtas pareigas ir pažeidęs įstatymų reikalavimus, nustatyta tvarka traukiamas drausminėn, materialinėn, administracinėn ar baudžiamojon atsakomybėn.“[73]

1991 m. liepos 29 d., pasirodė Vyriausybės nutarimas „Dėl tarnybos Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemoje statuto“[74], kuris taip pat įtvirtinta drausminės atsakomybės institutą. Šio įstatymo 61 straipsnis reglamentuoja drausminių nuobaudų rūšis: 1. pastabą; 2. papeikimą; 3. griežtą papeikimą; 4. pažeminimą pareigose; 5. vidaus tarnybos pareigūno laipsnio pažeminimą viena pakopa; 6.atleidimą iš tarnybos. Pažymėtina, kad šis nutarimas yra priskirtinas poįstatyminę teisės galią turintiems teisės aktams.

2000 m. balandžio 18 d. patvirtintas Tarnybos kalėjimų departamente prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos statutas[75], kuris nustato Kalėjimo departamento ir jam pavaldžių įstaigų teisinį statusą. Pažymėtina, kad šio įstatymo VII skirsnis numato tarnybinės drausminės atsakomybės taikymo institutą. Minėto įstatymo 24 straipsnio 2 dalyje numatytos 8 nuobaudos: 1. įspėjimas žodžiu; 2. papeikimas; 3. griežtas papeikimas; 4. nušalinimas nuo pareigų nuo 1 iki 6 mėnesių; 5. kvalifikacinės kategorijos pažeminimas arba žemiausios kvalifikacinės kategorijos atėmimas; 6. pareiginės algos sumažinimas 1 ar 2 kategorijomis iki 6 mėnesių; 7. pareigų pažeminimas; 8. atleidimas iš tarnybos. Pastebima, kad minėtas reglamentavimas numato plačią tarnybinių nuobaudų sistemą. Manytina, kad toks reglamentavimas painus ir tam tikros nuobaudų rūšys neveiksmingos.

2000 m. gegužės 23 d. įtvirtintas Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos statutas[76]. Minėtas įstatymas įtvirtina Specialiųjų tyrimų tarnybos pareigūnų tarnybinę atsakomybę, kuri numatyta įstatymo trečio skirsnio 11 straipsnyje, numatant tarnybinių nuobaudų rūšis: 1. įspėjimą žodžiu 2. pastabą; 3. papeikimą; 4. griežtą papeikimą; 5. pareiginio

[71] „Lietuvos Respublikos laikinasis vidaus tarnybos įstatymas“, LRS, žiūrėta 2022 m. vasario 28 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.2395?jfwid=92zt7s6l4 .
[72] „Lietuvos Respublikos laikinasis vidaus tarnybos įstatymas“, *op.cit.*
[73] „Lietuvos Respublikos laikinasis vidaus tarnybos įstatymas“,*op.cit*.
[74] Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl tarnybos Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemoje statuto“, *supra note,* 2.
[75] „Lietuvos Respublikos tarnybos kalėjimų departamente prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos statutas“, *supra note,* 4.
[76] „Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos statuto patvirtinimo įstatymas“, *supra note,* 10.

laipsnio pažeminimą; 6. perkėlimą į žemesnes pareigas; 7. pareiginės algos sumažinimą nuo 1 iki 3 mėnesių, bet ne daugiau kaip 30 procentų; 8. atleidimą iš tarnybos. Manytina, kad minėtos nuobaudų rūšys įtvirtina dviprasmišką reguliavimą. Įspėjimas žodžiu ir pastaba turi vienodą teisinę reikšmę ir tarpusavyje persipina.

2000 m. spalio 10 d. priimtas Tarnybos Lietuvos Respublikos muitinėje statutas[77], nustatantis muitinės pareigūnų teisinį statusą. Minėtas teisės aktas taip pat įtvirtino tarnybinės atsakomybės taikymo institutą, atsakomybės reglamentavimas numatytas minėto įstatymo IX skirsnyje. Tarnybinių nuobaudų sistemą sudaro 6 nuobaudos: 1. pastaba; 2. papeikimas; 3. griežtas papeikimas; 4. pareiginės algos sumažinimas nuo 1 iki 3 mėnesių, bet ne daugiau kaip 30 procentų; 5. perkėlimas į žemesnes pareigas; 6. atleidimas iš tarnybos. Muitinės statutas tuometinėje teisinėje aplinkoje išsamiausiai reglamentavo tarnybinės atsakomybės institutą, numatydamas tarnybinių nuobaudų rūšis, tarnybinių nuobaudų skyrimo procedūras ir terminus, tarnybinių nuobaudų skyrimo ir apskundimo, ir išnykimo tvarką[78].

2002 m. liepos 5 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento statutas[79], kuris reglamentavo Valstybės saugumo departamento pareigūnų tarnybinės atsakomybės taikymo sąlygas. Tam tikslui numatytas VI skirsnis 33 straipsnis, reglamentuojantis drausminių nuobaudų rūšis: 1. pastabą; 2. papeikimą; 3. griežtą papeikimą; 4. tarnybinio rango pažeminimą; 5. perkėlimą į žemesnes pareigas; 6.atleidimą iš tarnybos.

Painiai reglamentuotas vidaus tarnybos pareigūnų statusas paskatino parengti Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos įstatymą[80]. Aiškinamajame rašte „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto patvirtinimo įstatymo ir su juo susijusių įstatymų pakeitimo įstatymų projektu“[81] pažymėtinas pagrindinis projekto tikslas – reglamentuoti vidaus tarnybos sistemos pareigūnų tarnybą. Tuometinėje teisės sistemoje nebuvo vieno bendro galiojančio teisės akto, kuris reglamentuotų vidaus tarnybos sistemos pareigūnų tarnybą. 2002 m. vidaus tarnybos santykius reglamentavo prieš tai minėti Policijos ir Laikinasis vidaus tarnybos įstatymai bei poįstatyminiai teisės aktai. Taigi nebuvo vieno teisės akto, be to, vidaus tarnybos sistemos santykius turi reguliuoti ne Vyriausybės nutarimas, o įstatymas[82]. Pagrindinis įstatymo tikslas – nustatyti vidaus tarnybos pareigūnų statusą, principus, uždavinius, pareigūnų atsakomybę ir kitas sąlygas.

---

[77] „Lietuvos Respublikos Tarnybos Lietuvos Respublikos muitinėje statuto patvirtinimo ir įgyvendinimo įstatymas“, *supra note,* 5.
[78] *Ibid*
[79] „Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento statuto patvirtinimo įstatymas“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 1 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/ta/118085:ver1#Xd07ca5282538424f847258c3d2688d5b .
[80] Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto patvirtinimo įstatymas (suvestinė redakcija nuo 2003 m. gegužės 1 d., iki 2004 m. balandžio 1 d.), *supra note*,3.
[81] „Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto patvirtinimo įstatymo ir su juo susijusių įstatymų pakeitimo įstatymų projektų aiškinamasis raštas“, LRS, žiūrėta 2022 m. kovo 11 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.198429?jfwid=-wd7z6rbll .
[82] „Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto patvirtinimo įstatymo ir su juo susijusių įstatymų pakeitimo įstatymų projektų aiškinamasis raštas“, *supra note,* 75.

Pasak vidaus reikalų ministro, sudarytos tarpinstitucinės darbo grupės, esamas vidaus tarnybos santykių reguliavimas žemo lygmens. 2003 m. įtvirtinus VTS Lietuvos Respublikos teisinė bazė pasikeitė, nes nuo to laiko teisės sistemoje atsirado tokios sąvokos kaip „vidaus tarnybos sistema“ ir „vidaus „tarnybos pareigūnas“. Minėtame įstatyme vidaus pareigūnų tarnybinei atsakomybei reglamentuoti skirtas V skirsnis, 25 straipsnis – „Pareigūnai už tarnybinius nusižengimus tarnybinėn atsakomybėn traukiami neatsižvelgiant į baudžiamosios ar administracinės atsakomybės taikymą“[83]. Minėtas teisės aktas sukuria savarankišką atsakomybės rūšį – tarnybinę vidaus tarnybos pareigūnų atsakomybę. Ji numato tarnybinių nuobaudų rūšis, skyrimo sąlygas ir kitus socialinius aspektus, kurie taikomi greta tarnybinės atsakomybės. Ilgą laiką tarnybiniams nusižengimams reglamentuoti buvo taikomas bendrasis teisės aktas, tai sąlygojo specialaus įstatymo patvirtinimą.

Siekiant suvokti tarnybinės atsakomybės instituto veikimą, analizuojant vidaus tarnybos santykius reglamentuojančius teisės aktus, kyla pareiga pateikti vidaus tarnybos ir valstybės tarnybos institutų analizę. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad „Valstybės tarnybos paskirtis – garantuoti viešąjį interesą valstybės ir savivaldybių institucijoms vykdant viešąjį administravimą ir teikiant viešąsias paslaugas <...> lemia valstybės tarnautojų, kaip korpuso, ypatingą formavimo tvarką, jų teisinio statuso specifiką, taip pat jų ypatingą atsakomybę visuomenei už jiems pavestų funkcijų vykdymą.[84]“

2003 m. įtvirtinus VTS kilo pareiga atskirti vidaus tarnybos ir valstybės tarnybos institutus. Pats bendriausias *vidaus tarnybos* apibrėžimas yra pateikiamas VTS 2 straipsnio 9 punkte: „*vidaus tarnybos sistemos* pareigūno statuso įgijimo, pasikeitimo ir praradimo bei su vidaus tarnybos sistemos pareigūno statusu susijusių teisinių santykių visuma.“ Ši sąvoka netiesiogiai nukreipia į to paties straipsnio 10 punktą, kuriame įtvirtinta *vidaus tarnybos sistemos sąvoka*: „vidaus reikalų, teisingumo ir finansų ministrams pavestų valdymo sričių statutinių įstaigų ir vidaus tarnybos sistemos pareigūnų visuma ir ryšiai tarp jų.“ Palyginimui *valstybės tarnybos definicija* pateikiama, VTĮ[85] 2 straipsnio 11 punkte – „valstybės ir savivaldybių institucijose ir įstaigose pareigas einančių asmenų profesinė veikla, kuria atliekamos viešojo administravimo funkcijos arba užtikrinamas diplomatinės tarnybos institucijų ar prekybos atstovybių užsienyje funkcionavimas, arba padedama valstybės ar vietos valdžią įgyvendinantiems asmenims atlikti jiems nustatytas funkcijas, išskyrus ūkinio ir (ar) techninio pobūdžio funkcijas.“ Iš pirmo žvilgsnio galime teigti, kad vidaus tarnybos reguliuojama sritis yra

[83] Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto patvirtinimo įstatymas (suvestinė redakcija nuo 2003 m. gegužės 1 d., iki 2004 m. balandžio 1 d.), *supra note,* 3.
[84] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas Nr. 51/01-26/02-19/03-22/03-26/03-27/03 „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ją susiję santykiai, atitikties Konstitucijai ir įstatymams“, *supra note,* 11.
[85] „Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas“, *supra note,* 33.

siauresnė nei valstybės tarnybos. Tačiau tai yra įstatymo netobulumas, nes vidaus tarnybos įstatyme pateikta vidaus tarnybos sistemos sąvoka yra lakoniška ir reikalauja išsamesnio išaiškinimo. Išsamesnis ir detalesnis vidaus tarnybos apibrėžimas yra pateikiamas LVAT 2017 m. rugsėjo 3 d. nutartyje[86]: „Taigi pagal Konstituciją ir Vidaus tarnybos statutą vidaus tarnyba – tai teisiniai santykiai, susiklostantys asmeniui įgyjant vidaus tarnybos sistemos pareigūno statusą, vykdant statutinio valstybės tarnautojo pareigas vidaus reikalų statutinėje įstaigoje, taip pat su vidaus tarnybos sistemos pareigūno statuso pasikeitimu ir praradimu susiję teisiniai santykiai. Vidaus tarnybos sistemos paskirtis – garantuoti viešąjį interesą, vykdant vidaus reikalų statutinei įstaigai priskirtas funkcijas, susijusias su viešuoju saugumu.“ Šiame kontekste pažymėtina, kad vidaus tarnybos sąvokos reglamentavimas nesikeitė nuo 2003 m. iki 2022 m. Vidaus tarnybos sistemos sąvoka buvo patobulinta. 2015 m. suvestinėje VTS vidaus tarnybos sistema yra suvokiama kaip „Vidaus reikalų ministerijos valdymo srities vidaus reikalų statutinių įstaigų ir vidaus tarnybos sistemos pareigūnų visuma bei ryšiai tarp jų“[87]. Teisinis reglamentavimas buvo papildytas teisingumo ir finansų ministrams pavestų valdymo sričių ryšiais.

Pažymėtina, kad pasitelkiant teismų praktiką, plečiamai išaiškinus vidaus tarnybos sampratą ir pateikiant tarnybos funkcijas išaiškėja pagrindinis skirtumas tarp valstybės ir vidaus tarnybos. Valstybės tarnybos paskirtis – vykdyti viešojo administravimo funkcijas: administracinis reglamentavimas, administracinių sprendimų priėmimas, teisės aktų ir administracinių sprendimų įgyvendinimo priežiūra, administracinių paslaugų teikimas, viešųjų paslaugų teikimo administravimas[88]. Vidaus tarnybos pagrindinė funkcija – viešojo intereso garantavimas užtikrinant viešąjį saugumą. Pažymėtina, kad daugelis mokslininkų vengia vartoti vidaus tarnybos sąvoką. Dažniausiai pasitelkiamos kitos sąvokos šiam institutui apibrėžti: „statutinė teisė“, „valstybės tarnybos teisė“, „specialiųjų tarnybų teisinis reguliavimas“[89].

Ilgą laiką Konstitucinis Teismas laikėsi *vieningos*[90] valstybės tarnybos sampratos. Sparčiai besivystant vidaus ir valstybės tarnybai, suvokiant dviejų institutų skirtumus, Konstitucinis Teismas keičia konstitucinį išaiškinimą ir numato tarnybinius santykius reguliuoti

[86] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2017 m. gegužės 3 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-2766-438/2017“, INDOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 12 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1762486.
[87] Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas (suvestinė redakcija nuo 2015 m. balandžio 3 d.)“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 12 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/ta/41119:ver32 .
[88] „Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas“, TAR, žiūrėta 2022 m. kovo 12 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.0BDFFD850A66/asr .
[89] Laurinavičius, *supra note.,* 13.
[90] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas Nr. 51/01-26/02-19/03-22/03-26/03-27/03 „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ją susiję santykiai, atitikties Konstitucijai ir įstatymams“, *supra note,* 11.

diferencijuotai nepažeidžiant *vientisumo*[91]. Pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją,[92] valstybės funkcijos gali būti vykdomos per valstybės, savivaldybės institucijas ir per karines arba sukarintas institucijas. Toks teisinis reguliavimas suteikia teisę šiuos santykius reguliuoti diferencijuotai. „Konstitucijos 141 straipsnis suponuoja tai, kad statutinių valstybės institucijų pareigūnai atlieka statutinę valstybės tarnybą, kuri yra specifinė valstybės tarnybos rūšis, besiskirianti nuo kitokios (civilinės) valstybės tarnybos ir karo tarnybos.“[93] Statutinių tarnautojų santykių diferencijuotas reguliavimas leidžia išskirti šių tarnautojų statuso specifiškumą ir išvengti prieštaravimų reguliuojant valstybės tarnautojų ir statutinių valstybės tarnautojų sąvokas. Pažymėtina, kad „Konstitucijoje vartojama sąvoka „valstybės (valstybinė) tarnyba“, pagal turinį yra tapati sąvokai „viešoji tarnyba“.[94] Autorės nuomone, tikslinga kalbėti apie vidaus ir valstybės tarnybą atskirai. Glaudus ryšys ir doktrininiai išaiškinimai, kurie taikomi statutiniams ir valstybės tarnautojams, nepaneigia galimybės atskirti šių institutų.

Skirtingos definicijos ir oficiali konstitucinė doktrina lemia diferencijuotą valstybės ir vidaus tarnybos reglamentavimą, kurį pasirinko įstatymo leidėjas. Kaip buvo aptarta anksčiau, tarnybinius santykius ir tarnybinės atsakomybės institutą reglamentavo skirtingi teisės aktai: Tarnybos kalėjimų departamente prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos statutas, Tarnybos Lietuvos Respublikoje muitinėje statutas, Lietuvos Respublikos civilinės krašto apsaugos tarnybos statutas[95]. 2019 m. įvykus valstybės ir vidaus tarnybos instituto perversmui, pasikeitė įstatyminė bazė, reglamentuojanti vidaus tarnybos pareigūnų statusą. Pažymėtina, kad nuo 2019 m. VTS normos taikomos ne tik vidaus reikalų ministro, bet ir teisingumo bei finansų ministrų valdymo sričių statutinėse įstaigose tarnaujantiems pareigūnams[96], todėl minėti teisės aktai 2019 m. priėmus naują VTS redakciją neteko prasmės. Pokyčių sulaukė ir VTĮ, kuris nuo 2019 m. taikomas tik karjeros, politinio-asmeninio pasitikėjimo valstybės tarnautojams, įstaigos vadovams ir valstybės politikams. Šiuo metu tarnybinius santykius reglamentuoja VTS, Kriminalinės žvalgybos įstatymas[97], Diplomatinės tarnybos įstatymas[98], Specialiųjų tyrimų

[91] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. gruodžio 11 d. nutarimas Nr. 14/07-17/08-25/08-39/08 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 23 straipsnio 2 dalies (2002 m. balandžio 23 d., 2007 m. birželio 7 d. redakcijos) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, LRKT, žiūrėta 2022 m. kovo 2 d. https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta536/content.

[92] „Lietuvos Respublikos Konstitucija“, *supra note,* 39.

[93] „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, nagrinėjant bylas dėl tarnybinių ginčų, apibendrinimas (I dalis)“, LVAT, žiūrėta 2022 m. kovo 2 d. https://www.lvat.lt/data/public/uploads/2018/01/d1_24_apibendrinimas.pdf

[94] Neringa Glebovė, „Valstybės tarnybos samprata ir valstybės tarnautojo statuso ypatumai“, *Teisė* 76 (2010): 136, https://doi.org/10.15388/Teise.2010.0.220

[95] „Lietuvos Respublikos civilinės krašto apsaugos tarnybos statutas“, *supra note*, 6.

[96] „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. lapkričio 23 d. nutarimo Nr. 1162 „Dėl specialiųjų priemonių specifikacijos ir Specialiųjų priemonių panaudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo projektas“, LRV, žiūrėta 2022 m. kovo 3 d. https://lrv.lt/uploads/main/meetings/docs/1084885_imp_4e9612585e813aaf86329736890969d7.pdf .

[97] „Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas“, *supra note*, 8.

[98] „Lietuvos Respublikos diplomatinės tarnybos įstatymas“, *supra note* 9.

tarnybos įstatymas[99]. Pasak autorės, teisinis reguliavimas, egzistavęs iki 2019 m., buvo labai platus, nekonsoliduotas, prieštaringas. Taigi galima teigti, kad iki 2019 m. Lietuvos teisinėje sistemoje vidaus tarnyba buvo reglamentuojama diferencijuotais teisės aktais. Toks reglamentavimas nepažeidė Konstitucijos nuostatų, tačiau buvo neveiksmingas, o kartais ir prieštaringas teisinei sistemai. Įtvirtinus naujas VTS ir VTĮ įstatymų redakcijas, reglamentavimas tapo daugiau harmonizuotas.

1.3 Tarnybinės atsakomybės sąveika su kitomis teisinės atsakomybės rūšimis

Tarnybinė atsakomybė – savarankiškas teisinis institutas, kuris taikomas išimtinai valstybės tarnautojams, įskaitant ir statutinius. Šiame kontekste svarbu pažymėti, kad taikant tarnybinę atsakomybę greta gali būti taikomos ir kitos atsakomybės rūšis, nepažeidžiant *non bis in idem* principo veikimo. Norint suvokti tarnybinės atsakomybės veikimo sąlygas ir jos taikymą praktikoje, būtina išanalizuoti tarnybinės atsakomybės sąveiką su kitomis atsakomybės rūšimis. Literatūroje išskiriami požymiai, kurie leidžia atskirti vieną atsakomybės rūšį nuo kitos: a) atsakomybės taikymo pagrindas; b) subjektai, taikantys atsakomybę; c) poveikio priemonės ir jų padariniai; d) atsakomybės subjektai; e) procesinė šios atsakomybės taikymo tvarka[100]. Pagal šiuos požymius tikslinga išnagrinėti administracinės, baudžiamosios, civilinės ir materialinės atsakomybių santykį su tarnybine.

Tarnybinė ir administracinė atsakomybė[101]. *Pagal atsakomybės taikymo pagrindą* tarnybinė ir administracinė atsakomybė savo ruožtu turi daug panašumų, nes reglamentuojamos viešosios teisės normų. Tarnybinė atsakomybė kyla dėl vidaus tvarkos pažeidimų ar pareigūnų pareigų neatlikimo arba netinkamo atlikimo, pagal VTS tai laikytina tarnybiniu nusižengimu. Administracinė atsakomybė kyla už išoriškai pasireiškiančius valstybinio valdymo srities teisės pažeidimus[102], tai laikytina administraciniu nusižengimu ir reglamentuojama Administracinių nusižengimų kodekso[103]. Pažymėtina, kad neretai šios teisinės atsakomybės rūšys taikomos kartu nepažeidžiant *non bis in idem* principo veikimo. *Pagal atsakomybės taikymo subjektus* tarnybinę nuobaudą skiria arba priima sprendimą dėl atleidimo pareigūną į pareigas skiriantis asmuo. Administracinę atsakomybę taiko valdžios įgaliojimus turintys pareigūnai. Pažymėtina, kad tarp subjektų, taikančių tarnybines nuobaudas, ir vidaus tarnautojų pastebimi hierarchiniai pavaldumo ryšiai. Tuo tarpu pareigūnai, taikantys administracinę atsakomybę, turi įgaliojimus, tačiau jokie pavaldumo ryšiai subjektų ir pažeidėjų tarpusavyje nesieja. *Pagal poveikio priemones ir padarinius* VTS yra numatytos 5 rūšių tarnybinės nuobaudos (pastaba, papeikimas, griežtas

[99] „Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymas“, *supra note,* 10.
[100] Pranas Petkevičius, *Administracinė atsakomybė* (Vilnius:Justitia, 1996), 27.
[101] Šedbaras, *supra note,* 23: 76.
[102] Šedbaras, *supra note,* 23: 76.
[103] „Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 4 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/ta/336765 .

papeikimas, perkėlimas į žemesnes pareigas, atleidimas iš vidaus tarnybos). ANK, taikytinos priemonės yra platesnės ir materialinio pobūdžio, kurios savo ruožtu priskiriamos bendrosioms (įspėjimas, bauda, viešieji darbai) ir administracinio poveikio priemonėms (specialiųjų teisių atėmimas ar draudimai), kurios taikomos kartu su administracine nuobauda. *Pagal atsakomybės subjektus* tarnybinėn atsakomybėn traukiami vidaus tarnybos sistemos pareigūnai. Administracinės atsakomybės subjektų ratas platesnis, pagal ANK už administracinius nusižengimus baudžiami fiziniai asmenys nuo 16 m. ir juridiniai asmenys. Tarnybinės atsakomybės subjektai administracinės teisės atžvilgiu yra specifiniai. *Pagal procesinės atsakomybės taikymo tvarką* tarnybinės atsakomybės procesinio taikymo tvarka vidinio pobūdžio. Kai yra duomenų apie pareigūno tarnybinį nusižengimą, pradedamas tarnybinis patikrinimas, sudarant komisiją tarnybiniam patikrinimui atlikti. Pareigūną į pareigas skiriantis asmuo, priimdamas sprendimą dėl tarnybinės nuobaudos, atsižvelgia į komisijos atlikto patikrinimo išvadą. Administracinės atsakomybės taikymo tvarkos modelis yra kiek platesnis, tai natūralu, nes reglamentuojamas skirtingas nusižengimų spektras. Taikant administracinę atsakomybę, administracinių nusižengimų protokolus turi teisę surašyti vieni subjektai, o atlikti aplinkybių tyrimą kiti. Administracinį nusižengimą surašančių ir tyrimą atliekančių pareigūnų ratas labai platus.

Tarnybinė ir baudžiamoji atsakomybė. Pagal atsakomybės taikymo pagrindą, kaip jau buvo minėta, tarnybinė atsakomybė taikoma už tarnybinio pobūdžio nusižengimus vidaus tarnybos sistemoje. Tarnybinio nusižengimo sąvoka numato pagrindinius veiksmus, už kuriuos numatyta tarnybinė nuobauda. Griežčiausia nuobauda – atleidimas iš vidaus tarnybos – reglamentuoja konkrečių nusižengimų sąrašą. Baudžiamoji atsakomybė taikoma už baudžiamuosius nusižengimus ir nusikaltimus, kurie numatyti BK [104]. Šiuo atveju baudžiamoji atsakomybė kyla už konkrečias veikas, numatytas BK. Tai reiškia, kad vidaus tarnautojui atlikus nusižengimą bausmė „individualizuojama“, t.y. konkrečiu atveju sprendžiama, ar veika užtraukia tarnybinę atsakomybę. Baudžiamoji atsakomybė kyla pažeidžiant įstatyme įtvirtintas vertybes. *Pagal atsakomybės taikymo subjektus*, baudžiamosios atsakomybės nuobaudas, pripažinti padarius nusikalstamą veiką gali tik teismas, bausmės skyrimo prerogatyvą irgi turi tik teismas. Šiuo atveju pastebima, kad baudžiamosios atsakomybės reglamentavimas griežtesnis. *Pagal poveikio priemones ir padarinius* tarnybinei atsakomybei taikomos nuobaudos, kurios gali turėti neigiamos įtakos siekiant karjeros vidaus tarnyboje. Baudžiamosios atsakomybės poveikio priemonės užtraukia teistumą, kuris gali turėti įtakos darbui vidaus tarnyboje, gali būti skiriamas ir laisvės atėmimas. Pastebima, kad baudžiamosios atsakomybės poveikio priemonės griežtos.

[104] Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 4 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/ta/66150 .

Pagal atsakomybės subjektus baudžiamosios atsakomybės subjektų spektras platesnis nei tarnybinės atsakomybės atžvilgiu. Baudžiamoji atsakomybė taikytina fiziniams asmenims įstatymo numatytais atvejais nuo 14 m., bendrąja tvarka nuo 16 m. ir juridiniams asmenims. *Pagal procesinės atsakomybės taikymo tvarką*, kaip jau buvo minėta, tarnybinės atsakomybės tvarka inicijuojama ir skiriama pareigūną į pareigas skyrusio asmens valia. Baudžiamosios atsakomybės taikymo tvarka daug sudėtingesnė ir reglamentuota Baudžiamojo proceso kodekse[105].

Tarnybinė ir civilinė atsakomybė. Pagal atsakomybės taikymo pagrindą, kaip buvo minėta anksčiau, tarnybinė atsakomybė taikoma už tarnybinius nusižengimus. Savo ruožtu civilinės atsakomybės pagrindas – sutarties nevykdymas. Šiame kontekste svarbu pažymėti, kad tarnybinė ir civilinė atsakomybės yra labiausiai nutolusios viena nuo kitos, nes kardinaliai skiriasi taikymo pagrindai ir šios atsakomybės rūšys. Tarnybinė ir civilinė atsakomybė reglamentuojamos skirtingų teisės šakų: tarnybinė – viešosios, civilinė – privatinės. *Pagal atsakomybės taikymo subjektus* civilinė atsakomybė, skirtingai nuo tarnybinės, taikoma nukentėjusios šalies prašymu teismo arba kitos institucijos. Pažymėtina, kad civilinei atsakomybei kilti, skirtingai nuo tarnybinės, nereikalinga kaltė. *Pagal poveikio priemones ir padarinius* – civilinės atsakomybės tikslas kompensuoti nukentėjusiajam patirtus nuostolius, todėl taikomos turtinio pobūdžio poveikio priemonės[106]. *Pagal atsakomybės subjektus* – civilinės atsakomybės subjektų spektras platesnis nei tarnybinės atsakomybės. Subjektais gali būti tiek fizinis, tiek juridinis asmuo. *Pagal procesinės atsakomybės taikymo tvarką*, tarnybinė atsakomybė taikoma į pareigas skiriančio asmens prerogatyva, civilinė atsakomybė – pažeidus sutartį ar esant deliktui taikomos Lietuvos Respublikos civilinio kodekso normos[107]. Todėl civilinė atsakomybė gali būti sureguliuota iš anksto arba pateikiant ieškinį teisme.

Tarnybinė ir materialinė atsakomybė. Tarnybinės ir materialinės atsakomybės normos reglamentuojamos VTS. *Pagal atsakomybės taikymo pagrindą*, skirtingai nei tarnybinė atsakomybė, materialinė atsakomybė taikoma už statutinei, valstybės ar savivaldybės institucijai padarytą žalą. *Pagal atsakomybės taikymo subjektus* materialinė žala gali būti atlyginama savo noru. Jei pareigūnas gera savo valia atsisako atlyginti žalą, žalos atlyginimo klausimą sprendžia į pareigas pareigūną skiriantis subjektas. Šiame kontekste pažymėtina, kad tarnybinės ir materialinės atsakomybės subjektai sutampa. *Pagal poveikio priemones ir padarinius* – už tarnybinius nusižengimus tarnautojams skiriamos įvairaus pobūdžio priemonės (drausminės), taikant materialinę atsakomybę pareigūnas privalo atlyginti žalą natūra ar pinigais. *Pagal*

[105] Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 4 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/ta/10708 .
[106] Šedbaras, *supra note*, 23: 78
[107] Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 4 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/ta/100228 .

atsakomybės subjektus tarnybinės ir materialinės atsakomybės subjektais laikomi vidaus tarnybos pareigūnai. *Pagal procesinės atsakomybės taikymo tvarką* tiek tarnybinės, tiek materialinės atsakomybės taikymo tvarka numatyta VTS, tam prerogatyvą turi pareigūną į pareigas skiriantis subjektas.

Pažymėtina, kad vidaus tarnybos pareigūnai, skirtingai nei karjeros valstybės tarnautojai, traukiami ne tik tarnybinėn, materialinėn, bet ir baudžiamojon, ir administracinėn atsakomybėn[108]. Apibendrinant galima teigti, kad tarnybinė atsakomybė visų kitų atsakomybių rūšių atžvilgiu – specifinis institutas, taikomas statutiniams tarnautojams. Savo pobūdžiu tarnybinės atsakomybės institutas turi panašumų su administracine ir materialine atsakomybe. Tarnybinės atsakomybės institutas labiausiai nutolęs nuo civilinės atsakomybės instituto. Ilgą laikotarpį taikytinas drausminės atsakomybės institutas neteko prasmės.

1.4 Statutinis tarnautojas kaip tarnybinės atsakomybės subjektas

Tarnybinė atsakomybė taikoma išimtinai valstybės tarnautojams. Norint suvokti tarnybinės atsakomybės veikimo mechanizmą, būtina išanalizuoti vidaus tarnybos pareigūno sampratą.

Statutiniams valstybės tarnautojams suteikiami platūs įgaliojimai, jie išsiskiria savo statuso specifiškumu iš kitų valstybės tarnautojų. „Statusas (lot. *status*) – kieno nors teisinė padėtis, būklė, būsena. Tai plati sąvoka, jos turinys gali būti atskleidžiamas įvairias atžvilgiais, t.y. priklausomai nuo autoriaus pasirinkto mokslinės studijos objekto<...>[109].“ Pažymėtina, kad statutinių tarnautojų statusas neatsiejamas nuo tarnybinės atsakomybės. Todėl yra tikslinga išnagrinėti statutinių tarnautojų statuso specifiškumą, atskleidžiant pagrindinius reikalavimus.

Aiškinantis statutinių tarnautojų sampratą, svarbu suvokti, kaip skirtinguose teisės aktuose apibrėžiamas „statutinis valstybės tarnautojas“.

- *Statutiniu valstybės tarnautoju pagal VTS* 2 straipsnio 11 punktą laikomas „vidaus tarnybos sistemos pareigūnas – šiame statute nustatyta tvarka į pareigūno pareigas vidaus reikalų ministro valdymo srities statutinėse įstaigose, teisingumo ministro valdymo srities statutinėse įstaigose, finansų ministro valdymo srities statutinėse įstaigose priimtas statutinis valstybės tarnautojas, atliekantis įstatymuose nustatytas funkcijas, kuriomis užtikrinamas statutinei įstaigai įstatymuose nustatytų uždavinių ir funkcijų įgyvendinimas, turintis įstatymų suteiktus viešojo administravimo įgaliojimus dėl sau nepavaldžių asmenų ir (ar) vadovaujantis kitiems pareigūnams“[110].

[108] Deviatnikovaitė, *supra note,* 17: 361.
[109] Alfonsas Laurinavičius, „Statutinių valstybės tarnautojų statuso įgijimo kriterijai ir jo išskirtinumo pagrįstumas“, iš *Valstybės tarnybos teisinis reguliavimas ir perspektyvos Lietuvos Respublikoje,* Gintaras Švedas (Vilnius: Lietuvos viešojo administravimo institutas, 2008), 92.
[110] „Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statutas“, *supra note,* 7.

Verta pažymėti, kad ši sąvoka laikui bėgant buvo ne kartą keičiama. Tik įsigaliojus VTS 2003 m. vidaus tarnybos sistemos pareigūnu buvo laikomas „statutinis valstybės tarnautojas, kurio tarnybą reguliuoja šis Statutas ir (ar) kuris turi viešojo administravimo įgaliojimus jam nepavaldiems asmenims“[111]. 2016 m. tarnautojo definicija koreguojama: „Vidaus tarnybos sistemos pareigūnas – šiame statute nustatyta tvarka į pareigūno pareigas priimtas statutinis valstybės tarnautojas, atliekantis įstatymuose nustatytas funkcijas, kuriomis užtikrinamas vidaus reikalų įstaigai įstatymuose nustatytų uždavinių ir funkcijų įgyvendinimas, turintis įstatymų suteiktus viešojo administravimo įgaliojimus dėl sau nepavaldžių asmenų ir (ar) vadovaujantis pareigūnams.“[112] Pažymėtina, kad vidaus tarnybos sistemos pareigūnų sąvokos chronologija turėjo teigiamos reikšmės vidaus tarnybos statutui. Akivaizdu, kad pirmaisiais VTS galiojimo metais tarnautojų sąvoka buvo lakoniška ir reikalavo išsamesnio paaiškinimo, tačiau 2003 m., tik įtvirtinus vidaus tarnybos institutą, ši sąvoka atitiko to meto reglamentavimą. Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare, keitėsi nacionaliniai teisės aktai, valstybė turėjo galimybę gauti teigiamos praktikos iš kitų kaimynių valstybių, todėl 2016 m. įtvirtinta profesionalesnė ir aiškesnė sąvoka, autorės nuomone, buvo žingsnis modernios tarnybos link. Pastebėtina, kad definicija atskleidžia pagrindinius tarnautojų bruožus – viešojo administravimo įgaliojimai sau nepavaldžių asmenų atžvilgiu ir prievartos (specialiųjų priemonių, ginklų ir pan.) panaudojimas. 2019 m. įtvirtinus VTS kaip pagrindinį teisės aktą, statutinio tarnautojo sąvoka privalėjo būti peržvelgta.

- *Pagal VTĮ 2 straipsnio 7 punktą* „valstybės tarnautojas, kurio tarnybą reglamentuoja įstatymu patvirtintas statutas arba Lietuvos Respublikos diplomatinės tarnybos įstatymas, nustatantis priėmimo į valstybės tarnybą, tarnybos atlikimo, darbo užmokesčio, socialinių garantijų, atleidimo, atsakomybės ir kitas su tarnybos ypatumais susijusias sąlygas.“[113]
- *Pagal tarnybos Lietuvos Respublikoje muitinėje statuto*[114] 2 straipsnio 3 punktą „Muitinės pareigūnas – statutinis valstybės tarnautojas, tarnaujantis muitinėje ir pagal pareigas turintis viešojo ar vidinio administravimo įgaliojimus pavaldiems ar nepavaldiems asmenims.“
- *Pagal tarnybos kalėjimų departamente prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos statuto 2 straipsnio 3 punktą* „Kalėjimų departamento arba jam pavaldžios įstaigos pareigūnas – asmuo, priimtas į valstybės tarnybą šio instituto nustatyta tvarka ir (ar) turintis viešojo administravimo įgaliojimus nepavaldiems asmenims.“

[111] „Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statutas“, *supra note*, 7.
[112] Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statutas“ (suvestinė redakcija 2016 m. sausio 1 d. iki 2016 m. liepos 1 d.) ,INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 5 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/ta/41119:ver33 .
[113] „Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas“, *supra note,* 33.
[114] „Tarnybos prie Lietuvos Respublikos muitinėje statutas“, *supra note,* 5.

Įstatymų pateiktos definicijos trumpai ir aiškiai apibrėžia statutinius valstybės tarnautojus. *Pagrindinis skiriamasis statutinių tarnautojų bruožas* – įstatymo suteikti viešojo administravimo įgaliojimai sau nepavaldžių ir pavaldžių asmenų atžvilgiu bei padidintos rizikos darbinių funkcijų atlikimas. Statutiniai tarnautojai išsiskiria iš kitų valstybės tarnautojų ne tik suteiktais įgaliojimais, bet ir griežtais hierarchiniais pavaldumo santykiais. „Iš statutinės valstybės tarnybos sampratos kyla šie jai būdingi bruožai: <...> tarnybinės subordinacijos ypatumai, pareigūnų karjerą ir vietą statutinių santykių hierarchijoje žyminčių specialių tarnybinių laipsnių (rangų) sistema, tarnybinės (drausminės) atsakomybės specifika, specialūs reikalavimai statutinių valstybės institucijų pareigūnams, <...> lojalumas Lietuvos valstybei ir patikimumu, išsilavinimu, amžiumi, sveikatos būkle prievartos priemonių naudojimu), specialios socialinės ir kitos garantijos.“[115] Valstybės tarnybos paskirtis – užtikrinti žmogaus teises ir laisves, užtikrinti viešąjį interesą, o statutiniams tarnautojams keliami lojalumo, profesionalumo, patikimumo kriterijai[116]. Šie požymiai leidžia atskirti statutinį tarnautoją nuo eilinio karjeros valstybės tarnautojo. Pasak A. Laurinavičiaus,[117] „Statutinis pareigūnas yra tas pats savanoriškai įsipareigojęs valstybės tarnautojas, tačiau prisiėmęs neeilinių, sudėtingų, reikalaujančių specialių žinių ar pasirengimo pareigų bendruomenei, visuomenei valstybės tarnautojas“. Remdamasi Lietuvos administracinių teismų praktika, autorė išskyrė pagrindinius kriterijus, kurie turi įtakos taikant tarnybinę atsakomybę.

1. Principai: „Politinės sistemos stabilumas priklauso nuo visuomenės pasitikėjimo valdžia, valstybės tarnautojais ir institucijomis, nuo tikėjimo, kad jie dirba visuomenės labui.“[118] Tik laikydamiesi įstatyme numatytų principų, tarnautojai galės tinkamai užtikrinti pareigą tarnauti. VTS 3 straipsnyje įtvirtinti devyni pagrindiniai vidaus tarnybos principai, tam tikri principai turi sąsają su tarnybinės atsakomybės taikymu.

1.1. Skaidrumo principas. Šis principas taikomas ne tik statutiniams, bet ir valstybės tarnautojams. Pažymėtina, kad šis principas turi konstitucinį reikšmingumą – „skaidrumas kaip viešosios valdžios institucijų ir pareigūnų veiklos principas suponuoja informacijos sklaidą ir komunikavimą, atvirumą ir viešumą, <...> atskaitingumą atitinkamai bendruomenei“[119]. Skaidrumo principo pažeidimas dažnai užtraukia tarnybinės atsakomybės taikymą. Vienoje iš

[115] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2012 m. vasario 27 d. nutarimas Nr. 15/2008-19/2010-25/2010-106/2010-27/2011-36/2011 „Dėl Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo, tarnybos Lietuvos Respublikoje muitinėje statuto, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. sausio 25 d. nutarimu Nr. 86 patvirtintų ligos ir motinystės socialinio draudimo pašalpų nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, LRKT, žiūrėta 2022 m. kovo 6 d. https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/ipaieska/135/ta108/content.

[116] „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. balandžio 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-492-873-14“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 6 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/822927 .

[117] Laurinavičius, *supra note*, 13:108.

[118] Jolanta Palidauskaitė, *Valstybės tarnautojų etikos pagrindai* (Kaunas: Technologija, 2011), 90.

[119] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 22 d. nutarimas Nr. 24/07 „Dėl konkursų į valstybės tarnautojo pareigas“, LRKT, žiūrėta 2022 m. kovo 7 d., https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta483/content.

administracinių bylų[120] pareiškėjui, vidaus tarnybos pareigūnui, skirta tarnybinė nuobauda – atleidimas iš vidaus tarnybos. Vidaus tarnybos pareigūnas savo neteisėtais veiksmais neužtikrino konkurso skaidrumo ir siekė, kad atrankoje dalyvautų ir ją laimėtų konkretūs asmenys. Be abejonės, skaidrumo principas siekia užkirsti kelią korupcijai ir valdžios piktnaudžiavimui. Šis principas apsaugo pagrindines Konstitucijoje ir įstatymuose ginamas vertybes, todėl aktualus vidaus ir valstybės tarnybos institutams.

1.2. Politinio neutralumo principas. Šis principas draudžia statutiniams tarnautojams dalyvauti politinių partijų ar politinių organizacijų veikloje. Politinio neutralumo principo pažeidimas užtraukia tarnybinę atsakomybę – remiantis VTS 39 straipsnio 3 dalies 1 p. administracinėje byloje[121] vyriausiajam policijos inspektoriui skirta tarnybinė nuobauda – atleidimas iš vidaus tarnybos. Pareigūnas, eidamas pareigas vidaus tarnyboje, kandidatavo į savivaldybės tarybos narius, dalyvavo politinėje veikloje ir savo veiksmais pažeidė politinio neutralumo principą. Minėti veiksmai sąlygojo šiurkštų tarnybinį nusižengimą. Pasak autorės, jei statutiniai tarnautojai turėtų teisę dalyvauti politinių partijų veiklose, jie negalėtų nešališkai atlikti teisių ir pareigų, be to, galėtų sukelti nepasitikėjimą. Dažnai visuomenėje keliamas klausimas, ar šis principas taikomas plečiamai, t.y. tarnautojams draudžiama reikšti nuomonę dėl politinės veiklos ar kitais panašaus pobūdžio aspektais. Manytina, kad neutralumo principo taikymo spektras siejamas su tarnybinių pareigų atlikimu. Politinio neutralumo principo laikymasis asmeniniame gyvenime yra absoliučiai nepagrįstas[122].

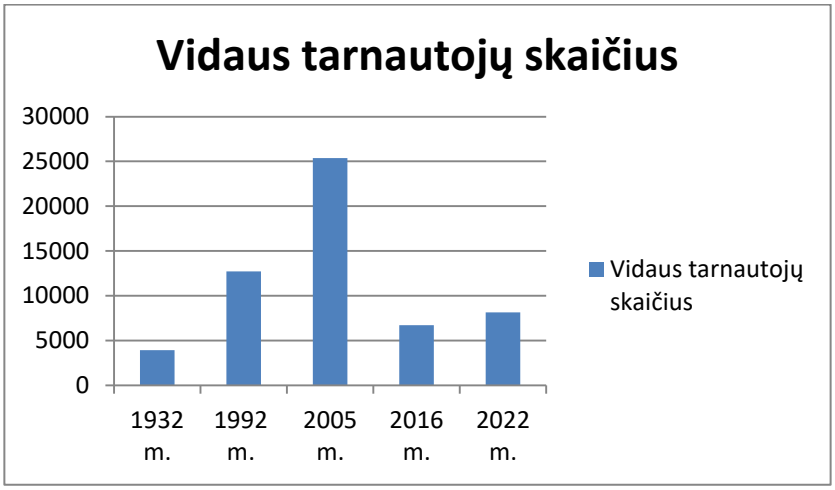
2. Statutiniams valstybės tarnautojams siekiant karjeros vidaus tarnyboje yra keliami bendrieji ir specialieji reikalavimai. Vienas iš reikalavimų, kuris turi tiesioginę įtaką tarnybinei atsakomybei kilti – *lojalumas valstybei*. VTĮ taikymo atžvilgiu lojalumas laikytinas valstybės tarnautojų veiklos ir tarnybinės etikos principu. Pažeidus šį principą, gali būti taikomos įstatyme numatytos sankcijos. Statutinių tarnautojų atžvilgiu lojalumas – vienas iš pretendentams keliamų reikalavimų. Manytina, kad vidaus tarnybos teisiniai santykiai remiasi lojalumo valstybei išraiška. Lojalumo reikalavimas vertinamas per ryšius su užsienio valstybės žvalgybos tarnybomis, ketinimais pažeisti konstitucinę santvarką, veikla, nesuderinama su nacionalinio saugumo interesais. Dažnai teismų praktikoje lojalumas vertinamas kaip specialiosios teisės suteikimas – leidimo dirbti su įslaptintais dokumentais atėmimas. Vienoje administracinėje byloje[123] Kriminalinės policijos skyriaus vyriausiasis tyrėjas savo nesąžiningais, tyčiniais

[120] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2021 m. balandžio 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-2685-520/2021“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 7 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1993756 .
[121] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2019 m. lapkričio 6 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-5367-1062/2019“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo7 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1776052 .
[122] „Pareigūnai kaip visi piliečiai turi konstitucinę teisę reikšti savo nuomonę“, atspindžiai, 2021 m. rugsėjo 19 d., https://www.atspindziai.lt/pareigunai-kaip-ir-visi-pilieciai-turi-konstitucine-teise-reiksti-savo-nuomone.
[123] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2013 m. gruodžio 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-261-1804-13“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 8 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/778575 .

veiksmais pažeidė jo veiklą reglamentuojantį įslaptintą teisės aktą. Jam skirta tarnybinė nuobauda – griežtas papeikimas. Pareigūno neatsakingas, nesąžiningas ir nepatikimas elgesys sąlygojo specialiosios teisės – leidimo dirbti su įslaptinta informacija atėmimą. Iš šios bylos pastebima, kad tarnybinę nuobaudą sąlygojo lojalumo pažeidimas.

Išsamesnei analizei pateikiami bendrieji statistiniai vidaus tarnybos tarnautojų skaičiai

2 pav. Vidaus tarnautojų skaičiaus dinamika[124]

Iš pateiktos medžiagos pastebima, kad 1932 m. vidaus tarnybos tarnautojų (policininkų) skaičius buvo mažiausias. Po nepriklausomybės atkūrimo vidaus tarnautojų skaičius sparčiai augo. 2005 m. vidaus tarnyboje tarnavo net 25389 pareigūnai, palyginti 2022 m. tarnautojų skaičius siekia tik 8137. Tarnautojų dinamikai įtakos turėjo Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas[125]. Šis nutarimas sukonkretino vidaus tarnybos kaip instituto sampratą ir numatė būdingus bruožus, kuriais remiantis pareigybė gali būti priskiriama vidaus tarnybos pareigoms. Šis pakeitimas „išstatutino“ vidaus tarnautojus, dalį jų perkėlė į valstybės tarnautojų pareigybes.

Apibendrinant teigtina, kad vidaus tarnybos pareigūnų statusas yra specifinis, pasižymintis hierarchiniais pavaldumo ryšiais, specialiais reikalavimais, lojalumu valstybei. Išanalizavus administracinių teismų praktiką pastebėtina, kad minėtų principų ar reikalavimų pažeidimas gali užtraukti tarnybinę atsakomybę.

[124] Sudaryta darbo autorės pagal, „Policijos žinios 1924-1940, 1943-1944, 2004-2008“, E-PAVELDAS, žiūrėta 2022 m. kovo 9 d., https://www.epaveldas.lt/preview?id=C1B0003778541-1933-Nr.3 ;
„Valstybės tarnybos įstatymo ir su juo susijusių teisės aktų nuostatų įgyvendinimo metinė ataskaita“, VTD, žiūrėta 2022 m. kovo 9 d., https://vtd.lrv.lt/uploads/vtd/documents/files/VEIKLA/ATASKAITOS/VTD_ataskaita_2005.pdf. ; „Atviri valstybės tarnybos duomenys“, VTD, žiūrėta 2022 m. kovo 9 d., https://statistika.vtd.lt/index.html.

[125] Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas „Dėl statutinių valstybės tarnautojų tarnybos, socialinių garantijų ir darbo apmokėjimo tobulinimo gairių patvirtinimo“, LRS, žiūrėta 2022 m. kovo 9 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=10jdcsa6co&documentId=TAIS.444619&category=TAP .

2. TARNYBINĖS ATSAKOMYBĖS TAIKYMAS VIDAUS TARNYBOS SISTEMOJE

2.1 Tarnybinis nusižengimas ir jo sudėtis

Tarnybinis nusižengimas teisės teorijoje suvokiamas kaip teisės pažeidimas – „tai priešinga teisei, kalta fizinių ar juridinių asmenų veika, kuria pažeidžiama tam tikra tvarka valstybėje ar teisinės vertybės“[126]. Sąvoka „tarnybinis nusižengimas“ sudaro pagrindą manyti, kad atliktas tarnybinis nusižengimas turėtų būti susijęs su tarnyba[127]. Tarnybinio nusižengimo sąvokos analizė atskleidžia tarnybinio nusižengimo požymius.

VTS 2 straipsnio 6 punkte[128] atskleidžiama tarnybinio nusižengimo sąvoka: „šiame statute ir kituose teisės aktuose nustatytas vidaus tarnybos tvarkos pažeidimas ar pareigūno pareigų neatlikimas, padarytas dėl pareigūno kaltės“. Pažymėtina, kad tarnybinis nusižengimas, pagal VTS, susideda iš dviejų alternatyvių elementų: 1. vidaus tvarkos pažeidimo; 2. pareigų neatlikimo. Vidaus tvarkos pažeidimas suvokiamas per pareigūno teisinį statusą, įgaliojimus, pareigas ir kompetencijas[129]. Sąvoka „vidaus tvarka“ suponuoja pareigą atkreipti dėmesį į pareiginius įstatus, pareigybės aprašymus ir vidaus darbo tvarkos taisykles. Vertinant pareigybės aprašymus pastebima, kad pareigūnai vykdo ne tik numatytas pareigas, bet ir kitus vadovo paliepimus. Susidaro įspūdis, kad pareigūnai gali būti baudžiami tarnybine atsakomybe už kitus pažeidimus, nenumatytus pareigybės aprašyme. Kaip elgtis pareigūnui, kuris gavo tarnybinę užduotį, nereglamentuojamą pareigybės aprašyme, ir už tai buvo sudraustas ar jam kilo grėsmė būti nubaustam tarnybine atsakomybe? Administracinėje byloje[130] LVAT pažymėjo – tarnybinės užduotys, formuluojamos rašytiniais pavedimais, turi būti konkrečios, atspindėti užduoties tikslus. Kitaip tariant, jei pareigūnas atliko nekonkrečiai suformuluotą užduotį ir tai sąlygojo tarnybinės atsakomybės taikymą, pareigūnai atsakomybėn netraukiami. 2. Pareigų neatlikimas – suvokiamas per pasyvų pareigūno elgesį. Vertinant pareigų neatlikimo faktą, turi būti įvertintas ne tik objektyvus atsakomybės už neveikimą pagrindas – pareigos atlikti nustatytus veiksmus turėjimas, bet ir subjektyvus pagrindas – gebėjimas veikti, kaip reikalauja teisės aktai[131]. Pastebima, kad šios sąlygos išplaukia iš teismų praktikos, VTS tarnybinio nusižengimo sampratą reglamentuoja neišsamiai. Autorės nuomone, vertinant tarnybinio nusižengimo sąvoką, įstatyme turi būti įtvirtintos gairės, reglamentuojančios tarnybinį nusižengimą plačiąja prasme. Pareigų neatlikimas arba nusižengimas vidaus tarnybos taisyklėms – abstrakti sąvoka. Teismams tenka

[126] Šedbaras, *supra note*, 23:169.
[127] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2007 m. spalio 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-438-281-07“, *supra note*, 54.
[128] „Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statutas“, *supra note*, 7.
[129] Kuncevičius, Kosmočaitė, supra note, 15: 1444.
[130] „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2013 m. birželio 21 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-520-971-13“, *supra note*, 29.
[131] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2010 m. liepos 26 d .nutartis administracinėje byloje Nr. A-575-876/2010“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 8 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/168378 .

papildoma pareiga išsiaiškinti jos veikimą, o subjektams, taikantiems tarnybines nuobaudas, nustatyti, ar veikla prilyginama tarnybiniam nusižengimui.

Vertinant tarnybinio nusižengimo chronologinę kaitą, pastebima, kad VTS 2013 m. suvestinėje redakcijoje[132] tarnybinis nusižengimas suvokiamas kaip „šio statuto ir kitų teisės aktų nustatytos vidaus tarnybos tvarkos pažeidimas ar pareigūno pareigų neatlikimas ar netinkamas atlikimas, padarytas priešingais teisei, kaltais pareigūno veiksmais ar neveikimu“. Pastebima, kad dabartiniame teisiniame reguliavime neliko sąvokos „netinkamas atlikimas“. Manytina, kad netinkamas atlikimas arba neatlikimas laikomi sinonimais, nes pareigų neatlikimas suponuoja netinkamą pareigų atlikimą, todėl įstatymų leidėjas pagrįstai įtvirtino „pareigų neatlikimo“ sąvoką. Vertinant tarnybinės atsakomybės nusižengimo sąvoką VTĮ lygmeniu, pastebima, kad 2022 m. suvestinėje redakcijoje[133] nėra tarnybinio nusižengimo apibrėžimo, nors 2016 m.[134] suvestinėje redakcijoje jis apibūdinamas kaip „valstybės tarnautojų pareigų neatlikimas arba netinkamas atlikimas dėl valstybės tarnautojų kaltės“. Tarnybinio nusižengimo sąvokos nereglamentavimas atskleidžia įstatymo netobulumą tarnybinės atsakomybės taikymo atžvilgiu.

Tarnybinis nusižengimas – pagrindas tarnybinei atsakomybei kilti. Sprendžiant klausimus dėl tarnybinės nuobaudos pagrįstumo ir teisėtumo, privaloma ištirti tarnybinio nusižengimo sudėtį. Turi būti ištirti visi tarnybinio nusižengimo sudėties objektyvieji ir subjektyvieji elementai: objektas, subjektas, teisei priešinga veika, vidaus tarnautojo kaltė, pasekmės ir priežastinis ryšys tarp pasekmių ir priežastinio ryšio (jei veika sukėlė neigiamas pasekmes)[135]. „Tik esant šių elementų visumai vienu metu, galima konstatuoti, kad yra tarnybinis nusižengimas, sukeliantis tarnybinę atsakomybę.“[136] Tikslinga išnagrinėti tarnybinio nusižengimo elementus.

Objektas. Teisės teorijoje[137] teisės pažeidimo objekto definicija apima teisės normų saugomas vertybes, į kurias neteisėtai kėsinamasi. Objektas suvokiamas plačiąja prasme: visuomeniniai santykiai, socialinės ir teisinės vertybės. Vidaus tarnybos pažeidimo objektu laikoma vidaus tarnybos sistema. Pagal galiojančią VTS redakciją, vidaus tarnybos sistemai priskiriama: „Vidaus reikalų ministerijos valdymo srities vidaus reikalų statutinių įstaigų ir vidaus tarnybos sistemos pareigūnų visuma ir ryšiai tarp jų“[138]. Pasak A. Laurinavičiaus[139],

[132] Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto patvirtinimo įstatymas (suvestinė redakcija nuo 2003 m. gegužės 1 d. iki 2004 m. balandžio 1 d.), *supra note*, 3.
[133] Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas, *supra note*, 33.
[134]„ Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas (suvestinė redakcija nuo 2016 m. spalio 1 d., iki 2017 m. sausio 1 d.), INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 8 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/ta/17188:ver102 .
[135] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, nagrinėjant bylas dėl tarnybinių ginčų, apibendrinimas (II dalis)“, *supra note*, 37.
[136] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, nagrinėjant bylas dėl tarnybinių ginčų, apibendrinimas (II dalis)“, *supra note*, 37.
[137] Vaišvila, *supra note*, 26: 346.
[138] „Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statutas“, *supra note*, 7.

tarnybinio nusižengimo objektas yra institucijos ar organizacijos vidaus taisyklės, įgaliojimai, pareigos ir teisės. Vidaus tarnautojų statusą reglamentuoja keli teisės aktai, todėl literatūroje[140] tarnybinio nusižengimo objektas diferencijuojamas į tris grupes. *Bendrasis tarnybinio nusižengimo objektas* – vidaus tarnybos teisinė sistema, reglamentuojama VTS. *Rūšinis teisės pažeidimo objektas* – tam tikri vienarūšiai teisiniai santykiai. Policijos įstatymas[141] įtvirtina vienarūšį teisės pažeidimo objektą, būdingą tik policijos institucijai, įtvirtindamas policijos veiklos pagrindus, veiklos principus, uždavinius ir funkcijas. *Tiesioginis teisės pažeidimo objektas* nukreiptas į rūšinio teisės pažeidimo iškristalizavimą. Tai reikštų, kad vidaus tarnyba diferencijuota, todėl šalia rūšinio teisės pažeidimo objekto gali būti taikomas tiesioginis pažeidimo objektas. Prieš tai minėtas Policijos įstatymas įtvirtina objektus, taikytinus visam policijos institutui. Policija savo ruožtu turi skirtingus institutus, kurių steigimo tikslas – apsaugoti įtvirtintas ir individualizuotas teisinės vertybes. Pavyzdžiui, Lietuvos policijos sistemoje egzistuoja keturios skirtingos institucijos, kurios užtikrina individualizuotų objektų apsaugą ir užtikrinimą.

Nagrinėjant teismų praktiką, pastebima, kad ginčai kyla dėl bendrojo ar rūšinio objekto pažeidimo. Rečiausiai teismų praktikoje analizuojamas tiesioginis teisės pažeidimo objektas. Vienoje iš administracinių bylų[142] nagrinėjamas netinkamo objekto kvalifikavimo klausimas, tai sąlygojo tarnybinės nuobaudos taikymą. Pareiškėjui, vidaus tarnybos pareigūnui, skirta tarnybinė nuobauda už „Lietuvos policijos generalinio komisaro 2012 m. rugsėjo 13 d., įsakymu patvirtintų Administracinių teisės pažeidimų ir eismo įvykių registro duomenų tvarkymo taisyklių“[143] reikalavimų nevykdymą. Pastebima, kad rūšinis ir tiesioginis teisės objektas išplaukia iš poįstatyminių teisės aktų, todėl pažeidžiant specifinius objektus pažeidžiamas ir bendrasis objektas.

Objektyvioji pusė – vidaus tarnybos pareigūno neteisėtas elgesys, kuris apima numatytų VTS, pareigybės aprašymuose ir kituose teisės aktuose pareigų neatlikimą. Objektyviąją nusižengimų pusę sudaro vidaus tarnybos tvarkos pažeidimas[144]. Tai sąlygoja pareigūnų atlikti teisei priešingi veiksmai ar neveikimas, kurie traktuotini kaip tarnybinis nusižengimas, kai įstatyme įtvirtintų veiksmų pareigūnas nesilaikė. Neteisėtas elgesys kildinamas iš teisės akte

---

[139] Laurinavičius, *supra note*, 13: 184.
[140] Laurinavičius, *supra note*, 13: 185-186.
[141] „Lietuvos Respublikos policijos įstatymas“, INFOLEX , žiūrėta 2022 m. kovo 9 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/ta/100125?ref=5 .
[142] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2015 m. balandžio 2 d .nutartis administracinėje byloje Nr. A-553-520/2015“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 9 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1024460 .
[143] Lietuvos policijos generalinio komisaro įsakymas „Dėl administracinių teisės pažeidimų ir eismo įvykių registro duomenų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“, LRS, žiūrėta 2022 m. kovo 9 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.394176?jfwid=bkaxkxjt .
[144] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, nagrinėjant bylas dėl tarnybinių ginčų, apibendrinimas (II dalis)“, *supra note*,37.

tiesiogiai ir nedviprasmiškai numatytų veiksmų ir funkcijų, kurių tarnautojas nesilaikė. Išskiriami objektyviosios pusės požymiai[145]: 1. teisei priešinga veika (veikimas ir neveikimas); 2. žalingi padariniai; 3. priežastinis teisei priešingos veikos ir jos padarinių ryšys; 4. teisei priešingos veikos padarymo būdas, vieta, laikas, priemonės.

1.Vienas iš pagrindinių objektyviųjų požymių – *teisei priešinga veika*. Veika gali būti atliekama dvejomis formomis – veikimu, aktyvūs veiksmai, kurie sąlygoja netinkamą pareigų atlikimą, ar neveikimu, pasyvūs veiksmai, tarnautojui neatliekant pareigų. Teismų praktikoje laikomasi sąlygos – „neveikimas turi būti sąmoningas ir valingas asmens poelgis bei, kad asmuo negali atsakyti už neveikimu padarytą veiką, jei suvokė, kad turi veikti atitinkamu būdu, bet dėl objektyvių nuo jo nepriklausančių priežasčių to negalėjo padaryti“[146]. Norint nustatyti, ar vidaus tarnybos pareigūno veiksmai buvo pagrįsti neveikimu, būtina išsiaiškinti, ar jo pareiga veikti nustatyta imperatyviai ir suformuota konkrečiai. Analizuojant neveikimo sąlygas, svarbu nustatyti, ar asmuo padarė teisei priešingą veiką, ar atliko veiką neveikimo būdu, esant objektyvioms aplinkybėms ar joms neegzistuojant. Vidaus tarnautojams taikant tarnybinę atsakomybę turi būti įvertintas objektyvus atsakomybės pagrindas už neveikimą – pareigos atlikti nustatytus veiksmus turėjimas[147]. Atliekant tarnybinio nusižengimo objektyviosios dalies analizę, pirmiausia būtina nustatyti, iš kokio teisės akto išplaukia pareigos ir veiksmų turėjimo galimybė. Neužtenka nustatyti objektyvaus pagrindo, turi būti ištirtas subjektyvus pagrindas, kuris numato galėjimą veikti, kaip reikalauja teisės aktai. Nustatant subjektyvius pareigūno neveikimo pagrindus, privaloma atsižvelgti į faktines aplinkybes: „1. leido asmeniui veikti taip, kaip to reikalavo teisės aktai; arba 2. nepriklausė nuo asmens valios ir asmuo negalėjo veikti taip, kaip to reikalavo teisės aktai“[148]. Tarnybinio nusižengimo atlikimas neveikimo forma pasireiškia, kai asmuo suvokia, kad pagal nustatytus teisės aktus ir kitas taisykles privalo veikti atitinkamu būdu, tačiau neatlieka veiksmų ir elgiasi pasyviai, kai nėra jokių kitų objektyvių neveikimo priežasčių. Analizuojant objektyviąsias sąlygas, tampa sudėtinga atskirti neveikimo momentą. Vidaus tarnybos pareigūno objektyvią galimybę veikti taip, kaip reikalauja teisės aktai, privalo nustatyti tarnybinio nusižengimo tyrimą atliekanti ir tarnybinę nuobaudą skirianti institucija[149]. Nustatant veikimo galimybę svarbu atkreipti dėmesį, ar pareiga veikti atitinkamu būdu yra

[145] Laurinavičius, *supra note*, 13:187.
[146] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2011 m. gegužės 23 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-438-1446-11“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 9 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/217458 .
[147] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2005 m. spalio 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-15-1480-05“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 9 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/54414 .
[148] *Ibid*
[149] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2012 m. balandžio 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-552-2013-12“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 9 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/375836 .

įtvirtinta konkrečiai ir imperatyviai. Vienoje iš bylų[150] LVAT vertino, ar vidaus tarnybos pareigūno suformuota galimybė veikti tinkamai įtvirtinta ir reglamentuota. Vidaus tarnybos pareigūno veikimo galimybė įtvirtinta žodine reikšme. LVAT nustatė, kad pavaduotojo žodžiu suformuotas nurodymas negali būti pripažintas tinkamu ir išsamiu, iš kurio būtų aiškus veikimo turinys. Taigi vertinant, ar valstybės tarnautojas atliko teisei priešingą veiką neveikimu, būtina įvertinti, ar elgesys prieštaravo teisės normoms, kurios suteikė teisę veikti atitinkamu būdu. Nustačius teisei priešingą veiką, grupuojami ir visi kiti požymiai.

2. *Žalingi padariniai*. Veikos atlikimas, pavojingas reiškinys, kuris turi įtakos ginamoms vertybėms. Veikos atlikimas savaime sudaro prielaidas atsirasti žalingiems padariniams. Tam tikrais atvejais, pažeidžiant objektą, žalingų padarinių neatsiranda ir tai laikytina formaliąja sudėtimi. Traukiant pareigūną atsakomybėn už formaliosios veikos pažeidimą užtenka nustatyti veikos atlikimo faktą. Egzistuoja veikos, kurioms kilti būtinos pasekmės ir jos savo veikimu priskirtinos materialiosioms veikoms. Teismų praktikoje materialioji sudėtis priskiriama šioms pareigūnų veikoms – piktnaudžiavimas tarnyba, pareigūno vardo pažeminimas. Vienoje iš bylų[151] kilo ginčas dėl neteisėtų pareigūnų veiksmų, kurie turėjo neigiamų pasekmių valstybės autoritetui ir sumenkino pasitikėjimą valstybės valdymo tvarka. Pažymėtina, kad tam tikrais atvejais tokio pobūdžio veikos gali užtraukti ir baudžiamąją atsakomybę. LVAT pažymėjo, kad pagrindinis kriterijus, atribojantis piktnaudžiavimą kaip nusikalstamą veiką nuo tarnybinės atsakomybės, yra didelės žalos požymis. Vertinant pareigūno vardo pažeminimo veikas, nustatyta, kad pareigūno vardo pažeminimas siejamas su reikšmingų aplinkybių ištyrimu: 1. turi būti nustatyta pareigūno kaltė dėl teisei priešingos veikos; 2. turi turėti teisinių pasekmių – pažeminti vidaus tarnybos sistemos autoritetą, griauti pasitikėjimą įstaiga[152]. Pažymėtina, kad pareigūno vardo pažeminimas turi būti akivaizdus[153]. Reikalavimas nustatyti akivaizdumo požymį laikomas vertinamuoju. Manytina, kad tai sukelia neigiamų teisinių pasekmių vertinant šio požymio buvimą ir gali sudaryti sąlygas išvengti atsakomybės.

3. *Priežastinis ryšis.* „Priežastinis ryšis – tai toks santykis tarp reiškinių, kuriam esant vienas reiškinys ar sąveikaujančių reiškinių visuma (priežastis) sukelia ir nulemia kitą reiškinį ir

[150] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2013 m. balandžio 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-552-578-13“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 9 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/663470 .
[151] Lietuvos apeliacinio teismo „2021 m. lapkričio 15 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-295-658/2021“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 9 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=2038346 .
[152] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2021 m. balandžio 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-2835-968/2021“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 9 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1987745 .
[153] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2016 m. rugsėjo 15 d nutartis administracinėje byloje Nr. A-4353-438/2016“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 10 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1333640 .

pasekmę.“[154] Tarnybinės atsakomybės prasme priežastinis ryšis suvokiamas kaip pareigūno neteisėtų veiksmų atlikimas ir padarinių sukėlimas.

4. *Kitos aplinkybės.* Reikšminga aplinkybė veikos nustatymui – laikas. Tarnybinės atsakomybės pagrindas – neteisėti pareigūnų veiksmai turi būti susiję su tarnyba[155]. Priešingas veikimas iškreiptų vidaus tarnybos tarnybinės atsakomybės veikimo sąlygas. Priešingai, „Lietuvos Respublikos kariuomenės drausmės statutas“[156] įtvirtina sąlygas, kai karininkui numatoma drausminė atsakomybė už ne darbo metu atliktas veikas, kurios pažeminama kario vardą ar diskredituoja sistemos veikimą. Manytina, kad toks reglamentavimas įtvirtinta socialiai pažeidžiamų vertybių sąrašą.

Subjektyvioji pusė. Subjektyvus elementas – psichinė veikla, susijusi su teisės pažeidimo padarymu[157]. Subjektyvioji pusė, priešingai nuo objektyviosios, yra vidinio pobūdžio. Tarnybinės atsakomybės taikymo pagrindu subjektyvioji pusė – vidaus tarnybos pareigūno, netinkamai atlikusio ar neatlikusio pareigų, kaltė, kuri pasireiškia tyčios, netiesioginės tyčios ir neatsargumo formomis. [158].VTS 2 straipsnio 6 dalyje įtvirtinta tarnybinio nusižengimo sąvoka. Kaltės nustatymas privalo egzistuoti kiekvieno nusižengimo atveju, kitaip atlikti veiksmai be kaltės nesukeltų tarnybinio nusižengimo ir neužtrauktų tarnybinės atsakomybės. Neužtenka vien fakto, kad pareigūnas neatliko arba atliko netinkamai nustatytas pareigas. Jei kilęs ginčas dėl tarnybinės atsakomybės, teismas privalo patikrinti, ar darbdavys aiškinosi kaltės klausimą ir nustatyta kaltė yra teisinga[159]. Administracinių teismų praktikoje kyla sunkumų atribojant neatsargumo kaltės formą. Teorijoje *neatsargumas* prilyginamas atliekamų veiksmų ir pasekmių lengvabūdiškumui arba pasekmių nenumatymui, kai egzistuoja prielaidos tai numatyti[160]. Vertinat neatsargumo kaltės nustatymą administracinėje byloje[161], kilo kaltės nustatymo kolizija. Pareigūnas savo veiksmais, gavęs tarnybinę užduotį, įvertinęs darbo krūvį perdavė užduotį vykdyti kitam pavaldiniui. Šie veiksmai užkirto kelią nutarimą apskųsti apeliacine tvarka. Teismas, įvertindamas pareigūno veiksmus, nenustatė aplinkybių, kurios sąlygotų, jog pareiškėjas sąmoningais veiksmais siekė, kad ginčo nutarimas nebūtų apskųstas apeliacine tvarka. Minėti teiginiai parodo pareigūno santykį su padarytu nusižengimu.

---

[154] Vilniaus universiteto Teisės fakulteto taryba, *Baudžiamoji teisė* (Vilnius: Eugrimas, 2003), 180-181.
[155] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2007 m. spalio 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-438-281-07“, *supra note*, 54.
[156] „Lietuvos Respublikos Lietuvos kariuomenės drausmės statuto patvirtinimo įstatymas“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m, kovo 10 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/ta/107645?ref=5 .
[157] Laurinavičius, *supra note*, 13: 191.
[158] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2012 m. gruodžio 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-520-2901-12“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 10 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/494501 .
[159] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2011 m. balandžio 28 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-63-1366-11“, INFOLEX, žiūrėta kovo 10 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/203742 .
[160] Vilniaus universiteto Teisės fakulteto taryba, *op.cit*. 210.
[161] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2013 m. kovo 14 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-492-577-13“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 10 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/578805 .

Sunkumų kyla ir atribojant netiesioginės tyčios kaltės formą. Netiesioginė tyčia pasireiškia asmeniui suvokiant savo veiksmų pavojingumo laipsnį, numatant galimas pasekmes ir (nors jų nenorint) sąmoningai leidžiant joms atsirasti[162]. Administracinėje byloje[163] pareigūnui inkriminuota kaltė – netiesioginė tyčia. Pareigūnas žinojo, kad, eismo dalyviams susitarus, atvykęs į eismo įvykio vietą privalėjo reikalauti kelių eismo deklaracijos. Pareigūnas, suprasdamas veikos pavojingumą ir kylančius padarinius, nors jų nenorėdamas, leido eismo įvykio dalyviams pasišalinti, tai sąlygojo padarinius – neužpildytos deklaracijos faktą.

Subjektas. Pakaltinamas, sulaukęs atitinkamo amžiaus fizinis asmuo, kuris padarė teisės pažeidimą ir yra traukiamas atsakomybėn. Tarnybinės atsakomybės subjektais laikomi vidaus tarnybos sistemos pareigūnai. Tarnybinės atsakomybės subjektais laikomi atitinkantys šiuos požymius: 1. asmuo eina pareigas vidaus tarnybos sistemoje; 2. asmuo atlieka įstatymo nustatytas funkcijas ir pareigas; 3. asmuo prisiekė laikytis tarnybai nustatytų reikalavimų[164]. Tarnybinės atsakomybės subjektas specifinis, tai parodo vidaus tarnautojams keliami reikalavimai ir įgaliojimai sau nepavaldžių asmenų atžvilgiu.

Apibendrinant galima teigti, kad, tarnybinis nusižengimas atliekamas pažeidžiant vidaus tvarkos taisykles arba netinkamai atliekant pareigas. Kiekvienu atveju, nagrinėjant tarnybinį nusižengimą, privalo būti ištirtos objektyvios ir subjektyvios nusižengimo pusės, kitaip tarnybinė atsakomybė negalima. Teismų praktikoje kyla problemų nustatant nusižengimus, atliktus netiesiogine tyčia ar veikiant neatsargiai. Netinkamas tarnybinių nusižengimų aplinkybių nustatymas lemia atsakomybės neišvengiamumo principo pažeidimą.

2.2 Tarnybinės nuobaudos ir jų skyrimo tvarka

Teisės teorijoje išskiriamas teisės normos elementas – sankcija. Sankcija – efektyvi priemonė, susiaurinanti pažeidėjo teises už atitinkamų taisyklių nevykdymą[165]. Tarnybinės atsakomybės kontekste sankcija laikoma tarnybine nuobauda už tarnybinius nusižengimus. Remiantis administracinės atsakomybės taikymo pagrindais, nurodytais Lietuvos administracinės teisės doktrinoje[166], išskiriamos tarnybinių nuobaudų pagrindinės funkcijos: 1. nubausti vidaus tarnybos pareigūną už tarnybinius nusižengimus; 2. tarnybinė nuobauda kaip prevencinė priemonė kitiems vidaus tarnybos nariams, atgrasanti nuo tarnybinių nusižengimų; 3. įstatymo saugomų vertybių apsauga. Pasak Operatyvaus valdymo skyriaus viršininko K. Samuolio[167], net

[162] Vilniaus universiteto Teisės fakulteto taryba, *supra note*, 154: 206.
[163] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2011 m. gegužės 16 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-662-1468-11“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 10 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/205010 .
[164] Laurinavičius, *supra note*, 13: 189.
[165] Vaišvila, *supra note*, 26: 218.
[166] Šedbaras, *supra note*, 23: 99.
[167] Tyrimo metu apklaustas Policijos departamento prie Vidaus Reikalų ministerijos Imuniteto valdybos Vilniaus apygardos skyriaus vyriausiasis tyrėjas.

pačių švelniausių tarnybinių nuobaudų paskyrimas eliminuoja pareigūnų galimybę per kasmetinius ar neeilinius veiklos vertinimus siekti didesnio atlyginimo.

Tarnybinės nuobaudos skiriamos atsižvelgiant į pareigūno kaltę, tarnybinio nusižengimo priežastis, lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes. VTS 39 straipsnio 2 dalyje numatytos penkios tarnybinės nuobaudos:

- pastaba
- papeikimas
- griežtas papeikimas
- perkėlimas į žemesnes pareigas
- atleidimas iš vidaus tarnybos.

Įtvirtintos moralinio pobūdžio sankcijos, išskyrus griežčiausią atleidimą iš vidaus tarnybos. Vertinant chronologinę VTS kaitą, nuobaudų rūšys pakito, 2003 m. VTS redakcijoje[168] išskiriamos 6 atsakomybės rūšys:

- pastaba
- papeikimas
- griežtas papeikimas
- laipsnio pažeminimas viena pakopa
- perkėlimas į viena pakopa žemesnes pareigas
- atleidimas iš vidaus tarnybos.

Vertinant tarnybinių nuobaudų sistemą, pastebėtina, kad VTS aiškiai ir nedviprasmiškai įtvirtinta minėtas nuobaudas, tačiau praktikai vertina priešingai. Pasak praktikų[169], taikančių tarnybines nuobaudas muitinės pareigūnams, kyla sunkumų identifikuoti tarnybinės nuobaudos rūšį už atliktą nusižengimą. Statutas nereglamentuoja, už kokius nusižengimus turi būti skirta atitinkama nuobauda. Šiuo metu VTS reglamentuojamas tik tarnybinių nusižengimų, už kuriuos skirtina griežčiausia nuobauda – atleidimas iš valstybės tarnybos, sąrašas. Svarstytina galimybė papildyti teisės aktą, kad būtų žinoma, už ką taikoma atitinkama nuobaudos rūšis. Ši praktikoje kylanti problema sąlygoja tarnybinių ginčų dėl tarnybinės nuobaudos neteisėtumo klausimą. Subjektai, taikantys tarnybines nuobaudas, dėl statuto lakoniškumo, laiko stokos netinkamai įvertina veikos pobūdį ir gali skirti neadekvačią nuobaudą. Be to, teismai, nagrinėdami bylas dėl tarnybinių nuobaudų teisėtumo, prašo institucijų, taikančių nuobaudas, argumentacijos, kodėl buvo paskirta atitinkama tarnybinė nuobauda. Tai privalo atsispindėti teisėsaugos institucijų teisės aktuose. Todėl šiame kontekste,

[168] Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto patvirtinimo įstatymas (suvestinė redakcija nuo 2003 m. gegužės 1 d. iki 2004 m. balandžio 1 d.), *supra note*, 3.
[169] Tyrimo metu gauti duomenys iš Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos Personalo skyriaus vyresniojo patarėjo.

taikant tarnybines nuobaudas, pasitelkiama teismų pagalba, kuri vertinga ir padeda nagrinėti tarnybinės atsakomybės taikymo klausimus.

Pastaba – dažnu atveju moralinio pobūdžio prevencinė priemonė, kuri taikoma už veikas, kurios savo pobūdžiu neužtraukia didelės žalos vidaus tarnybos sistemai. Byloje[170] nustatyta, kad pareigūnas vilkėdamas uniformą savo tarnybiniame kabinete gulėjo lovoje, ilsėjosi ir apie savo poilsį budėtojui nepranešė. Pareigūnui už šiuos veiksmui skirta tarnybinė nuobauda – griežtas papeikimas. Šiame kontekste teismas pažymėjo, kad paskirta nuobauda neadekvati, nes grėsmė teisinei tvarkai ir vidaus tarnybos autoritetui yra labai menka, todėl paskirta švelnesnė tarnybinė nuobauda – pastaba.

Papeikimas. Papeikimas – griežtesnė nuobauda nei pastaba, skiriamas, kai pareigūno elgesys gali užtraukti grėsmę vidaus tarnybos teisinei tvarkai ir kitoms įstatymų saugomoms vertybėms. Administracinėje byloje[171] pareigūnui skirtas papeikimas netinkamai atlikus veiksmus, t.y. nuteistojo apžiūros neatlikimas lėmė bendrųjų pareigybės funkcijų pažeidimą ir grėsmę gyvybei.

Griežtas papeikimas. Administracinėje byloje[172] pareigūnui skirta tarnybinė nuobauda – atleidimas iš vidaus tarnybos. Teismas vertino šią nuobaudą kaip neadekvačią, nes miegojimas tarnyboje užtraukia griežtesnę atsakomybę, tačiau nelaikomas kraštutine priemone. Todėl pareigūnui skirtas griežtas papeikimas.

Perkėlimas į žemesnes pareigas. Perkėlimas į žemesnes pareigas negali būti vertinamas kaip perkėlimas keliomis pakopomis žemiau, nes tarnybinė pareigybė ir jos pakopa susijusi su tarnybiniu pavaldumu, o ne užimamais pareigų ar kategorijos lygiais[173].

Išanalizavus veikas, už kurias taikomos tarnybinės atsakomybės nuobaudos, pastebima, kad subjektams, taikantiems tarnybines nuobaudas, tampa keblu nustatyti taikytinos tarnybinės nuobaudos rūšį. Pastaba ir papeikimas – panašaus poveikio priemonės, tarp jų mažas skiriamasis ryšys. Vertinant tarnybinių nuobaudų rūšis, teigtina, kad už tyčinius nusižengimus skiriamos griežtesnės nuobaudos. Už tyčinį tarnybinį nusižengimą skiriama griežtesnė nuobauda negu už tarnybinį nusižengimą, atliktą neatsargumo ar aplaidumo forma[174]. Tačiau tai nereiškia, kad pareigūnams negalima skirti švelnesnės tarnybinės nuobaudos, pavyzdžiui, pastabos už tyčinį

[170] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2016 m. gegužės 25 d .nutartis administracinėje byloje Nr. A-665-438/2016“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 15 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/ta/41119:ver1#X6b693d3021f74c5c80e2c3b835571989 .
[171] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2021 m. gegužės 12 d .nutartis administracinėje byloje Nr. A-1748-520/2021“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 15 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1994270 .
[172] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2020 m. birželio 17 d .nutartis administracinėje byloje Nr. A-3802-662/2020“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 15 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1895536 .
[173] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2010 m. rugpjūčio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-438-776/2010“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 15 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/170606 .
[174] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2013 m. kovo 14 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-492-577-13“, *supra note*, 161.

nusižengimą. Minėti teiginiai patvirtina, kad tarnybinės atsakomybės taikymo sistemoje nėra įtvirtintas reglamentuotas institutas, už kokius tarnybinius nusižengimus skiriamos tarnybinės nuobaudos. Tai tampa vertinamuoju momentu ir subjektas, skiriantis tarnybines nuobaudas, net nenorėdamas gali skirti griežtesnę nuobaudą.

Vertinant tarnybinių nuobaudų sistemą, tikslinga išanalizuoti „mažareikšmius“ tarnybinius nusižengimus. VTS 36 straipsnio 2 dalyje numatyta: „Mažareikšmiu tarnybiniu nusižengimu laikomas tarnybinis nusižengimas, kuris yra formalus, nesukėlė neigiamų padarinių, o tarnybinės nuobaudos paskyrimas būtų neproporcingas tarnybinio nusižengimo sunkumui.“[175] Administracinėje byloje[176] nagrinėjamas tarnybinės nuobaudos teisėtumo klausimas. Ginčas kilo dėl vidaus tarnybos pareigūnų veiksmų, už kuriuos skirta tarnybinė nuobauda – pastaba. Teismas konstatavo, kad atliktas nusižengimas realių pasekmių nesukėlė, veiksmai nepažeidė tarnybos drausmės, todėl tarnybinės atsakomybės taikymas neatitiktų tarnybinės nuobaudos tikslų. Teismas nurodė, kad išvadoje ir įsakyme nenurodyta švelniausios nuobaudos skyrimo motyvacija, todėl taikytina nuobauda neproporcinga. Mažareikšmį tarnybinį nusižengimą galima kvalifikuoti esant šioms aplinkybės: tarnybinis nusižengimas formalaus pobūdžio; tarnybinis nusižengimas nesukėlė neigiamų padarinių; pažeidimas nesunkus[177]. Todėl „šiurkštūs“ tarnybiniai nusižengimai ar veikos, diskredituojančios tarnybos vardą, nelaikytinos mažareikšmiais nusižengimais. Subjektui, taikančiam tarnybines nuobaudas, tam tikrais atvejais sudėtinga įvertinti, ar tarnautojo veiksmai neužtraukė švelniausios tarnybinės nuobaudos taikymo, ar veika atitinka veikos mažareikšmingumo sąlygas. Todėl tarp švelniausių nuobaudų ir veikų mažareikšmingumo egzistuoja siaura takoskyra, kuri dažnai analizuojama teismų praktikoje.

VTS 39 straipsnio 3 dalis detalizuoja sąrašą veikų, už kurias skiriama tarnybinė nuobauda. Minėta įstatymo norma įtvirtina baigtinį sąrašą veikų, už kurias skiriama griežčiausia nuobauda – atleidimas iš vidaus tarnybos[178]. Kadangi VTS šias nuostatas reglamentuoja trumpai ir lakoniškai, pasitelkiama administracinių teismų praktika:

1. VTS 39 straipsnio 3 dalies 1 punktas *„Šio statuto 24 straipsnyje nustatytų pareigūnams taikomų apribojimų pažeidimas“*. Ši įstatymo norma nukreipia į VTS 24 straipsnio dalį, kuri reglamentuoja pareigūnams taikomus apribojimus. Šiuo metu reglamentuojami 9 pareigūnams taikomi apribojimai, kurie draudžia vidaus tarnybos pareigūnams atlikti

[175] „Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statutas“, *supra note,* 7.
[176] Kauno rūmų (Regionų apygardos administracinis teismas) „2021 m. lapkričio 9 d. sprendimas Nr. I3-7984-554/2021“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 15 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2045683 .
[177] „Valstybės tarnautojų veikų mažareikšmiškumo taikant tarnybinę atsakomybę teismų praktikos apibendrinimas“, VTD, žiūrėta 2022 m. kovo 15 d., http://portalas.vtd.lt/lt/rekomendacijos-172.html
[178] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2009 m. gruodžio 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-146-1366-09“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 15 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/146291 .

numatytas veikas. Nagrinėjant teismų praktiką, nebuvo pastebėta problemų sprendžiant dėl minėto nusižengimo kvalifikavimo.

2. VTS 39 straipsnio 3 dalies 2 punktas *„Valstybės tarnybos ar komercinės paslapties atskleidimas“*. Vidaus tarnybos sistemos pareigūnams, dirbantiems su valstybinėmis paslaptimis, suteikiamos specialiosios teisės, leidžiančios dirbti su įslaptintais dokumentais. Pasak Laurinavičiaus, už paslapties atskleidimą dažniausiai neatsiranda padarinių ir veika priskiriama formaliajai. Konstitucinis Teismas 2007 m. gegužės 15 d. nutarime[179] konstatavo, „<...> valstybės paslapties atskleidimas gali sukelti grėsmę ar net padaryti žalos valstybės suverenitetui, teritorijos vientisumui, konstitucinei santvarkai, gynybinei galiai, kitiems itin svarbiems valstybės interesams, visuomenės ir valstybės gyvenimo pagrindams“[180]. Siekiant išvengti minėtų padarinių specialioji teisė atimama, jei tam yra prielaidų. Specialiosios teisės atėmimas gali sąlygoti VTS 72 straipsnio 1 dalies 16 punkto taikymą, kuris reglamentuoja atleidimą iš vidaus tarnybos sistemos, „kai jam įstatymų nustatyta tvarka atimamos specialiosios teisės, susijusios su jo tiesioginių pareigų atlikimu“. Vertinant šias nuostatas galima teisės normų kolizija. Paslapties atskleidimas ir specialiosios teisės atėmimas nors ir gali sąlygoti bendrąjį atleidimo pagrindą iš vidaus tarnybos sistemos, tačiau minėtas nusižengimo reglamentavimas sietinas su tarnybinės atsakomybės taikymu.
3. VTS 39 straipsnio 3 dalies 3 punktas *„Piktnaudžiavimas tarnyba“*. Piktnaudžiavimas siejamas su BK 228 straipsnyje numatyta veika „Piktnaudžiavimas“. Vertinant minėtą kontekstą, teismų praktikoje kyla pagrindinė problema – tarnybinės ir baudžiamosios atsakomybės nustatymas. Pagrindinis kriterijus, kuris atriboja taikytiną teisinės atsakomybės rūšį, yra didelės žalos požymis. Didelės žalos požymis nustatomas esančių duomenų visumos vertinimu. Nustatant didelės žalos požymį, kuris kiekvienu atveju vertinimas individualiai, galima takoskyra tarp tarnybinės ir baudžiamosios atsakomybės taikymo [181].
4. VTS 39 straipsnio 3 dalies 4 punktas *„Viešųjų ir privačiųjų interesų derinimo įstatymo nuostatų pažeidimas, siekiant gauti neteisėtų pajamų ar privilegijų sau ar kitiems asmenims“*. Nagrinėjant teismų praktiką, kylančių problemų dėl minėto nusižengimo analizavimo nepastebėta.
5. VTS 39 straipsnio 3 dalies 5 punktas *„Korupcinio pobūdžio nusikalstamos veikos požymių turinti veika, susijusi su tarnybinių pareigų atlikimu, nors už šią veiką pareigūnas ir nebuvo*

[179] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2012 m. liepos 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-662-2637-12“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 15 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/390423 .

[180] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. liepos 3 d. sprendimas Nr. 7/04-8/04 „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 15 d., nutarimo kai kurių nuostatų išaiškinimo“, LRKT, žiūrėta 2022 m. kovo 15 d., https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta91/content .

[181] Lietuvos apeliacinio teismo „2020 m. sausio 29 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-33-449/2020“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 16 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1813540

traukiamas baudžiamojon atsakomybėn“. Korupcijos ir prevencijos įstatymo[182] 2 straipsnio 9 punkte įtvirtintos veikos, kurios laikytinos korupcinio pobūdžio nusikaltimais. Kai pareigūno veikla turi korupcinio pobūdžio veiksmų požymių, neatsiribojant baudžiamosios atsakomybės taikymu, taikytina tarnybinė atsakomybė.

6. VTS 39 straipsnio 3 dalies 6 punktas *„Nebuvimas tarnyboje (darbe) be pateisinamos priežasties vieną ar daugiau darbo dienų“*. Nagrinėjamas tarnybinis nusižengimas kelia prieštaravimų vertinant, ar tarnybinė nuobauda paskirta pagrįstai atsižvelgiant į visas aplinkybes. Administracinėje byloje[183] vidaus tarnybos pareigūnui skirta tarnybinė nuobauda atleidimas iš pareigų dėl nebuvimo tarnyboje 4 dienas. Pasak pareiškėjo, priskirta nuobauda neadekvati ir skirta neatsižvelgiant į svarbias aplinkybes. Tyrimo metu paaiškėjo, kad tarnautojas neatvyko į tarnybą dėl ligos, jam neišduotas nedarbingumo pažymėjimas. Praėjus kelioms dienos ir negavus jokių duomenų iš Sodros buvo laikoma, kad tarnautojas neatvyko į darbą dėl nepateisinamų priežasčių. Vidaus tarnybos pareigūnas nežinojo, kad jam nėra išduotas nedarbingumas. Manytina, kad atleidimas iš valstybės tarnybos dėl nebuvimo tarnyboje be pateisinamos priežasties 1 ar daugiau dienų yra per griežta tarnybinė nuobauda. Pandemijos metu visuomenei ir pareigūnams kyla didesnė rizika neatvykti į tarnybą. Formalus neatvykimo į tarnybą pagrindimas gali užtrukti iki kelių dienų. Siūlytina pratęsti terminą nustatant minimalią dviejų dienų ribą, nepažeidžiant lojalumo sąlygų ir vidaus tarnybos principų.
7. VTS 39 straipsnio 3 dalies 7 punktas *„Buvimas neblaiviam ar apsvaigusiam nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų tarnybos (darbo) metu arba vengimas pasitikrinti dėl neblaivumo arba apsvaigimo nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, kai įtariama, kad tarnybos (darbo) metu pareigūnas yra neblaivus ar apsvaigęs nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų“*. Vidaus tarnybos pareigūnams keliami aukštesnio lygio reikalavimai, todėl šis nusižengimas laikomas šiurkščiu tarnybiniu nusižengimu. Atkreiptinas dėmesys, kad VTS neišsamiai reglamentuoja minėtą nusižengimą. Iš oficialios administracinės doktrinos[184] kyla reikalavimai nustatyti reikšmingas aplinkybes: 1. statutinio tarnautojo apsvaigimas nuo narkotinių, alkoholinių ar kitų medžiagų nustatymo faktas; 2. tokios būklės pareigūno buvimas tarnybos metu. Veikai kvalifikuoti užtenka fakto, kad asmuo buvo apsvaigimo būsenos tarnybos metu. Atliktam nusižengimui svarbi objektyvioji sudėties pusė, o aplinkybės, ar asmuo vykdė pareigybės

[182] „Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 16 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.168154/asr .
[183] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2019 m. sausio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-3230-261/2019“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 16 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1695324 .
[184] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2009 m. gruodžio 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-146-1366-09“, *supra note*, 178.

aprašyme numatytas funkcijas, neturi reikšmės. Įtvirtintas nusižengimas pats savaime sudaro pagrindą taikyti nuobaudą be papildomų įrodinėjimų ar kriterijų. Tarnybinės nuobaudos taikymui neturi įtakos apsvaigimo laipsnis ar buvimo tarnyboje trukmė. Siekiant išeiti iš įstatymo ribų turi būti pateiki įrodymai, kurie sąlygotų tarnybinės nuobaudos neproporcingumą[185]. „Esant nustatytam neblaivumo faktui iš pareigų (darbo) gali būti atleistas ir nemažą tarnybos (darbo) stažą turintis, teigiamai charakterizuojamas tarnautojas <...>“[186]. Teismų praktika vidaus tarnautojui, apsvaigusiam nuo nustatytų medžiagų, nuosekli – apsvaigimo būsena darbo metu laikoma nesuderinama su tolesne pareigūno tarnyba.

8. VTS 39 straipsnio 3 dalies 8 punktas *„Tarnybinis nusižengimas, jei prieš tai pareigūnui nors vieną kartą per pastaruosius 12 mėnesių buvo taikyta tarnybinė nuobauda – griežtas papeikimas ar griežtesnė nuobauda“*. Statutinis tarnautojas, atlikęs nusižengimą ir gavęs tarnybinę nuobaudą, griežtą papeikimą ar perkėlimą į žemesnes pareigas, privalo būti atsargus. Vidaus tarnybos pareigūnai, atlikę tarnybinius nusižengimus pakartotinai ir gavę griežčiausią tarnybinę nuobaudą, dažnu atveju skundžia šiuos įsakymus administraciniams teismams dėl nuobaudos neproporcingumo. Analizuojant teismų praktiką, pastebima, kad skundžiami įsakymai panaikinami dėl paskirtos nuobaudos neobjektyvumo. Subjektams, skiriantiems tarnybines nuobaudas, sudėtinga kvalifikuoti tarnybinio nusižengimo pavojingumo laipsnį, tai nulemia neproporcingos nuobaudos paskyrimą.
9. VTS 39 straipsnio 3 dalies 9 punktas *„Įsiteisėjusių teismo sprendimų, susijusių su pareigūno pareigomis ir jų atlikimu, nevykdymas“*. Analizuojant teismų praktiką, svarbių teorinių ir praktinių aspektų nepastebėta.
10. VTS 39 straipsnio 3 dalies 10 punktas *„Kiti nusižengimai, kuriais šiurkščiai nusižengiama pareigūno pareigoms ar tarnybinės etikos principams“*. Pastebima, kad VTS nereglamentuoja „šiurkštaus“ tarnybinio nusižengimo sąvokos. Kiekvienu atveju „šiurkštus“ tarnybinio nusižengimo elementas vertinamas individualiai. Nagrinėjant tokio pobūdžio bylas, privaloma nustatyti šiurkštumo elementus pažeidėjo veiksmuose. Administracinėje byloje[187] teismas vertino atsakovo veiksmus kaip nepagrįstus. Nebuvo nustatyti kriterijai, kuriais remiantis tarnybinis nusižengimas pripažįstamas „šiurkščiu“. Pats fakto konstatavimas, kad pareiškėjas atliko teisei priešingus veiksmus, nelaikytinas pagrindu skirti tarnybinę atsakomybę už šiurkštų nusižengimą. „Šiurkštaus“ tarnybinio nusižengimo sąvokos nereglamentavimas gali užtraukti neproporcingos tarnybinės nuobaudos taikymą. Siūlytina

[185] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2013 m. kovo 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-143-438-13“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 17 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/600419 .
[186] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2012 m. birželio 14 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-520-2362-12“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 17 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/381676 .
[187] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2022 m. vasario 9 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. eA-1109-261/2022“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 17 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2059393 .

įtvirtinti šiurkštaus nusižengimo sąvoką ar poįstatyminiuose teisės aktuose įtvirtinti taisykles, kurios leistų identifikuoti šiurkštų tarnybinį nusižengimą.

Išsamesnei analizei pateikiama tarnybinių nusižengimų, už kuriuos skiriama tarnybinė nuobauda – atleidimas iš pareigų, analizė (žr. 1 lentelę).

1 lentelė Tarnybinių nusižengimų kaita[188]

VTS 2022 m. suvestinė redakcija[189] (39 straipsnis 3 dalis)	**2018 m. suvestinė redakcija[190] (33 straipsnis 3 dalis)**	**VTS 2013 m. suvestinė redakcija[191] (25 straipsnio 2 dalis)**
Už šio statuto 24 straipsnyje nustatytų pareigūnams taikomų apribojimų pažeidimą.	Už šio statuto 31 straipsnyje nustatytų pareigūnams taikomų apribojimų pažeidimą.	Už šio statuto 24 straipsnyje pareigūnui taikomų apribojimų pažeidimą.
Už valstybės tarnybos ar komercinės paslapties atskleidimą.	Už valstybės, tarnybos ar komercinės paslapties atskleidimą	X
Už piktnaudžiavimą tarnyba.	Už piktnaudžiavimą tarnyba ir Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačiųjų interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymų reikalavimų pažeidimą.	X
Už viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymo nuostatų pažeidimą siekiant gauti neteisėtų pajamų ar privilegijų sau ar kitiems asmenims.	X	Už viešųjų ir privačiųjų interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo reikalavimų pažeidimą siekiant gauti neteisėtų pajamų ar privilegijų sau ar kitiems.
Už korupcinio pobūdžio nusikalstamos veikos požymių turinčią veiką, susijusią su tarnybinių pareigų atlikimu, nors už šią veiką pareigūnas ir nebuvo traukiamas baudžiamojon atsakomybėn.	Už korupcinio pobūdžio nusikalstamos veikos požymių turinčią veiką, susijusią su tarnybinių pareigų atlikimu, nors už šią veiką pareigūnas ir nebuvo traukiamas baudžiamojon atsakomybėn.	X
Už nebuvimą tarnyboje (darbe) be pateisinamos priežasties vieną ar	Už nebuvimą tarnyboje (darbe) be pateisinamos priežasties vieną ar	Už nebuvimą tarnybos vietoje vieną ar daugiau darbo dienų be

[188] Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal VTS 2022 m., 2018 m.,2013 m. suvestines redakcijas

[189] Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto patvirtinimo įstatymas (suvestinė redakcija nuo 2022 m. sausio 5 d. iki 2022 m. liepos 1 .), INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 17 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/ta/41119:ver53#Xf5c18bad694b4e90929ff1b905df1396 .

[190] Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto patvirtinimo įstatymas (suvestinė redakcija nuo 2018 m. sausio 1 d. iki 2019 m. sausio 1 d.), INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 17 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/ta/41119:ver40 .

[191] Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto patvirtinimo įstatymas (suvestinė redakcija nuo 2013 m. liepos 1 d. iki 2013 m. liepos 15 d.), INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 17 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/ta/41119:ver28#X1291ff9bdf464eaf81f5782222d43c7d .

daugiau darbo dienų	daugiau darbo dienų	pateisinamos priežasties
Už buvimą neblaiviam ar apsvaigusiam nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų tarnybos (darbo) metu arba vengimą pasitikrinti dėl neblaivumo ar apsvaigimo nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, kai įtariama, kad tarnybos (darbo) metu pareigūnas yra neblaivus ar apsvaigęs nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų.	Už buvimą apsvaigusiam nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų tarnybos (darbo) metu arba ne tarnybos (ne darbo metu) viešojoje vietoje, kai pareigūno elgesys žeidžia žmogaus orumą ir diskredituoja institucijos ar įstaigos autoritetą.	Už buvimą darbo metu apsvaigusiam nuo alkoholio, narkotinių ar psichotropinių ar kitų svaigiųjų medžiagų
Už tarnybinį nusižengimą, jei prieš tai pareigūnui nors vieną kartą per pastaruosius 12 mėnesių buvo taikyta tarnybinė nuobauda – griežtas papeikimas ar griežtesnė nuobauda.	Už tarnybinį nusižengimą, jei prieš tai pareigūnui nors vieną kartą per pastaruosius 12 mėnesių buvo taikyta tarnybinė nuobauda – griežtas papeikimas ar griežtesnė nuobauda.	Už tarnybinį nusižengimą, jei prieš tai jam nors vieną kartą per paskutinius 12 mėnesių buvo taikyta tarnybinė nuobauda – griežtas papeikimas ar griežtesnė nuobauda.
Už įsiteisėjusių teismo sprendimų, susijusių su pareigūno pareigomis ir jų atlikimu, nevykdymą.	Už įsiteisėjusių teismo sprendimų, susijusių su pareigūno pareigomis ir jų atlikimu, nevykdymą.	X
Už kitus nusižengimus, kuriais šiurkščiai nusižengiama pareigūno pareigoms ar tarnybinės etikos principams.	Už valstybės tarnybą diskredituojantį, žmogaus orumą žeminantį elgesį ar kitus tiesiogiai žmonių konstitucines teises pažeidžiančius veiksmus.	X

Tarnybinės nuobaudos – atleidimo iš vidaus tarnybos – taikymo spektras pasikeitė. Tik įtvirtinus VTS, nusižengimų sąrašą sudarė penkios veikos, kurios laikytinos esminėmis ir universaliomis. 2018 m. įstatymo leidėjas papildo nusižengimų sąrašą įtvirtindamas veikas, kurios būdingos išimtinai statutiniams vidaus tarnautojams, pavyzdžiui, korupcinio pobūdžio nusikalstamos veikos ar nusižengimas tarnybos ir etikos principams.

Praktikoje kyla sunkumų skiriant ne tik griežčiausias tarnybines nuobaudas, bet ir pačias švelniausias. Pasak Lietuvos policijos ekspertų[192], susiduriama su teisės aktų, kuriuose įtvirtintos pareigūnų teisės ir pareigos, reguliavimo problema. Teisės aktuose,

[192] Atlikto tyrimo metu apklausti Lietuvos policijos atstovai: Policijos departamento prie Vidaus Reikalų ministerijos Imuniteto valdybos Vilniaus apygardos skyriaus vyriausiasis tyrėjas.

reglamentuojančiuose pareigūnų teises, ne visada aiškiai ir išsamiai apibūdinami pareigūnų veiksmai ir pareigos. Iki 2020 m. galiojusi „Patrulių veiklos instrukcija“[193] išsamiai reglamentavo policijos pareigūnų veiksmus ir pareigas. Traukiant tarnautoją tarnybinėn atsakomybėn egzistavo pagrįstas pagrindas taikyti tarnybinę nuobaudą. Dabartinėje teisinėje bazėje labai daug teisės aktų, reglamentuojančių policijos pareigūnų veiklą. Kartais jie vieni kitus papildo, dubliuojasi, dažnai keičiami, juos susekti ir patikrinti kyla sunkumų, nes nėra vieningos sistemos. Esant pažeidimui, kuris turi bendrosios atsakomybės požymius, tačiau nereglamentuojamas specialiuose teisės aktuose ir kuriam netaikytinas ANK algoritmas, kyla sunkumų taikant tarnybinę atsakomybę ir nuobaudas, tai gali sąlygoti atsakomybės neišvengiamumo principo pažeidimą.

Analizuojant teismų praktiką, pastebima, kad kyla neaiškumų taikant nuobaudas dėl vidaus tarnybos autoriteto diskreditavimo ir pareigūno vardo pažeminimo. VTS 72 straipsnis įtvirtina savarankiškus atleidimo pagrindus. VTS 72 straipsnio 1 dalies 7 punktas reglamentuoja atleidimo pagrindą, kai pareigūnas savo poelgiu pažemina pareigūno vardą. Minėto straipsnio 1 dalies 14 punktas įtvirtina atleidimo pagrindą esant tarnybinei nuobaudai – atleidimui iš vidaus tarnybos. Praktikoje kyla sunkumų atriboti pareigūno veiklą už minėto pobūdžio nusižengimus ir traukti tarnautoją tarnybinėn atsakomybėn bei skirti griežčiausią tarnybinę nuobaudą ar remtis VTS 72 straipsnyje įtvirtintais savarankiško atleidimo pagrindais. Analizuojant VTS 2 straipsnyje įtvirtintas pareigūno vardo pažeminimo ir tarnybinio nusižengimo definicijas, pastebima, kad minėtos sąvokos reglamentuojamos atskirai, t.y. nėra sutapatinamos“[194]. Minėtas išaiškinimas įtvirtina taisyklę: pareigūno vardo pažeminimas gali sukelti tarnybinės nuobaudos – atleidimo iš vidaus tarnybos – skyrimą; atleidimas iš vidaus tarnybos (netaikant tarnybinės atsakomybės) – pasekmė už atliktus veiksmus. VTS įtvirtinti du skirtingi ir savarankiški institutai, kurie taikomi esant pareigūno vardo pažeminimui. Nuosekliai formuojama administracinių teismų praktika leidžia konstatuoti: jei nustatoma, kad pareigūnas savo veiksmais pažeminimo pareigūno vardą, tai yra atskiras ir savarankiškas atleidimo pagrindas. Tokiu atveju, skirtingai nuo tarnybinės atsakomybės, nėra būtina atlikti tarnybinį patikrinimą[195].

Tarnybinių nuobaudų skyrimo tvarką reglamentuoja VTS 39 straipsnis. Remiantis minėto įstatymo 39 straipsnio 12 dalimi, patvirtintas Aprašas[196], kuris reglamentuoja tarnybinių

[193] Lietuvos policijos generalinio komisaro įsakymas „Dėl policijos patrulių veiklos instrukcijų“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 17 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.404160 .
[194] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2011 m. rugsėjo 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-62-1389-11“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 18 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/372066 .
[195] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2022 m. vasario 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-196-520/2022“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 18 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2062231 .
[196] Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2019 m. vasario 12 d. įsakymas Nr. 1V-142 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2019 m. sausio 15 d. įsakymo Nr. 1V-55 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto įgyvendinimo" pakeitimo“, „Tarnybinių patikrinimų atlikimo, tarnybinių nuobaudų vidaus tarnybos

patikrinimų atlikimo, tarnybinių nuobaudų pareigūnams skyrimo ir panaikinimo tvarką. Pagrindinis Aprašo tikslas – sudaryti sąlygas nešališkai ištirti tarnybinio nusižengimo ar pareigūno vardo pažeminimo aplinkybes ir siekti tarnybinės atsakomybės drausmės prevencijos. VTS 39 straipsnio 7 dalyje įtvirtinta, kad esant duomenų apie galimai atliktą tarnybinį nusižengimą ar pareigūno vardo pažeminimą atliekamas tarnybinis patikrinimas. Ministras ar jo įgaliotas asmuo, gavęs informacijos apie pareigūno atliktą nusižengimą ar pareigūno vardo pažeminimą, gali pavesti ministerijos administraciniam padaliniui, dirbančiam su tarnybinėmis nuobaudomis, atlikti tarnybinį patikrinimą, gali sudaryti komisiją arba paveda tai atlikti centrinės statutinės įstaigos vadovui[197]. Taikydamas tarnybines nuobaudas, pareigūną į pareigas skiriantis asmuo atsižvelgia į ministro ar jo įgalioto asmens, į centrinės statutinės įstaigos vadovo ar jo įgalioto asmens atlikto tarnybinio patikrinimo išvadą. Tarnybinių nuobaudų taikymo taisyklių pažeidimai siejami su paskirtosios nuobaudos teisėtumu[198]. Pastebima, kad iki 2019 m. galiojusioje VTS redakcijoje buvo įtvirtinta papildoma nuostata, kuri suteikė teises Vidaus reikalų ministrui pavesti tyrimų padaliniui įvertinti vidaus reikalų įstaigose atliktų tarnybinių patikrinimų išvadų teisėtumą ir pagrįstumą[199].

Jei vidaus tarnybos pareigūnas atliko tarnybinį nusižengimą ir jam paskirta tarnybinė nuobauda neadekvati pažeidimui arba nėra tenkinamos įsakymuose ir kituose teisės aktuose tarnybinės nuobaudos rūšies skyrimo sąlygos, teismas turi spręsti klausimą dėl nuobaudos švelninimo[200]. Teismai, nagrinėdami tarnybinės atsakomybės teisėtumo klausimus, turi diskreciją spręsti dėl nuobaudų panaikinimo ar pakeitimo. Todėl tam tikrais atvejais pareigūnai gali išvengti tarnybinės atsakomybės teismui panaikinus tarnybinę nuobaudą, kai nuobauda neadekvati padarytam nusižengimui. Tačiau nuobaudų sistemoje egzistuoja galimybė taikyti švelnesnę nuobaudą. Taikydami tarnybines nuobaudas subjektai gali ne tik paskirti neadekvačią nuobaudą, bet ir gali būti atlikti procesiniai pažeidimai, kurie dažniausiai pasitaiko atliekant tarnybinio nusižengimo tyrimą, todėl tikslinga išnagrinėti tarnybinio nusižengimo tyrimo teorinius ir praktinius aspektus.

Apibendrinant galima teigti, kad VTS įtvirtinta tarnybinių nuobaudų sistema neišsami. Subjektai, taikantys tarnybines nuobaudas, dėl įstatymų lakoniškumo gali nepagrįstai taikyti tarnybines nuobaudas. Subjektams, taikantiems tarnybinę atsakomybę, sudėtinga identifikuoti,

---

sistemos pareigūnams skyrimo ir panaikinimo tvarkos aprašas“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 18 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/ta/525578?ref=5 .

[197] „Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statutas“, *supra note,* 7.

[198] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2005 m. rugsėjo 20 d .nutartis administracinėje byloje Nr. A-469-1117-05“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 18 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/656206 .

[199] „Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statutas“, *supra note,* 7.

[200] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2012 m. liepos 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-552-2748-12“, *supra note* ,49.

už kokius nusižengimus taikytinos atitinkamos rūšies tarnybinės nuobaudos. Toks netinkamas nuobaudų taikymas sąlygoja ginčą administraciniuose teismuose.

2.3 Tarnybinio patikrinimo procesas ir praktikoje kylančios problemos

Pagrindas pradėti tarnybinį patikrinimą. Vadovaujantis Aprašo 6 punktu, tarnybinis patikrinimas pradedamas ministrui ar jo įgaliotam asmeniui, pareigūną į pareigas skiriančiam centrinės ar statutinės įstaigos vadovui ar kitam pareigūnui, turinčiam teisę pavesti atlikti tarnybinius patikrinimus, gavus: a) asmens skundą; b) tarnybinį pranešimą; c) prokuroro nutarimą iškelti drausminę bylą; d) visuomenės informavimo priemonėse paskelbtą ar kitokią informaciją apie galimai atliktą tarnybinį nusižengimą ar pareigūno vardo pažeminimą[201]. Gavęs minėtą informaciją kompetentingas subjektas ne vėliau kaip per kitą darbo dieną paveda atlikti tarnybinį patikrinimą. Teismų praktikoje nagrinėjamas klausimas dėl „kitokios informacijos apie galimai atliktą tarnybinį nusižengimą ar pareigūno vardą pažeminimą“. Pažymėtina, kad *kiti informacijos šaltiniai* nurodomi išplėstiniu būdu[202]. Tai sąlygoja bet kokios, nesvarbu kokiais teisėtais būdais gautos informacijos apie galimai atliktus nusižengimus faktinį pagrindą atlikti tarnybinį patikrinimą.

Tarnybinio patikrinimo atlikimas. Tarnybinio nusižengimo tyrimas – svarbi tarnybinių nuobaudų procedūros sudedamoji dalis. Tyrimo atlikimas nėra vien formalus veiksmas, kuris nustato pareigūnų veikimą arba neveikimą[203], tai išsamus procesas, kurio metu tiriamos ir nustatomos priežastys, lėmusios tarnybinį nusižengimą. Išanalizavus administracines bylas, pastebima, kad daugiausiai ginčų kyla dėl terminų pažeidimo. Vadovaudamasis Aprašo 23 punktu, tikrintojas tarnybinį nusižengimą gali tirti *ne ilgiau kaip 30 dienų nuo pavedimo atlikti tarnybinį patikrinimą gavimo dienos* (neįskaitant laiko, kai tarnautojas nebuvo darbe dėl nedarbingumo, buvo komandiruotėje ar atostogavo), šis terminas gali būti pratęsiamas dar iki 30 dienų esant svarbioms aplinkybėms. Šiame kontekste pastebima, kad įtvirtinta teisė pratęsti terminą dar 30 dienų yra neimperatyvi įstatymo norma ir tai priskiriama tarnybinį patikrinimą atlikti pavedusio pareigūno diskrecijos teisei[204]. Pastebima, kad Aprašas neįtvirtina detalaus aplinkybių sąrašo, kuriuo remiantis terminas gali būti pratęsiamas. Kiekvienu atveju pareigūnas savarankiškai turi nuspręsti, kokios sąlygos laikomos svarbiomis aplinkybėmis. Pareigūno

[201] Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2019 m. vasario 12 d. įsakymas Nr. 1V-142 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2019 m. sausio 15 d. įsakymo Nr. 1V-55 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto įgyvendinimo" pakeitimo“, „Tarnybinių patikrinimų atlikimo, tarnybinių nuobaudų vidaus tarnybos sistemos pareigūnams skyrimo ir panaikinimo tvarkos aprašas“, *supra note* 196.

[202] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2013 m. kovo 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-143-454-13“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 19 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/610082 .

[203] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2015 m. sausio 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-662-2770-14“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 19 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/955049 .

[204] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2012 m. kovo 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-520-1994-12“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 19 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/370639 .

diskrecijos teisė nagrinėjamu aspektu vertinama neigiamai, tam tikrais atvejais pareigūnas gali „vilkinti“ tyrimą ir nepagrįstai įvertinti aplinkybes terminui pratęsti.

Tarnybinių nuobaudų skyrimo taisyklių pažeidimas siejamas su tarnybinės nuobaudos neteisėtumu[205]. Administracinėje byloje[206] ginčas kilo dėl tarnybinio nusižengimo tyrimo pažeidimo, dėl rezoliucijos, nustatančios pratęsti tarnybinį patikrinimą. Nagrinėjama aplinkybė dėl konkretaus termino neapibrėžimo, t.y. pareigūnas, nurodydamas papildomą terminą tarnybiniam patikrinimui atlikti, nereglamentavo konkretaus atlikimo termino. Teismas, vertindamas aplinkybes, pažymėjo, kad tarnybinis nusižengimas nepažeidė maksimalaus termino, todėl pažeidimas laikomas formalaus pobūdžio. Įtvirtintas papildomas 30 dienų terminas kiekvienoje situacijoje sprendžiamas individualiai. Administracinėje byloje[207], pasibaigus pirminiam 30 dienų terminui, buvo kreiptasi dėl termino pratęsimo. Pirminio termino pažeidimas sąlygojo tarnybinės nuobaudos panaikinimą. Priešingą vertinimą teismas pateikė administracinėje byloje[208], konstatuodamas, kad tokio pobūdžio nusižengimas formalaus pobūdžio ir negali sąlygoti nuobaudos panaikinimo. Termino pratęsimo aspektas nėra laikomas „šabloniško“, todėl kiekvienu atveju sprendžiant dėl termino praleidimo ar kitų procesinių pažeidimų, susijusių su terminais, turi būti vertinamos šios aplinkybės: 1. ar nebuvo pabloginta pareigūno teisinė padėtis; 2. ar nebuvo suvaržytos teisės, įtvirtintos Apraše[209].

Vadovaudamasis Aprašo 21 punktu, tikrintojas per 20 dienų nuo tarnybinio patikrinimo pradžios, išskyrus atvejį, kai gali būti skiriamas papildomas 10 dienų terminas tarnybinio nusižengimo aplinkybėms patikslinti (Aprašo 7 punktas), surašo pranešimą dėl tarnybinio nusižengimo ar pareigūno vardo pažeminimo, kuriuo informuoja pareigūną apie pradėtą tarnybinį patikrinimą. Atsiradus naujoms veikoms dėl galimų pareigūno nusižengimo veiksmų, surašomas naujas pranešimas, egzistuojantis negali būti pildomas. Administracinėje byloje[210] pareiškėjas ginčijo pranešimo dėl tarnybinio nusižengimo teisėtumo sąlygas. Pasak pareiškėjo, pranešimas dėl tarnybinio nusižengimo neišsamus, nepateikiama papildoma medžiaga. Pažymėtina, kad pranešimas turi informacinio pobūdžio teisinę galią, skirtą pareigūnui susipažinti su įtariamos nusižengimo veikos inkriminavimu. Tai reiškia, kad pranešimas suteikia pareigūnui teisę pasirinkti tinkamą teisių gynimo būdą ir pateikti paaiškinimus.

---

[205] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2011 m. rugsėjo 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-756-3075-11“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 20 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/224594 .

[206] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2012 m. kovo 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-520-1994-12“, *supra note,* 204.

[207] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2012 m. vasario 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-662-28-12“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 20 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/367767 .

[208] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2011 m. rugsėjo 12 d .nutartis administracinėje byloje Nr. A-756-3075-11“, *op.cit.*

[209] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2011 m. rugsėjo 12 d .nutartis administracinėje byloje Nr. A-756-3075-11“, *op.cit.*

[210] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2013 m. kovo 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-146-395-13“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 20 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/569734 .

Pastebima, kad administraciniam teismui tenka našta nagrinėti klausimus dėl pranešimo įteikimo terminų. Administracinėje byloje[211] sprendžiama, ar pranešimo įteikimo termino praleidimas laikomas svarbia aplinkybe pripažinti įsakymą neteisėtu. Teismas, įvertinęs atlikto tyrimo ir paskirtos tarnybinės nuobaudos aplinkybes, nustatė, kad termino praleidimas laikomas formalia aplinkybe. Tai reiškia, kad Apraše įtvirtintas terminas yra neimperatyvus.

Tarnybinio patikrinimo sustabdymas. Teisės aktuose numatyta galimybė sustabdyti tarnybinį patikrinimą esant šioms aplinkybėms:

1. Paaiškėja, kad tarnybinis nusižengimas ar pareigūno vardo pažeminimas turi nusikalstamos veikos ar administracinio nusižengimo požymių;
2. Paaiškėja, kad dėl pareigūno veikos yra pradėtas ikiteisminis tyrimas arba bylos dėl administracinio nusižengimo teisena[212].

Jeigu atsisakoma pradėti ikiteisminį tyrimą ar administracinę teiseną, arba pasibaigia baudžiamasis procesas ar administracinio nusižengimo teisena, tarnybinis patikrinimas tęsiamas. Tarnybinė nuobauda turi būti paskirta ar sprendimas dėl pareigūno atleidimo už vardo pažeminimą turi būti priimamas ne vėliau kaip per 2 mėnesius nuo sąlygų atsiradimo. Kai pareigūno veika turi savarankiško tarnybinio nusižengimo ar pareigūno vardo pažeminimo veikos požymių, kai yra pagrindas atriboti šias veikas nuo nusikalstamos veikos ar administracinio nusižengimo, tyrimas tęsiamas, neatsižvelgiant į baudžiamojo proceso ar administracinio nusižengimo teisenos eigą. Administraciniuose teismuose nagrinėjamas klausimas dėl tyrimo sustabdymo pagrįstumo, kokiomis sąlygomis esant veika laikoma savarankišku pagrindu, o kada privalo būti stabdoma. Tarnybinio nusižengimo ir nusikalstamos veikos netinkamas atribojimas lemia procedūrinius tarnybinio patikrinimo pažeidimus[213]. Jei tarnybinis nusižengimas atribojamas kaip savarankiškas pagrindas nuo baudžiamosios ar administracinės atsakomybės, tarnybinis patikrinimas stabdomas. „Todėl norint konstatuoti, kad nesustabdžius pradėto tarnybinio patikrinimo buvo pažeisti minėtos Tvarkos 10, 11 punktų reikalavimai, turi būti nustatyta, kad buvo neįmanoma atriboti pareigūno veikos nuo galimai padarytos nusikalstamos veikos ar administracinio teisės pažeidimo.“[214] Norint pasiekti tinkamą atribojimo rezultatą turi būti vykdoma lyginamoji analizė tarp nusikalstamos veikos objektyviųjų ir tarnybinio nusižengimo sudėties požymių.

Tarnybinio patikrinimo išvada. Remiantis Aprašo 24 punktu, tarnybinis patikrinimas baigiamas surašant tarnybinio patikrinimo išvadą. Išvados pagrindinis tikslas – išdėstyti

[211] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2013 m. kovo 14 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-492-577-13“, *supra note,* 162.
[212] „Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statutas (aktuali redakcija)“, *supra note,* 7.
[213] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2008 m. birželio 25 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-438-624-08“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 20 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/87992 .
[214] *Ibid.*

nustatytas aplinkybes, pateikti įrodymus ir atlikti veikos teisinį vertinimą. Tai sąlygoja objektyviųjų ir subjektyvių veikos požymių analizės pateikimą (pažeistas teisės aktas, padarymo laikas, priežastys, aplinkybės, kaltės forma, padarytos žalos pobūdis ir dydis, veikos padariniai) ir kitų papildomų aplinkybių (atsakomybę lengvinančių ir sunkinančių), pareigūno charakteristikos (paskatinimų, galiojančių tarnybinių nuobaudų) pateikimą[215]. Be šių minėtų požymių ir aplinkybių, išvadoje pateikiamas pasiūlymas dėl patraukimo ar nepatraukimo tarnybinėn atsakomybėn. Tarnybinio patikrinimo išvada turi ne tik procedūrinę reikšmę, kuria užbaigiamas tarnybinis patikrinimas. „Pažymėtina, kad tarnybinio nusižengimo tyrimo išvada, kuria remiamasi priimant individualų administracinį aktą dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo yra tokio akto sudedamoji (motyvuojamoji) dalis.“[216] Taigi tarnybinio patikrinimo išvada turi teisinę galią pripažįstant asmenį atlikus tarnybinį nusižengimą ar pažeminus pareigūno vardą, kvalifikuojant veiką ir taikant tarnybines nuobaudas. Tarnybinio patikrinimo išvadoje pateikiamas išsamus aplinkybių vertinimas su tai patvirtinančiais įrodymais, kurie leistų paneigti ar patvirtinti pareigūno kaltę[217]. Tarnybinio patikrinimo išvada turi tiesioginę reikšmę sprendžiant administracinėje jurisprudencijoje keliamus klausimus dėl tarnybinės nuobaudos teisėtumo. Netinkamas veikos kvalifikavimas, aplinkybių neįvertinimas ir kiti klausimai gali iškelti tarnybinės nuobaudos taikymo neteisėtumo klausimą.

Tarnybinio patikrinimo išvada – svarbiausia tarnybinio nusižengimo tyrimo sudedamoji dalis. Tarnybinės patikrinimo išvados teisėtumas ir pagrįstumas gali turėti įtakos tarnybinei nuobaudai. Teismų praktikoje ginčai kyla dėl tarnybinių išvadų teisėtumo ir pagrįstumo. Dažnu atveju tarnybinė išvada grindžiama prielaidomis[218], bendraisiais teiginiais. Nėra pateikiama išsami teisinė analizė, trūksta kompleksinio vertinimo, todėl manoma, kad tarnybinė atsakomybė taikoma nepagrįstai.

Tarnybinės nuobaudos skyrimas. Remiantis VTS 39 straipsnio 10 dalies nuostatomis sprendžiama, kad tarnybines nuobaudas skiria tarnautoją į pareigas skiriantis asmuo. Pagal Aprašo 25 punktą, vadovas, gavęs tarnybinę medžiagą ir išvadą, ne vėliau kaip per 2 darbo dienas priima vieną iš sprendimų:

1. Priima išvadą ir išsprendžią klausimą dėl pareigūno patraukimo tarnybinėn atsakomybėn;

[215] Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2019 m. vasario 12 d. įsakymas Nr. 1V-142 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2019 m. sausio 15 d. įsakymo Nr. 1V-55 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto įgyvendinimo" pakeitimo“, „Tarnybinių patikrinimų atlikimo, tarnybinių nuobaudų vidaus tarnybos sistemos pareigūnams skyrimo ir panaikinimo tvarkos aprašas“, *supra note,* 196.

[216] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2013 m. birželio 19 d., nutartis administracinėje byloje A-552-578-13“, ETEISMAI, žiūrėta 2022 m. kovo 20 d., https://eteismai.lt/byla/259315108365710/A-552-578-13 .

[217] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2015 m. sausio 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-662-2770-14“,*supra note,* 203.

[218] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2013 m. vasario 21 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-662-437-13“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 20 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/511689 .

2. Grąžina tarnybinio patikrinimo medžiagą bei išvadą papildomam tarnybiniam patikrinimui;
3. Jei išvadoje konstatuojama, kad pareigūnas atliko pažeidimą, numatytą „Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačiųjų interesų derinimo valstybinėje tarnyboje“ įstatyme, patvirtina išvadą ir ne vėliau kaip per 3 darbo dienas perduoda tarnybinę medžiagą ir išvadą Vyriausiajai tarnybinės etikos komisijai[219].

Pagal Aprašo 27 punktą, vadovas, kuris turi teisę skirti subjektą į pareigas, atsižvelgdamas į išvadoje pateiktą analizę ir pateiktus teisės aktų pažeidimus, priima įsakymą dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo ar atleidimo už pareigūno vardo pažeminimą, o dėl atleisto iš vidaus tarnybos pareigūno – įsakymą dėl pripažinimo padariusiu tarnybinį nusižengimą ir tarnybinės nuobaudos[220]. Tarnybinio patikrinimo išvada laikoma motyvuojama įsakymo dalimi, kurioje nustatomas tarnybinio nusižengimo atlikimo faktas, objektyvios ir subjektyvios veikos aplinkybės ir tarnybinio nusižengimo kvalifikavimas[221]. Todėl įsakymas ir išvada laikytinos sudėtinėmis tarnybinės atsakomybės dalimis. Tarnybinio patikrinimo išvadoje atlikta teisinė analizė, atliktas veikos tyrimas ir nustatytos aplinkybės laikomos pagrindu priimti įsakymą ir skirti tarnybinę nuobaudą.

Tarnybinių nuobaudų skyrimo terminai ir Profesinių sąjungų vaidmuo skiriant tarnybines nuobaudas. Pagal VTS 39 straipsnio 4 dalį, tarnybinė nuobauda paskiriama ne vėliau kaip per 30 dienų nuo tarnybinio nusižengimo paaiškėjimo (paaiškėjimo diena laikoma išvados patvirtinimo diena, o išvadą patvirtinus neįgaliotam skirti tarnybinę nuobaudą pareigūnui, išvados pateikimo vadovui, turinčiam teisę skirti tarnybines nuobaudas, diena), tai laikoma bendruoju terminu. Įstatyme numatytais atvejais (kai pareigūno veika turi administracinės ar baudžiamosios veikos požymių) nuobauda paskiriama ne vėliau kaip per 2 mėnesius nuo teisenos pabaigos. Numatytas 2 mėnesių terminas taikomas ir situacijoms, kai kompetentinga institucija atlieka tyrimą. Svarbu atkreipti dėmesį, kad į minėtus terminus neįskaičiuojamas laikas, per kurį pareigūnas nebuvo tarnyboje dėl nedarbingumo, buvo komandiruotėje, atostogavo ar buvo nušalintas nuo pareigų, taip pat laikas, per kurį turi būti išnagrinėtas skundas profesinės sąjungos nesutikimo dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo pareigūnui[222]. Minėto

[219] Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2019 m. vasario 12 d. įsakymas Nr. 1V-142 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2019 m. sausio 15 d. įsakymo Nr. 1V-55 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto įgyvendinimo" pakeitimo“, „Tarnybinių patikrinimų atlikimo, tarnybinių nuobaudų vidaus tarnybos sistemos pareigūnams skyrimo ir panaikinimo tvarkos aprašas“, *supra note*, 196.
[220] Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2019 m. vasario 12 d. įsakymas Nr. 1V-142 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2019 m. sausio 15 d. įsakymo Nr. 1V-55 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto įgyvendinimo" pakeitimo“, „Tarnybinių patikrinimų atlikimo, tarnybinių nuobaudų vidaus tarnybos sistemos pareigūnams skyrimo ir panaikinimo tvarkos aprašas“, *supra note*, 196.
[221] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2010 m. gruodžio 27 d.nutartis administracinėje byloje Nr. A-146-1368-10“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 20 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/184873 .
[222] „Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statutas“, *supra note*, 7.

įstatymo 39 straipsnio 4 dalyje įtvirtinamas tarnybinių *nuobaudų taikymo senaties terminas – 1 metai*. Šis terminas turi tam tikrų išlygų: kai tarnybinis patikrinimas stabdomas (dėl administracinės ar baudžiamosios veikos požymių), atliekant auditą, piniginę ar kitokių inventorizaciją ar kompetentingos institucijos atliekamo tyrimo metu, pažeidžiant Viešųjų ir privačiųjų interesų derinimo įstatymo nuostatas, pareigūno tarnybinei atsakomybei už pareigūno vardo pažeminimą taikomas 3 metų terminas[223]. Minėti tarnybinių nuobaudų taikymo senaties terminai yra siejami su tarnybinio nusižengimo atlikimo diena ir laikomi naikinamaisiais, įstatymų leidėjas nenumatė aplinkybių terminui pratęsti. Administracinėje byloje[224] nagrinėjimas klausimas, ar tarnybinės nuobaudos paskyrimas praleidus 1 dienos terminą sąlygojo tarnybinės atsakomybės neteisėtumą. LVAT konstatavo, kad termino nesilaikymas siejamas su tarnybinės nuobaudos neteisėtumu. Todėl praleidus terminą, įsakymas dėl tarnybinės nuobaudos laikomas neteisėtu ir subjektas, skiriantis tarnybines nuobaudas, turi teisę pripažinti, kad pareigūnas atliko tarnybinį nusižengimą, tačiau tarnybinės nuobaudos skirti negali.

Aprašo 28 punkte nurodoma: „vadovas, priėmęs sprendimą dėl tarnybinės atsakomybės taikymo ne vėliau kaip kitą darbo dieną, kreipiasi į profesinės sąjungos renkamąjį organą sutikimo Statuto 61 straipsnio 5 dalyje nustatytu atveju.“[225] Įstatymas įtvirtina imperatyvų reikalavimą subjektui, skiriančiam tarnybinę nuobaudą, kreiptis dėl išankstinės profesinės sąjungos renkamojo organo sutikimo skirti tarnybinę nuobaudą. Profesinės sąjungos renkamasis organas per 14 dienų nuo kreipimosi dienos privalo nustatyti, ar prašymas patenkinamas. Tais atvejais, kai profesinės sąjungos renkamasis organas nepateikia atsakymo, vadovas turi teisę skirti tarnybinę nuobaudą. Priešingu atveju, kai profesinės sąjungos nesutinka su tarnybinės nuobaudos paskyrimu, tarnybinė nuobauda neskiriama ir toks nesutikimas gali būti skundžiamas administraciniuose teismuose.

Administracinių teismų jurisprudencijoje pastebima, kad profesinių sąjungų nepritarimas skirti tarnybinę nuobaudą nepagrįstas. Nepagrįstumą lemia neargumentuotas profesinių sąjungos atstovų atsisakymas skirti tarnybinę nuobaudą. Toks nepagrįstas atsisakymas „vilkina“ tarnybinės nuobaudos skyrimo procesą ir gali užtraukti tarnybinės atsakomybės taikymo senaties termino pažeidimą. Muitinės departamento atstovas Ž.B.[226] pažymėjo, kad taikant tarnybines nuobaudas dažniausiai kyla sunkumų santykiuose su profesinėmis sąjungomis,

[223] „Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statutas“, *supra note*, 7.
[224] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2011 m. spalio 6 d .nutartis administracinėje byloje Nr. A-63-2855-11“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 21 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/227415 .
[225] Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2019 m. vasario 12 d. įsakymas Nr. 1V-142 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2019 m. sausio 15 d. įsakymo Nr. 1V-55 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto įgyvendinimo" pakeitimo“, „Tarnybinių patikrinimų atlikimo, tarnybinių nuobaudų vidaus tarnybos sistemos pareigūnams skyrimo ir panaikinimo tvarkos aprašas“, *supra note*, 196.
[226] Tyrimo metu apklaustas Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos Personalo skyriaus vyresnysis patarėjas.

kai reikia gauti sutikimą siekiant skirti tarnybines nuobaudas profesinės sąjungos nariams. Personalo atstovas pažymėjo, kad dauguma profsąjungų neduoda sutikimo dažniausiai nepagrįstai, nes tokie nesutikimai nuginčijami teisme 100 %. Tačiau pasitaiko atvejų, kai laimėjus tokią bylą teisme jau būna suėjęs 1 metų terminas nuobaudai skirti ir pareigūnas išvengia atsakomybės.[227]. Toks nepagrįstas „vilkinimas“ pažeidžia tarnybinės atsakomybės instituto veikimą ir suponuoja atsakomybės neišvengiamumo principo pažeidimą. Tarnybinės nuobaudos esminiu procedūriniu pažeidimu nelaikytinas praleistas vieno mėnesio terminas, jei išpildoma antroji sąlyga – nepraleidžiant 1 (3 metų terminas taikomas VTS numatytoms išlygoms) senaties termino[228].

Tarnybinės nuobaudos taikomos nesikreipiant į profesines sąjungas. Remiantis VTS 61 straipsnio 5 dalimi, nesant išankstinio profesinės sąjungos renkamojo organo sutikimo paskirta tarnybinė nuobauda laikoma neteisėta. Tarnybinės nuobaudos skyrimas nesant profesinės sąjungos sutikimo laikomas procedūriniu pažeidimu ir pakankamu pagrindu tarnybinei nuobaudai panaikinti[229].

Skiriant tarnybinę nuobaudą profesinės sąjungos nariui, pastebėtinas narių nesąžiningumas. Pareigūnai, dėl kurių atliekamas tarnybinis patikrinimas, elgiasi nesąžiningai, pažeisdami pareigą informuoti darbdavį apie dalyvavimą profesinės sąjungos veikloje[230]. Administracinėje byloje[231] pradėto tarnybinio patikrinimo metu pareigūnas nurodė, kad nepriklauso profesinei sąjungai. Vykstant tarnybiniam patikrinimui, pareigūnas įstojo į profesinę sąjungą ir profesinės sąjungos atstovai neinformavo subjekto, atliekančio tarnybinį tikrinimą, apie pareigūno narystę profesinėje sąjungoje. Minėti veiksmai sąlygojo imperatyvaus reikalavimo pažeidimą – nesikreipė į profesinę sąjungą dėl nuobaudos skyrimo. Administracinis teismas neįžvelgė tarnybinės nuobaudos neteisėtumo, nes pirminiai pareigūno veiksmai suklaidino subjektą, todėl informacija dėl narystės nebuvimo ir negalėjo būti žinoma. Teismas vertino pareiškėjo veiksmus kaip nesąžiningus, prieštaraujančius tarnybiniam patikrinimui.

Šiame kontekste pastebimas profesinių sąjungų piktnaudžiavimas savo teisėmis, tai sąlygoja tarnybinės atsakomybės instituto pažeidimą. Administracinėje byloje[232] vertinamas profesinės sąjungos atsisakymas sutikti skirti tarnybinę nuobaudą. Profesinių sąjungų atstovai,

[227] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2015 m. kovo 24 d .sprendimas administracinėje byloje Nr. A-537-520/2015“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 21 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1023536 .
[228] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2020 m. vasario 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-971-1062/2020“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 21 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1852908 .
[229] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2004 m. balandžio 13 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-03-170-04“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 21 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/26630 .
[230] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, nagrinėjant bylas dėl tarnybinių ginčų, apibendrinimas (II dalis)“, *supra note,* 37.
[231] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2006 m. vasario 1 d .nutartis administracinėje byloje Nr. A-663-741-06“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 21 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/57060 .

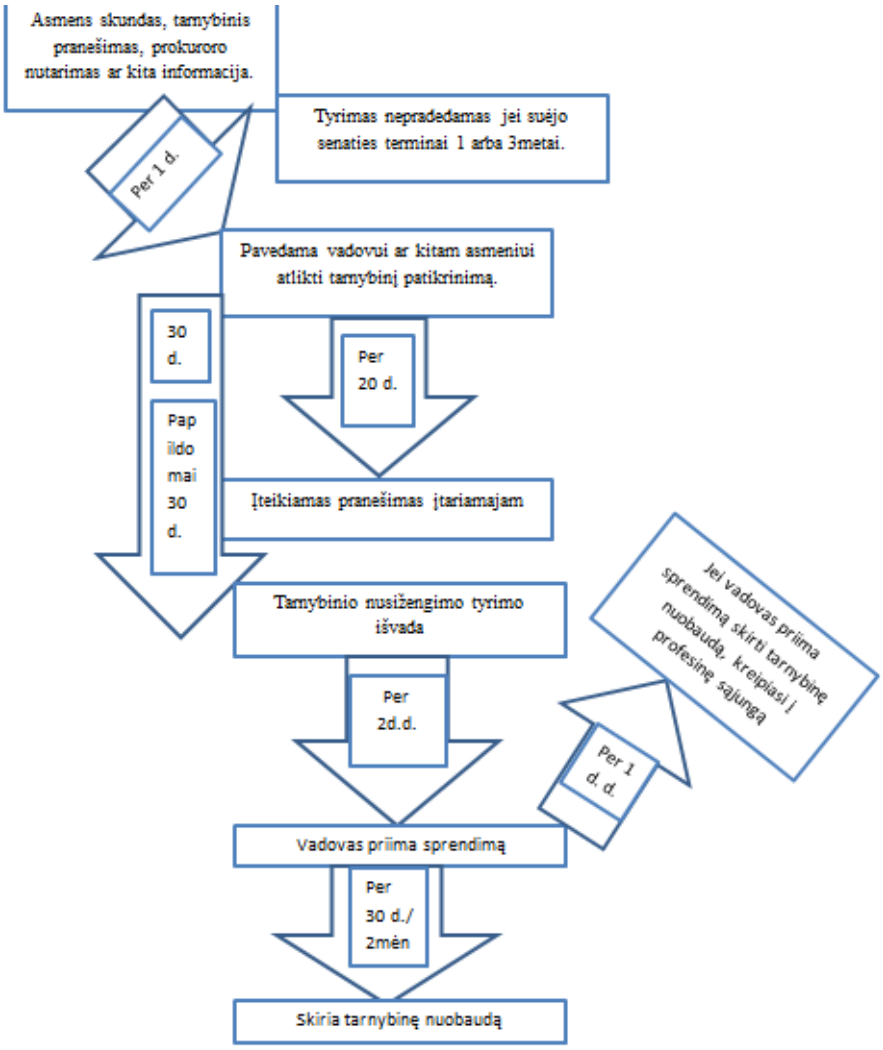
gavę kreipimąsi, sutikimo skirti tarnybinę nuobaudą nepateikė. Savo poziciją grindė nekompetentingo asmens kreipimosi pagrindu, todėl atsisakė sutikti su tarnybinės nuobaudos skyrimu. Teismas vertino profesinės sąjungos veiksmus kaip nepagrįstus, piktnaudžiaujančius savo teisėmis ir užkertančius kelią tarnybinės atsakomybės taikymui.

Vertinant profesinių sąjungų diskrecijos ribas „Tarnybinių nuobaudų skyrimo srityje apžvelgiama praktika rodo, kad profesinės sąjungos aktyviai naudojasi galimybe neduoti sutikimo skirti valstybės tarnautojams tarnybines nuobaudas, kurį valstybės (savivaldybės) institucijos (įstaigos) ginčija administraciniuose teismuose.“[233] Teismas, vertindamas profesinės sąjungos nesutikimą paskirti tarnybinę nuobaudą, gali panaikinti atsisakymą duoti sutikimą taikyti tarnybinę nuobaudą esant šioms sąlygoms: „<...>1. profesinės įstaigos atsisakymas skirti tarnybinę nuobaudą pažeidžia valstybės institucijos teisėtus interesus; 2. tarnybinė nuobauda nėra skiriama dėl šio pareigūno veiklos profesinėje sąjungoje“[234]. Administracinių teismų praktikoje numatytos profesinių sąjungų diskrecijos ribos: profesinių sąjungų atstovai, gavę prašymą dėl tarnybinės nuobaudos pritarimo/nepritarimo, privalo įvertinti nuobaudos teisėtumą, įvertinti, ar tarnybinė nuobauda paskirta ne dėl jo narystės profesinėje sąjungoje, nevertinant atitinkamos veikos inkriminavimo požymių ir aiškiai išreikšti poziciją sutinku/nesutinku[235]. Profesinių sąjungų nariams nėra suteikta teisė vertinti paskirtos nuobaudos teisėtumą.

Išsamesnei analizei pateikiama tarnybinio nusižengimo tyrimo schema 2022 m.

[233] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, nagrinėjant bylas dėl tarnybinių ginčų, apibendrinimas (II dalis)“, *supra note,* 37.
[234] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, nagrinėjant bylas dėl tarnybinių ginčų, apibendrinimas (II dalis)“, *supra note,* 37.
[235] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2012 m. birželio 25 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-662-368-12“, INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 21 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/386139 .

3 pav. Tarnybinio nusižengimo tyrimo schema 2022 m.[236]

Taigi tarnybinės atsakomybės neteisėtumą sąlygoja netinkamai paskirta tarnybinės nuobaudos rūšis. Nustatyta tendencija, kad netinkamos nuobaudos rūšies taikymą sąlygoja tarnybinio patikrinimo metu atlikti pažeidimai: neišsami tarnybinio nusižengimo ir jo sudėties analizė, nepagrįstas sprendimas skirti vienokio ar kitokio pobūdžio tarnybinę nuobaudą. Tarnybinės atsakomybės neteisėtumą sąlygoja neišsamus tarnybinių nuobaudų reglamentavimas VTS. Subjektams, taikantiems tarnybinę atsakomybę, sudėtinga identifikuoti, už kokius nusižengimus taikytinos atitinkamos rūšies tarnybinės nuobaudos. Atsakomybės neišvengiamumo principo pažeidimą lemia senaties terminas tarnybinei nuobaudai skirti. VTS įtvirtintas vienerių metų terminas tarnybinei nuobaudai skirti yra pažeidžiamas kreipiantis į profesines sąjungas dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo pritarimo arba nepritarimo.

[236] Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal „Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statutas“ , INFOLEX, žiūrėta 2022 m. kovo 24 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/ta/41119 https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/ta/525578?ref=5.

3. VIDAUS SISTEMOS PAREIGŪNŲ TARNYBINĖ ATSAKOMYBĖ UŽSIENIO VALSTYBĖSE

3.1 Vidaus sistemos pareigūnų tarnybinės atsakomybės ypatumai Lenkijoje

Lenkijos tarnybinės atsakomybės užuomazgos pastebimos XIX a.[237] pradžioje. Pastebima, kad Lenkijoje, skirtingai nei Lietuvoje, neegzistuoja reglamentuotas teisės aktas vidaus tarnybos santykiams nustatyti. Statutiniams tarnautojams priskiriami muitinės, policijos, sienos apsaugos ir kalėjimų tarnybos pareigūnai. Lenkijoje nėra vieningos pozicijos dėl tarnybinės atsakomybės vertinimo, vyrauja nuomonė, kad tarnybinė atsakomybė panaši į baudžiamąją ar administracinę atsakomybę. Lenkijoje nėra įtvirtintas tarnybinių pažeidimų katalogas, todėl praktikoje kyla sunkumų atskiriant tarnybinę atsakomybę nuo baudžiamosios. Tarnybinės atsakomybės pagrindai apibrėžiami neaiškiomis frazėmis. Pasak W. Morański[238], Lenkijos teisinėje sistemoje turi būti įtvirtintas tarnybinių nusižengimų katalogas, kuris įtvirtintų nusižengimų rūšis ir konkrečiai veikai taikytinas tarnybinių nuobaudų rūšis. Išsamesnei analizei pateikiami Lenkijos pareigūnams keliami reikalavimai (žr. 2 lentelę).

2 lentelė Lenkijos vidaus tarnautojams keliami reikalavimai[239]

Muitinės pareigūnai	**Policijos pareigūnai**	**Vidaus sienos pareigūnai**	**Kalėjimų tarnybos pareigūnai**
Ne jaunesnis kaip 18 metų ir yra veiksnus.	Turėti Lenkijos pilietybę.	Turėti Lenkijos pilietybę.	Turėti Lenkijos pilietybę.
Tinkamos sveikatos būklės.	Būti tinkamo fizinio ir psichologinio pasirengimo.	Būti tinkamo fizinio ir psichologinio pasirengimo.	Būti tinkamo fizinio ir psichologinio pasirengimo.
Turėti ne žemesnį kaip vidurinį išsilavinimą.	Turėti ne žemesnį kaip vidurinį išsilavinimą.	Turėti ne žemesnį kaip vidurinį išsilavinimą.	Turėti ne žemesnį kaip vidurinį išsilavinimą.
Būti nebaustam	Neturėti	Neturėti	Neturėti

[237] Bendaruk, *supra note*, 19.
[238] Morański, *supra note*, 20.
[239] Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal: „Prawa i obowiązki pracowników organów administracji celnej“, SIP.LEX, žiūrėta 2022 m. kovo 24 d., https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/prawa-i-obowiazki-pracownikow-organow-administracji-celnej-16790280

už tyčinį nusikaltimą.	teistumo.	teisnumo.	teisnumo.
Mokėti bent vieną užsienio kalbą.	Būti nepriekaištingos reputacijos.	Būti nepriekaištingos reputacijos.	Būti nepriekaištingos reputacijos.
Išlaikyti kvalifikacinį egzaminą.	Lojalumas valstybei.	X	Nebūti politinės partijos nariu.

Lenkijos tarnautojams keliami reikalavimai turi panašumų su Lietuvos vidaus tarnybos teisine sistema. Esminis skirtumas, kuris atriboja Lietuvos vidaus tarnautojus nuo Lenkijos pareigūnų, yra tai, kad tarnautojai, atlikę nusikalstamas veikas, suėjus terminui gali siekti karjeros vidaus tarnybos sistemoje, Lenkijos pareigūnams tokia išlyga netaikoma.

Kaip buvo minėta anksčiau, Lenkijos teisinėje bazėje neegzistuoja kodifikuotas teisės aktas, numatantis vidaus tarnautojų santykių reglamentavimą. Todėl analizuojant tarnybinės atsakomybės sampratą ir jos sudedamuosius elementus tikslinga išnagrinėti atskirus vidaus tarnautojų, pareigūnų teisės aktus, reglamentuojančius tarnybinės atsakomybės taikymą.

Muitinės pareigūnai traukiami drausminėn atsakomybėn. Įstatymo „Dėl muitinės darbuotojų teisių ir pareigų“[240] 14 straipsnio 1 dalis numato galimybę muitinės pareigūnus traukti drausminėn atsakomybėm už tarnybinių pareigų pažeidimą (žr. 3 lentelę).

3 lentelė Muitinės pareigūnų teisės pažeidimų rūšys[241]

Teisės pažeidimai
Veika, kuri gali pakenkti Lenkijos gerovei ar interesams
Siekis pasipelnyti
Šiurkštus tarnybinis nusižengimas

Muitinės pareigūnams už tarnybinio pobūdžio nusižengimus taikomos šios tarnybinės nuobaudos:

- Papeikimas su įspėjimu
- Negalėjimas būti paaukštintam 2 metus
- Perkėlimas į žemesnes pareigas

[240] „Prawa i obowiązki pracowników organów administracji celnej.“. SIP.LEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 24 d. https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/prawa-i-obowiazki-pracownikow-organow-administracji-celnej-16790280 .

[241] *Ibid*

- Atleidimas iš darbo.

Pastebima, kad Lenkijos vidaus tarnybos pareigūnams taikomos tarnybinės nuobaudos turi panašumų su Lietuvos sistema. Nuobaudos ne tik moralinio, bet ir materialinio pobūdžio. Tarnybinių nuobaudų taikymo senatis lygi dvejiems metams. Nuobaudos išnyksta po 3 metų, papeikimas su įspėjimu gali būti panaikinti praėjus vieneriems metams.

Policijos, sienos apsaugos ir kalėjimų tarnybos pareigūnai už savo veiksmus traukiami tarnybinėn atsakomybėn nepaisant baudžiamosios atsakomybės taikymo. Policijos, sienos apsaugos ir kalėjimų tarnybos pareigūnams taikomos tarnybinės nuobaudos už drausminius nusižengimus, susijusius su tarnybinės drausmės pažeidimu ar profesinės etikos taisyklių nesilaikymu. Nors policijos, sienos apsaugos ir kalėjimų tarnybos pareigūnų drausminę atsakomybę reglamentuoja skirtingi įstatymai, tačiau tarnybinių nusižengimų ir taikomų tarnybinių nuobaudų sąrašai identiški. Pastebima, kad tarnybinių nusižengimų sąrašas išsamesnis (žr. 4 lentelę) nei Lietuvos. Manytina, kad toks reglamentavimas leidžia subjektams, taikantiems tarnybines nuobaudas, skirti pagrįstas ir teisėtas tarnybines nuobaudas. Pavyzdžiui, tarnybinio ginklo praradimas traktuotinas kaip atskiras teisinis nusižengimas. Priešingai, Lietuvos teisinėje sistemoje toks nusižengimas būtų vertinamas individualiai, priklausomai nuo aplinkybių visumos.

4 lentelė Vidaus tarnybos pareigūnų tarnybinių nusižengimų rūšys Lenkijoje [242]

Tarnybinis nusižengimas
Policijos pareigų, kylančių iš duotos priesaikos, nevykdymas
Atsisakymas vykdyti komandas
Neveikimas ar netinkamas tarnybinių pareigų atlikimas
Tarnybinių pareigų nevykdymas ar teisės aktuose nustatytų teisių viršijimas
Žala tarnybai
Piktnaudžiavimas esama padėtimi siekiant materialinės ar asmeninės naudos
Nebuvimas darbo vietoje dėl nepateisinamų priežasčių
Buvimas darbo metu neblaiviam ar apsvaigusiam nuo kitų medžiagų
Kito pareigūno ar asmens teisių pažeidimas
Tarnybinio ginklo praradimas
Informacijos, susijusios su tarnybinės veiklos vykdymu, atskleidimas, jeigu

[242] Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal, „Odpowiedzialność dyscyplinarna i karna policjantów“, SIP.LEX, žiūrėta 2022 m. kovo 24 d., https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/policja-16793593/roz-10 ;
„Odpowiedzialność dyscyplinarna i karna funkcjonariuszy Straży Granicznej“, SIP.LEX, žiūrėta 2022 m. kovo 24 d., https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/straz-graniczna-16793876/roz-14 ;

tai padarė ar galėjo padaryti žalos valstybei

Už vieną tarnybinį nusižengimą skiriama viena tarybinė nuobauda, tačiau esant keliems drausminiams nusižengimams egzistuoja galimybė skirti vieną griežtesnę tarnybinę nuobaudą. Nuobaudų rūšys materialinio ir moralinio pobūdžio (žr. 5 lentelę). Manytina, kad tarnybinė nuobauda – perkėlimas į žemesnes pareigas nėra tiesioginė materiali poveikio priemonė[243]. Perkėlimas į žemesnes pareigas gali sąlygoti neigiamą pareigūno kvalifikacijos vertinimą. Autorės nuomone, Lenkijos tarnybinių nuobaudų sistema patrauklesnė nei Lietuvos teisinės sistemos. Lenkijos tarnybinių nuobaudų sistema nedviprasmiška, įžvelgiama hierarchinio pavaldumo sistema. Kaip pažymėjo Lenkijos Vyriausiasis administracinis teismas[244], paskirtos nuobaudos rūšis turi atitikti paskirtos nuobaudos rūšį ir negali būti nepagrįstai didinama arba mažinama. Už mažareikšmius nusižengimus sienos apsaugos tarnautojai atsakomybėn netraukiami. Tarnybinė nuobauda gali būti iškelta: a) tiesioginio viršininko prašymu; b) aukštesniojo viršininko prašymu; c) teismo ar prokuroro prašymu; d) kitos suinteresuotos institucijos ar nukentėjusios šalies. Tarnybinis patikrinimas turi būti atliekamas per 30 dienų nuo tos dienos, kai viršininkas sužinojo apie pažeidimą. Tarnybinis patikrinimas nepradedamas, jei suėjo 90 dienų terminas. Tarnybinės nuobaudos išnyksta praėjus 2 metams, tačiau įstatymas pateikia išimtį, kai terminas gali sutrumpėti iki 3 mėnesių.

5 lentelė Vidaus tarnybos pareigūnų tarnybinių nuobaudų rūšys Lenkijoje [245]

Nuobaudų rūšys
Įspėjimas
Papeikimas
Perkėlimas į žemesnes pareigas
Laipsnio mažinimas
Atleidimas iš tarnybos

Tarnybinės atsakomybės taikymas numatytas ne tik specialiuose teisės aktuose, bet ir Lenkijos valstybės tarnybos įstatyme[246]. Minėtas įstatymas įtvirtina tarnybinės nuobaudos rūšis: a) pastabą; b) papeikimą; c) negalėjimą būti paaukštintam 2 metus; d) bazinės algos sumažinimą ne daugiau kaip 25 % ne ilgesniam kaip šešių mėnesių laikotarpiui; e) laipsnio mažinimą; d) atleidimą iš valstybės tarnybos. Skirtingai nuo statutinių tarnautojų, taikomų tarnybinių nuobaudų spektras valstybės tarnautojams platesnis. Įstatymas nedetalizuoja tarnybinio nusižengimo sąvokos.

[243] Bozek, *supra note*, 21.
[244] Bozek, *supra note*, 21.
[245] „Odpowiedzialność dyscyplinarna i karna policjantów“, *supra note*, 243.
[246] „Ustawa o służbie cywilnej“. LexLege. Žiūrėta 2022 m. kovo 24 d. https://lexlege.pl/ustawa-o-sluzbie-cywilnej/

Apibendrinant galima pastebėti, kad Lenkijoje, skirtingai nei Lietuvoje, neegzistuoja reglamentuotas teisės aktas vidaus tarnybos santykiams nustatyti. Lenkijoje nėra vieningos pozicijos dėl tarnybinės atsakomybės vertinimo, vyrauja nuomonė, kad tarnybinė atsakomybė panaši į baudžiamąją ar administracinę atsakomybę. Tarnybinių nusižengimų sąrašas reglamentuojamas išsamiau nei Lietuvos teisinės sistemos. Tarnybinių nusižengimų turinio esmė artima Lietuvos teisinei sistemai.

3.2 Vidaus sistemos pareigūnų tarnybinės atsakomybės charakteristika Čekijoje

Čekijos įstatyminė bazė, reglamentuojanti valstybės tarnautojų veiklą, yra kiek siauresnė nei Lietuvos ir Lenkijos. Šiuo metu Čekijos valstybės tarnautojų statusą reglamentuoja „Valstybės tarnybos įstatymas“[247]. Įstatymas taikomas plačiąja prasme – valstybės tarnautojams ir vidaus tarnybos pareigūnams. Minėtas įstatymas netaikomas saugumo pajėgoms, Čekijos armijos generalinio štabo, karo policijos, karinės žvalgybos, nacionalinio kibernetinio ir informacijos centro institucijoms.

Tarnybinė atsakomybė Čekijoje suvokiama kaip „tinkamas valstybės tarnautojų pareigų, kylančių iš teisės aktų, susijusių su tarnyba, nuostatų ir įsakymų vykdymas“[248]. Pareigų pažeidimas suponuoja tarnybinę atsakomybę, už kurią įstatymas numato tarnybines nuobaudas (žr. 6 lentelę).

6 lentelė Vidaus tarnybos pareigūnams skiriamų nuobaudų rūšys Čekijoje [249]

Tarnybinių nuobaudų rūšys
Rašytinis papeikimas
Atlyginimo sumažinimas iki 15 procentų ne ilgesniam kaip 3 mėnesių laikotarpiui
Nušalinimas nuo pareigų
Atleidimas iš darbo

Tarnautojai už mažareikšmius tarnybinius nusižengimus traukiami tarnybinėn atsakomybėn, taikant papeikimą žodžiu arba raštu. Pastebima, kad papeikimas nepatenka į tarnybinių nuobaudų sąrašą. Tarnybinių nuobaudų sistema panaši į Lietuvos ir Lenkijos vykdomą sistemą. Pastebima, kad taikomos moralinio ir materialinio poveikio priemonės. Atleidimas iš vidaus tarnybos taikomas už šiurkštų drausmės nusižengimą atsižvelgiant į tai, ar

[247] „Zákon o státní službě, zákon č. 234/2014 Sb.“, PROLIDI, žiūrėta 2022 m. kovo 24 d., https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2014-234#cast4 .
[248] *Ibid*
[249] Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal: „Zákon o státní službě, zákon č. 234/2014 Sb.“, PROLIDI, žiūrėta 2022 m. kovo 24 d., https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2014-234#cast4 .

buvo sukelta didelė žala, ir į tai, ar apareigūnas veikė iš savanaudiškų paskatų. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad už kelis drausminius nusižengimus tarnybinė nuobauda skiriama pagal sunkiausią drausmės nusižengimą. Tokios praktikos laikosi ir kaimyninė valstybė Lenkija.

Drausminei bylai nagrinėti sudaroma drausmės komisija. Komisijos sudėtis specifinė: komisiją turi sudaryti ne mažiau kaip 3 nariai, vienas iš jų privalo turėti aukštąjį universitetinį teisinį magistro studijų programos išsilavinimą. Tarnybinė nuobauda netaikoma, jei praėjo vienerių metų senaties terminas. Nuobaudos, jei pareigūnui buvo skirtas rašytinis papeikimas, išnyksta per 1 metus, jei sumažintas atlyginimas, per 2 metus, visais kitais atvejais per 3 metus.

Saugumo pajėgų narių tarnybinis nusižengimas suvokiamas kaip „tarnybinių pareigų pažeidimas“, tačiau tai nėra laikoma nusikaltimu. Tokiu elgesiu laikomas ir tarnybinio vertinimo metu gautas nepatenkinamas rezultatas.“[250] Pastebima, kad skiriant tarnybines nuobaudas saugumo pajėgių nariams, ypatingas dėmesys sutelkiamas nustatyti, ar veika atlikta dėl neatsargumo, ar tyčia. Pripažįstama, kad tarnautojas veikė dėl neatsargumo esant šioms sąlygoms: a) žinojo, kad jo elgesys gali pažeisti teises, bet tikėjosi to išvengti; b) nežinojo, kad savo veiksmais gali pažeisti pareigą, nors pagal aplinkybes turėjo ir galėjo žinoti. Drausminis nusižengimas padaromas tyčia, jei: a) tarnautojas norėjo pažeisti teises; b) žinojo, kad jo elgesys gali pažeisti pareigas ir sąmoningai suvokė savo veiksmus. Tarnybinės nuobaudos (žr. 7 lentelę) (bauda, daikto konfiskavimas, veiklos draudimas) taikomos už nusižengimus, kurie turi baudžiamojo nusižengimo požymių. Minėtos nuobaudos gali būti skiriamos ir su kitomis nuobaudų rūšimis kaip papildomos.

7 lentelė. Saugumo pajėgų tarnybinių nuobaudų rūšys Čekijoje [251]

Tarnybinių nuobaudų rūšys
Rašytinis įspėjimas
Bazinio tarifo sumažinimas iki 25 % ne ilgesniam kaip 3 mėnesių laikotarpiui
Tarnybinio medalio atėmimas
Tarnybinio laipsnio atėmimas
Daikto konfiskavimas
Veiklos draudimas
Bauda

[250] Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů“, PROLIDI, žiūrėta 2022 m. kovo 24 d., https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-361#cast4

[251] Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal „Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů“, PROLIDI, žiūrėta 2022 m. kovo 24 d., https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-361#cast4

Apibendrinant galima pastebėti, kad Lietuvos, Lenkijos ir Čekijos tarnybinės atsakomybės taikymo institutai turi panašumų. Tarnautojai traukiami atsakomybėn už tarnybinius nusižengimus, priešingus vidaus tarnybos sistemai. Tarnybinių nuobaudų sistemoje varijuoja identiškos nuobaudos: švelniausia nuobauda – pastaba/papeikimas, perkėlimas į žemesnes pareigas ir griežčiausia – atleidimas iš vidaus tarnybos. Kiekvienoje valstybėje skirtingai reglamentuojama vidaus tarnautojų veikla. Kiekvienoje valstybėje užtikrinimas tarnybinės atsakomybės instituto veikimas, parenkat skirtingas taikymo priemones.

IŠVADOS

Atlikus norminių teisės aktų, specialiosios literatūros ir teismų praktikos analizę paaiškėjo, kad ginamasis teiginys pasitvirtino. Tuo pagrindu suformuotos išvados:

1. **Išvados, susijusios su tarnybinės atsakomybės teisine charakteristika.**

Atlikus istorinį tarnybinės atsakomybės raidos tyrimą, nustatyta, kad Lietuvos vidaus tarnybos pareigūnų tarnybinės atsakomybės užuomazgos sietinos su 1920 m. priimtu „Milicijos įstatymu“. Įstatymų stoka, kompetencijos trūkumas sąlygojo ilgą tarnybinės atsakomybės instituto vystymosi procesą. Tarpukario Lietuvoje taikytinos drausminės atsakomybės moralinio ir dorovinio poveikio priemonės neatspindėjo tarnybinės atsakomybės nuobaudų prevencijos tikslų. 1991 m. priimtas Vyriausybės nutarimas „Dėl tarnybos Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemoje statuto“ iš pat pradžių sąlygojo vidaus tarnybos teisinių santykių nepakankamai išvystytą teisinį reglamentavimą. Iki 2003 m. vidaus tarnautojai už tarnybinio pobūdžio nusižengimus buvo traukiami drausminėn atsakomybėn, todėl bendrosios atsakomybės taikymas vidaus tarnybos pareigūnams, turintiems diskrecines galias, užkirto kelią prisiimti asmeninę atsakomybę už atliktus nusižengimus ir užtikrinti tinkamą tarnybinių pareigų atlikimą. 2003 m. priėmus VTS, buvo pradėtas formuoti tarnybinės atsakomybės institutas, taikytinas vidaus tarnybos pareigūnams. Diferencijuotas teisinis reguliavimas įtvirtino galimybę tarnybinius santykius reglamentuoti diferencijuotai, nepažeidžiant vientisumo principo. Todėl tarnybinius santykius ir tarnybinės atsakomybės institutą reglamentavo skirtingi teisės aktai: Tarnybos kalėjimų departamente prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos statutas, Tarnybos Lietuvos Respublikoje muitinėje statutas, Lietuvos Respublikos civilinės krašto apsaugos tarnybos statutas. Reglamentavimas egzistavęs iki 2019 m. buvo labai platus ir nekonsoliduotas. Toks reglamentavimas nepažeidė Konstitucijos nuostatų, tačiau buvo neveiksmingas. Įtvirtinus naujas VTS ir VTĮ įstatymų redakcijas, pasikeitė įstatyminė bazė, reglamentuojanti vidaus tarnybos pareigūnų statusą. Nuo 2019 m. VTS normos taikomos ne tik vidaus reikalų ministro, bet ir teisingumo bei finansų ministrų valdymo sričių statutinėse įstaigose tarnaujantiems pareigūnams. Pasikeitus statutinių įstaigų reglamentavimo tvarkai, daugelis įstatymų (Tarnybos kalėjimų departamente prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos statutas, Tarnybos Lietuvos Respublikos muitinėje statutas, Lietuvos Respublikos civilinės krašto apsaugos tarnybos statutas) neteko teisinės galios.

Tarnybinė atsakomybė suponuoja ne tik teorinį veikimą, bet ir praktinį modelį. Šiam tikslui pasiekti praktikoje įtvirtintas pamatinis tarnybinės atsakomybės veiksnys – atsakomybės neišvengiamumo principas. Atsakomybės neišvengiamumo principas ne tik užtikrina tarnautojų atsakomybę už atliktus veiksmus, bet reikalauja, kad pažeidimą padariusiam asmeniui būtų

pritaikyta proporcinga nuobauda. Tarnybinė atsakomybė taikoma išimtinai valstybės tarnautojams, todėl vidaus tarnybos pareigūnai laikomi tarnybinės atsakomybės subjektais. Pagrindinis skiriamasis statutinių tarnautojų bruožas – įstatymo suteikti viešojo administravimo įgaliojimai bei padidintos rizikos darbinių funkcijų atlikimas. Statutiniai tarnautojai išsiskiria iš kitų valstybės tarnautojų ne tik suteiktais įgaliojimais, bet ir griežtais hierarchiniais pavaldumo santykiais. Dėl išskirtinio vidaus tarnybos pareigūnų statuso ir pareigų, tarnybinei atsakomybei kilti, turi įtakos principai (skaidrumo, politinio neutralumo principai). Statutiniams valstybės tarnautojams siekiant karjeros vidaus tarnyboje yra keliami bendrieji ir specialieji reikalavimai. Vienas iš reikalavimų, kuris turi tiesioginę įtaką tarnybinei atsakomybei kilti – lojalumas valstybei.

2. **Išvados, susijusios su tarnybinės atsakomybės taikymu.**

Sisteminė tarnybinių nuobaudų taikymo procesą reglamentuojančių teisės aktų ir teismų praktikos analizė leidžia teigti, kad tarnybinės atsakomybės taikymo neteisėtumą dažniausiai sąlygoja netinkamai paskirta tarnybinės nuobaudos rūšis. Vadovaujantis administracinių teismų suformuota praktika, tarnybinių ginčų bylose dėl tarnybinių nuobaudų skyrimo vidaus tarnybos pareigūnams nustatyta tendencija, kad netinkamos nuobaudos rūšies paskyrimą sąlygoja tarnybinio patikrinimo metu atlikti pažeidimai: neišsami tarnybinio nusižengimo ir jo sudėties analizė, nepagrįstas sprendimas skirti vienokio ar kitokio pobūdžio tarnybinę nuobaudą. Atlikta ekspertų, taikančių tarnybines nuobaudas, apklausa atskleidė tendenciją: tarnybinės atsakomybės neteisėtumą sąlygoja nepakankamas tarnybinių nuobaudų reglamentavimas. Dabartinis teisinis reglamentavimas įtvirtina nusižengimų, už kuriuos tarnautojui skiriama griežčiausia tarnybinės nuobaudos rūšis – atleidimas iš vidaus tarnybos, sąrašą. Subjektams, taikantiems tarnybinę atsakomybę, sudėtinga identifikuoti, už kokius nusižengimus taikytinos atitinkamos rūšies tarnybinės nuobaudos. Tarnybinių nuobaudų rūšys: pastaba ir papeikimas turi mažą atskirtį. Paskirta tarnybinė nuobauda privalo būti pagrįsta poįstatyminiais teisės aktais, reglamentuojančiais vidaus tarnybos pareigūnų teises ir pareigas. Praktikoje pastebima tendencija, kad poįstatyminiai teisės aktai, reglamentuojantys vidaus tarnautojų teises ir pareigas, nuolat keičiami, nėra vieningos sistemos. Todėl pagrįsti savo sprendimą skirti atitinkamos rūšies tarnybinę nuobaudą sudėtinga.

Atsakomybės neišvengiamumo principo pažeidimą lemia senaties terminas tarnybinei nuobaudai skirti. VTS įtvirtintas vienerių metų terminas tarnybinei nuobaudai skirti, kuris pažeidžiamas kreipiantis į profesines sąjungas dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo pritarimo arba nepritarimo. Profesinių sąjungų nepagrįstas atsisakymas skirti tarnybinę nuobaudą lemia ginčo nagrinėjimą administraciniuose teismuose ir, nors bylos dažniausiai laimimos, tačiau pažeidžiamas vienerių metų tarnybinei nuobaudai skirti terminas. Profesinių sąjungų nepagrįstas

elgesys sąlygoja tarnybinės atsakomybės negalimumą ir atsakomybės neišvengiamumo principo pažeidimą.

3. **Išvados, susijusios su tarnybinių nuobaudų taikymu užsienio valstybėse.**

Užsienio valstybių teisinio reglamentavimo vertinimas leidžia teigti, kad Lenkijos, Čekijos ir Lietuvos tarnybinės atsakomybės institutai turi panašumų. Tarnybiniu nusižengimu laikomas netinkamas vidaus pareigų atlikimas arba etikos principų pažeidimas. Lenkijos vidaus tarnybos teisinį reglamentavimą sudaro atskiri teisės aktai, reglamentuojantys muitinės, policijos, sienos apsaugos ir kalėjimų tarnybos teisinį statusą. Čekijoje taikomas valstybės tarnybos įstatymas yra taikomas visiems valstybės tarnybos pareigūnams, išskyrus saugumo pajėgas, Čekijos armijos generalinį štabą, karo policiją, karinę žvalgybą, nacionalinio kibernetinio ir informacijos centro institucijas.

PASIŪLYMAI

1. Siekiant sumažinti už tarnybinius nusižengimus vidaus tarnybos pareigūnui skiriamų tarnybinių nuobaudų sąrašą siūloma pakeisti *Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto 39 straipsnio 2 dalį,* ir *ją išdėstyti taip:*

   Pareigūnui gali būti skiriama viena iš šių tarnybinių nuobaudų:

   1) Pastaba

   2) Griežtas papeikimas

   3) Perkėlimas į žemesnes pareigas

   4) Atleidimas iš vidaus tarnybos.

2. Siekiant išvengti tarnybinės atsakomybės neišvengiamumo principo pažeidimo, siūloma numatyti išimtį naikinamajam tarnybinės nuobaudos senaties termino taikymui. Siūloma pakeisti *Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto 39 straipsnio 5 dalį, ją išdėstyti taip:*

   Į šio straipsnio 4 dalyje nustatytus 30 dienų ir 2 mėnesių terminus neįskaitomas laikas, kurį pareigūnas nebuvo tarnyboje dėl nedarbingumo, buvo *komandiruotėje ar atostogavo arba buvo nušalintas nuo pareigų, taip pat laikas, per kurį įstatymų nustatyta tvarka turi būti išnagrinėtas skundas dėl profesinės sąjungos renkamojo organo nesutikimo dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo pareigūnui. Tarnybinių nuobaudų paskyrimo senaties terminas gali būti atnaujinimas, esant skundui dėl profesinės sąjungos renkamojo organo nesutikimo dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo pareigūnui.*

LITERATŪRA

Norminiai teisės aktai:

1. „Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“. TAR. Žiūrėta 2022 m. vasario 22 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.0DD705F93CDD.
2. „Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 4 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/ta/336765 .
3. „Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. vasario 23 d. https://www.infolex.lt/portal/start_ta.asp?act=doc&fr=pop&doc=103787&title=LR%20administracini%F8%20teis%EBs%20pa%FEeidim%F8%20kodeksas .
4. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 4 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/ta/66150 .
5. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 4 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/ta/10708 .
6. „Lietuvos Respublikos civilinės krašto apsaugos tarnybos statutas“. LRS. Žiūrėta kovo 3 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.215632?jfwid .
7. Lietuvos Respublikos diplomatinės tarnybos įstatymas“. LRS. Žiūrėta 2022 m. kovo 3 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.70992/asr .
8. „Lietuvos Respublikos Konstitucija“. LRS. Žiūrėta 2022 m. vasario 22 d. https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm. .
9. „Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 16 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.168154/asr .
10. „Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas“. LRS. Žiūrėta 2022 m. kovo 3 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.434526/asr .
11. „Lietuvos Respublikos laikinasis vidaus tarnybos įstatymas“. LRS. Žiūrėta 2022 m. vasario 28 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.2395?jfwid=92zt7s6l4 .
12. „Lietuvos Respublikos Lietuvos kariuomenės drausmės statuto patvirtinimo įstatymas“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m, kovo 10 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/ta/107645?ref=5 .
13. „Milicijos įstatymas iš laikinosios Vyriausybės žinios 1920 m. Nr.32“. E-PAVELDAS. Žiūrėta 2022 m. sausio 19 d. https://www.epaveldas.lt/preview?id=C10000143886-1920-Nr.32 .
14. „Lietuvos Respublikos policijos įstatymas“. LRS. Žiūrėta 2022 m. sausio 19 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.957/vpObZQWbrM .
15. „Lietuvos Respublikos policijos įstatymas“ (suvestinė redakcija nuo 1990 m. gruodžio 11 d.). INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. vasario 15 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/ta/22750:ver1
16. „Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos statuto patvirtinimo įstatymas“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 11 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/ta/112814:ver1 .
17. „Lietuvos Respublikos Tarnybos Lietuvos Respublikos muitinėje statuto patvirtinimo ir įgyvendinimo įstatymas“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. vasario 28 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/ta/82932:ver1#X844205f474514ce8ad1d83cd7b1836b9.

18. „Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento statuto patvirtinimo įstatymas“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 1 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/ta/118085:ver1#Xd07ca5282538424f847258c3d2688d5b .
19. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas“. TAR. Žiūrėta 2022 m. sausio 19 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.D3ED3792F52B/iCcVCsRTCg .
20. „Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas“ (suvestinė redakcija nuo 2015 m. balandžio 3 d.)“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 12 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/ta/41119:ver32 .
21. „Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas (suvestinė redakcija nuo 2016 m. spalio 1 d. iki 2017 m. sausio 1 d.). INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 8d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/ta/17188:ver102 .
22. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas (suvestinė redakcija nuo 2022 m. sausio 14 d. iki 2022 m. gegužės 1 d.). INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 8 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/ta/17188?ref=5 .
23. „Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto patvirtinimo įstatymas“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. sausio 19 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/ta/41119#Xcae48d8e94ff4f3bab068263cf4fd862 .
24. „Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto patvirtinimo įstatymas“ (suvestinė redakcija nuo 2003 m. gegužės 1 d., iki 2004 m. balandžio 1 d.). INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 11 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/ta/41119:ver1 .
25. „Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto patvirtinimo įstatymas“ (suvestinė redakcija nuo 2013 m. liepos 1 d. iki 2013 m. liepos 15 d.). INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 17 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/ta/41119:ver28#X1291ff9bdf464eaf81f5782222d43c7d .
26. „Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statutas“ (suvestinė redakcija 2016 m. sausio 1 d. iki 2016 m. liepos 1 d.). INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 5 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/ta/41119:ver33 .
27. „Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto patvirtinimo įstatymas“ (suvestinė redakcija nuo 2018 m. sausio 1 d. iki 2019 m. sausio 1 d.). INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 17 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/ta/41119:ver40 .
28. „Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statutas“ (aktuali redakcija). INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. sausio 22 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/ta/41119 .
29. „Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas“. TAR. Žiūrėta 2022 m. kovo 12 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.0BDFFD850A66/asr .
30. Lietuvos policijos generalinio komisaro įsakymas „Dėl administracinių teisės pažeidimų ir eismo įvykių registro duomenų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“. LRS. Žiūrėta 2022 m. kovo 9 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.394176?jfwid=bkaxkxjt .
31. Lietuvos policijos generalinio komisaro įsakymas „Dėl policijos patrulių veiklos instrukcijų“, INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 17 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.404160 .
32. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas „Dėl statutinių valstybės tarnautojų tarnybos, socialinių garantijų ir darbo apmokėjimo tobulinimo gairių patvirtinimo“. LRS. Žiūrėta 2022 m. kovo 9 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=10jdcsa6co&documentId=TAIS.444619&category=TAP .

33. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2019 m. vasario 12 d. įsakymas Nr. 1V-142 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2019 m. sausio 15 d. įsakymo Nr. 1V-55 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto įgyvendinimo" pakeitimo“, „Tarnybinių patikrinimų atlikimo, tarnybinių nuobaudų vidaus tarnybos sistemos pareigūnams skyrimo ir panaikinimo tvarkos aprašas“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 18 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/ta/525578?ref=5 .
34. „Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto patvirtinimo įstatymo ir su juo susijusių įstatymų pakeitimo įstatymų projektų aiškinamasis raštas“. LRS. Žiūrėta 2022 m. kovo 11 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.198429?jfwid=-wd7z6rbll .
35. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl tarnybos Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemoje statuto“. LRS. Žiūrėta 2022 m. vasario 25 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.4143?jfwid=oyiziuzip.
36. „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. lapkričio 23 d. nutarimo Nr. 1162 „Dėl specialiųjų priemonių specifikacijos ir Specialiųjų priemonių panaudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo projektas“. LRV. Žiūrėta 2022 m. kovo 3 d. https://lrv.lt/uploads/main/meetings/docs/1084885_imp_4e9612585e813aaf863297368909 69d7.pdf .

Užsienio valstybių norminiai teisės aktai:

37. „Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm disciplināratbildības likums“. LIKUMI. Žiūrėta 2022 m. vasario 22 d. https://likumi.lv/ta/id/138749-iekslietu-ministrijas-sistemas-iestazu-un-ieslodzijuma-vietu-parvaldes-amatpersonu-ar-specialajam-dienesta-pakapem-disciplinaratbildibas-likums.
38. „Odpowiedzialność dyscyplinarna i karna policjantów“. SIP.LEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 24 d. https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/policja-16793593/roz-10.
39. „Prawa i obowiązki pracowników organów administracji celnej.“. SIP.LEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 24 d. https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/prawa-i-obowiazki-pracownikow-organow-administracji-celnej-16790280 .
40. „Ustawa o służbie cywilnej“. LexLege. Žiūrėta 2022 m. kovo 24 d. https://lexlege.pl/ustawa-o-sluzbie-cywilnej/ .
41. „Valsts civildienesta ierēdņu disciplināratbildības likums”. LIKUMI. Žiūrėta 2022 m. vasario 22 d. https://likumi.lv/ta/id/136110-valsts-civildienesta-ierednu-disciplinaratbildibas-likums.
42. „Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů“. PROLIDI. Žiūrėta 2022 m. kovo 24 d. https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-361#cast4 .
43. „Zákon o státní službě, zákon č. 234/2014 Sb.“. PROLIDI. Žiūrėta 2022 m. kovo 24 d. https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2014-234#cast4 .

Specialioji literatūra:

44. Deviatnikovaitė, Ieva. *Administracinė teisė bendroji dalis*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2021.
45. Eidintas, Alfonsas, ir Raimundas Lopata. *Lietuvos Valstybės Tarybos protokolai 1917-1918*. Vilnius: Mokslas, 1991.
46. Glebovė, Neringa . „Valstybės tarnybos samprata ir valstybės tarnautojo statuso ypatumai“. *Teisė* 76 (2010): 136. https://doi.org/10.15388/Teise.2010.0.220.

47. Jarašiūnas, Egidijus. „Bendrieji Europos Sąjungos teisės principai Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencijoje: kai kurios vartojimo, „įkvėpimo“ šaltinių ir norminio pobūdžio funkcijų problemos“. Iš *XXI amžiaus iššūkiai tarptautinei teisei*, Justinas Žilinskas, Lyra Jakulevičienė, 103 – 117. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2020.
48. Kuncevičius, Gytis, ir Violeta Kosmačaitė. „Tarnybinės atsakomybės taikymo probleminiai aspektai“. *Jurisprudencija* 19, 4 (2012). https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/111.
49. Laurinavičius, Alfonsas, „Statutinių valstybės tarnautojų statuso įgijimo kriterijai ir jo išskirtinumo pagrįstumas“. Iš *Valstybės tarnybos teisinis reguliavimas ir perspektyvos Lietuvos Respublikoje,* Gintaras Švedas, 92 – 101. Vilnius: Lietuvos viešojo administravimo institutas, 2008.
50. Laurinavičius, Alfonsas. *Tarnybinė teisė ir naujoji valstybės tarnybų (institucijų) valdymo paradigma*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010.
51. Palidauskaitė, Jolanta. *Valstybės tarnautojų etikos pagrindai.* Kaunas: Technologija, 2011.
52. Petkevičius, Pranas. *Administracinė atsakomybė* . Vilnius:Justitia, 1996.
53. Stasys, Vansevičius. *Valstybės ir teisės teorija.* Vilnius: Justitia, 2000. https://vtvk2008.files.wordpress.com/2008/10/valstybes-ir-teises-teorija-vansevicius-2000.pdf .
54. Vaišvila, Alfonsas. *Teisės teorija.* Vilnius: Justitia, 2000. https://vtvk2008.files.wordpress.com/2008/10/teises-teorija-vaisvila-2000.pdf .
55. Vilniaus universiteto Teisės fakulteto taryba. *Baudžiamoji teisė.* Vilnius: Eugrimas, 2003.
56. Waldemar Bendaruk„„The beginngs of disciplinary responsibility of Polish state officials“. *Journal of modern science,* 1, 44 (2020): 125 – 134. https://www.jomswsge.com/pdf-124639-53883?filename=The%20beginnings%20of.pdf.
57. Wojciech Bozek, „The Disciplinary Responsobility of Employees of State Offices for the Infringment of Public Finance discipline and Penalties Related to them“. *Prawo Biudżetowe Państwa i Samorządu,* 2,1 (2013): 61 – 84. https://apcz.umk.pl/PBPS/article/view/PBPS.2013.011.
58. Wojciech Morański, „The legal nature of the disciplinary responsibility of the civil service mwmber“. *Roczniki Administracji i Prawa* 13 (2013): 245 – 262. http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-f07042b1-9084-47ab-926c-320d468e63b2 .

Teismų praktika:

Europos Žmogaus teisių teismas

59. Europos Žmogaus Teisių Teismo „2006 m. spalio 10 d. nutarimas byloje Juodsnukis prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 19048/03“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. vasario 23 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/70885 .
60. Europos Žmogaus Teisių Teismo „ 2009 m. vasario 10 d. nutarimas byloje Sergey Zolotukhin prieš Rusiją pareiškimo Nr. 14393/03“. HUDOC. Žiūrėta 2022 m. vasario 23 d. https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-91222%22]} .

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

61. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas Nr. 51/01-26/02-19/03-22/03-26/03-27/03 „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ją susiję santykiai, atitikties Konstitucijai ir įstatymams“. LRKT. Žiūrėta 2022 m. sausio 19 d. https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta275/content .
62. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. rugpjūčio 13 d. nutarimas Nr. 33/04 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. vasario 27 d. nutarimo Nr. 222“, „Dėl kandidato į Vyriausybės atstovus“ atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo 9 straipsniui“. LRKT. Žiūrėta 2022 m. vasario 20 d. https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta560/content .
63. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. birželio 8 d. nutarimas Nr. 34/2008-36/2008-40/2008-1/2009-4/2009-5/2009-6/2009-7/2009-9/2009-12/2009-13/2009-14/2009-17/2009-18/2009-19/2009-20/2009-22/2009 „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 20 straipsnio 1,2,3 dalių (2000 m. rugsėjo 26 d. redakcija), 20 straipsnio 5 dalies (2004 m. liepos 5 d. redakcija), 43 straipsnio 4 dalies (2000 m. rugsėjo 26 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. LRKT. Žiūrėta 2022 m. vasario 23 d. https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta523/content .
64. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. rugsėjo 19 d. nutarimas Nr. 34/2000-28/01 „Dėl Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymo (2000 m. liepos 11 d. redakcija) 27 straipsnio 2 dalies, Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymo 27 straipsnio pakeitimo įstatymo 2 straipsnio 1 dalies, Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymo (2002 m. liepos 5 d. redakcija) 57 straipsnio 4 dalies, Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo (1997 m. gegužės 22 d. redakcija) 7 straipsnio 3 dalies 4 punkto, Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo (2002 m. birželio 20 d. redakcija) 7 straipsnio 3 dalies 6 punkto, Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 48 straipsnio 1 dalies (1961 m. birželio 26 d. redakcija) ir 75 straipsnio 1 dalies (1975 m. sausio 29 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai)“. LRKT. Žiūrėta 2022 m. vasario 25 d. https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta309/content .
65. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. gruodžio 11 d. nutarimas Nr. 14/07-17/08-25/08-39/08 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 23 straipsnio 2 dalies (2002 m. balandžio 23 d., 2007 m. birželio 7 d. redakcijos) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. LRKT. Žiūrėta 2022 m. kovo 24 d. https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta536/content .
66. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 22 d. nutarimas Nr. 24/07 „Dėl konkursų į valstybės tarnautojo pareigas“. LRKT. Žiūrėta 2022 m. kovo 7 d. https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta483/content .
67. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2012 m. vasario 27 d. nutarimas Nr. 15/2008-19/2010-25/2010-106/2010-27/2011-36/2011 „Dėl Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo, tarnybos Lietuvos Respublikoje muitinėje statuto, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. sausio 25 d. nutarimu Nr. 86 patvirtintų ligos ir motinystės socialinio draudimo pašalpų nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. LRKT. Žiūrėta 2022 m. kovo 6 d. https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/ipaieska/135/ta108/content .
68. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. liepos 3 d. sprendimas Nr. 7/04-8/04 „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 15 d., nutarimo

kai kurių nuostatų išaiškinimo“. LRKT. Žiūrėta 2022 m. kovo 15 d. https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta91/content .

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas

69. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2004 m. balandžio 13 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-03-170-04“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 21 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/26630 .

70. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2005 m. rugsėjo 20 d .nutartis administracinėje byloje Nr. A-469-1117-05“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 18 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/656206 .
71. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2005 m. spalio 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-15-1480-05“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 9 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/54414 .
72. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2006 m. vasario 1 d .nutartis administracinėje byloje Nr. A-663-741-06“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 21 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/57060 .
73. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2007 m. spalio 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-438-281-07“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. vasario 25 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/81797 .
74. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2008 m. birželio 25 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-438-624-08“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 20 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/87992 .
75. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2008 m. spalio 23 d .nutartis administracinėje byloje Nr. A-442-2681-08“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. vasario 25 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/90444 .
76. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2009 m. gruodžio 28 d .nutartis administracinėje byloje Nr. A-146-1366-09“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 15 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/146291 .
77. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2010 m. liepos 26 d .nutartis administracinėje byloje Nr. A-575-876/2010“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 8 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/168378 .
78. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2010 m. rugpjūčio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-438-776/2010“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 15 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/170606 .
79. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2010 m. gruodžio 27 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-146-1368-10“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 20 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/184873 .
80. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2011 m. balandžio 28 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-63-1366-11“. INFOLEX. Žiūrėta kovo 10 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/203742 .
81. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2011 m. gegužės 16 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-662-1468-11“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 10 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/205010 .

82. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2011 m. gegužės 23 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-438-1446-11“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 9 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/217458 .
83. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2011 m. rugsėjo 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-62-1389-11“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 18 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/372066 .
84. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2011 m. rugsėjo 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-756-3075-11“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 20 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/224594 .
85. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2011 m. spalio 6 d .nutartis administracinėje byloje Nr. A-63-2855-11“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 21 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/227415 .
86. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2012 m. vasario 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-662-28-12“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 20 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/367767 .
87. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2012 m. kovo 15 d .nutartis administracinėje byloje Nr. A-520-1994-12“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 19 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/370639 .
88. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2012 m. balandžio 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-552-2013-12“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 9 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/375836 .
89. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2012 m. birželio 14 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-520-2362-12“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 17 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/381676 .
90. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2012 m. birželio 25 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-662-368-12“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 21 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/386139 .
91. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2012 m. liepos 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-662-2637-12“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 15 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/390423 .
92. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2012 m. liepos 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-552-2748-12“, INDOLEX. Žiūrėta 2022 m. vasario 24 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/393521 .
93. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2012 m. rugpjūčio 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-444-2727-12“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. vasario 24 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/401306 .
94. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2012 m. rugsėjo 17 d .nutartis administracinėje byloje Nr. A-520-2823-12“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. vasario 24 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/401306 .
95. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2012 m. gruodžio 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-520-2901-12“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 10 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/494501 .
96. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2013 m. vasario 21 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-662-437-13“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 20 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/511689 .

97. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2013 m. vasario 28 d .nutartis administracinėje byloje Nr. A-492-360-13“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. vasario 25 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/513764 .
98. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2013 m. kovo 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-146-395-13“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 20 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/569734 .
99. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2013 m. kovo 14 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-492-577-13“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 10 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/578805 .
100. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2013 m. kovo 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-143-438-13“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 17 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/600419 .
101. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2013 m. balandžio 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-552-578-13“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 9 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/663470 .
102. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2013 m. birželio 19 d., nutartis administracinėje byloje A-552-578-13“. ETEISMAI. Žiūrėta 2022 m. kovo 20 d. https://eteismai.lt/byla/259315108365710/A-552-578-13 .
103. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2013 m. birželio 21 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-520-971-13“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. vasario 20 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/701558 .
104. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2013 m. gruodžio 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-261-1804-13“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 8 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/778575 .
105. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. balandžio 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-492-873-14“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 6 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/822927 .
106. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2015 m. sausio 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-662-2770-14“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 19 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/955049 .
107. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2015 m. kovo 24 d .sprendimas administracinėje byloje Nr. A-537-520/2015“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 21 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1023536 .
108. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2015 m. balandžio 2 d .nutartis administracinėje byloje Nr. A-553-520/2015“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 9 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1024460 .
109. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2016 m. gegužės 25 d .nutartis administracinėje byloje Nr. A-665-438/2016“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 15 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/ta/41119:ver1#X6b693d3021f74c5c80e2c3b835571989.
110. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2016 m. rugsėjo 15 d nutartis administracinėje byloje Nr. A-4353-438/2016“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 10 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1333640 .
111. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2017 m. gegužės 3 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-2766-438/2017“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 12 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1762486 .

112. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2019 m. sausio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-3230-261/2019“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 16 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1695324 .
113. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2019 m. lapkričio 6 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-5367-1062/2019“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 7 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1776052 .
114. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2020 m. vasario 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-971-1062/2020“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 21 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1852908 .
115. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2020 m. birželio 17 d .nutartis administracinėje byloje Nr. A-3802-662/2020“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 15 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1895536 .
116. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2021 m. balandžio 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-2835-968/2021“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 9 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1987745 .
117. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2021 m. balandžio 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-2685-520/2021“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 7 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1993756 .
118. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2021 m. gegužės 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-1748-520/2021“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 15 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1994270 .
119. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2022 m. vasario 9 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. eA-1109-261/2022“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 17 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2059393 .
120. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo „2022 m. vasario 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-196-520/2022“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 18 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2062231 .

Regionų apygardos administracinis teismas

121. Kauno rūmų (Regionų apygardos administracinis teismas) „2021 m. lapkričio 9 d. sprendimas Nr. I3-7984-554/2021“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 15 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2045683 .

Lietuvos apeliacinis teismas

122. Lietuvos apeliacinio teismo „2020 m. sausio 29 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-33-449/2020“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 16 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1813540 .

123. Lietuvos apeliacinio teismo „2021 m. lapkričio 15 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-295-658/2021“. INFOLEX. Žiūrėta 2022 m. kovo 9 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=2038346 .

Kiti informacijos šaltiniai:

124. „Atviri valstybės tarnybos duomenys“. VTD. Žiūrėta 2022 m. sausio 19 d. https://statistika.vtd.lt/index.html .

125. Aukščionytė, Inesa. „Valstybės tarnautojų tarnybinė atsakomybė ir kylančios problemos“. Magistro baigiamasis darbas, Mykolo Romerio universitetas, 2015. https://www.lvb.lt/permalink/f/16nmo04/ELABAETD15137381 .

126. Lietuvių kalbos žodynas“. LKŽ. Žiūrėta 2022 m. vasario 20 d. http://www.lkz.lt/?zodis=atsakomyb%C4%97&id=01086290000 .

127. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, nagrinėjant bylas dėl tarnybinių ginčų, apibendrinimas (I dalis)“. LVAT. Žiūrėta 2022 m. kovo 2 d. https://www.lvat.lt/data/public/uploads/2018/01/d1_24_apibendrinimas.pdf .

128. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, nagrinėjant bylas dėl tarnybinių ginčų, apibendrinimas (II dalis)“. LVAT. Žiūrėta 2022 m. vasario 22 d. https://www.lvat.lt/veikla/teismu-praktika/teismu-praktikos-apibendrinimai/206 .

129. „Milicijos žinios 1922 m. Nr. 1“. E-PAVELDAS. Žiūrėta 2022 m. vasario 25 d. https://www.epaveldas.lt/preview?id=LNB1EEFF5E5 .

130. „Milicijos žinios 1922 m. Nr.3“. E-PAVELDAS. Žiūrėta 2022 m. vasario 25 d. https://www.epaveldas.lt/preview?id=LNB1EEFF5E5-1922-Nr.3 .

131. „Milicijos žinios 1923 m. Nr. 1-3“. E-PAVELDAS. Žiūrėta 2022 m. vasario 25 d. https://www.epaveldas.lt/preview?id=LNB1EEFF5E5-1923-Nr.1-3 .

132. „Milicijos žinios 1923 m. Nr. 4-5“. E-PAVELDAS. Žiūrėta 2022 m. vasario 25 d. https://www.epaveldas.lt/preview?id=LNB1EEFF5E5-1923-Nr.4-5 .

133. Noreika, Kęstutis. „Kauno miesto ir apskrities viešoji policija 1918 -1940 m.“ Magistro darbas, Lietuvos edukologijos universitetas, 2015. https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:8580836/datastreams/MAIN/content .

134. „Pareigūnai kaip visi piliečiai turi konstitucinę teisę reikšti savo nuomonę“. Atspindžiai, 2021 m. rugsėjo 19 d. https://www.atspindziai.lt/pareigunai-kaip-ir-visi-pilieciai-turi-konstitucine-teise-reiksti-savo-nuomone .

135. „Policijos žinios 1924-1940, 1943-1944, 2004-2008“. E-PAVELDAS. Žiūrėta 2022 m. kovo 9 d. https://www.epaveldas.lt/preview?id=C1B0003778541-1933-Nr.3.

136. „Susisteminta teisminė praktika pagal tarnybinių nuobaudų rūšis“. VTD. Žiūrėta 2022 m. sausio 19 d. https://portalas.vtd.lt/lt/news/visuomenei/2020-metais-vykusiu-tarnybiniu-gincu-apzvalga-ir-naujausia-teismine-praktika-1077.html .

137. Tarnybinių ginčų, išnagrinėtų administraciniuose teismuose apžvalga“. VTD. Žiūrėta 2022 m. vasario 20 d. https://vtd.lrv.lt/uploads/vtd/documents/files/2021%2012%2021%20Teismu%20praktikos%20inimas%202021.pdf .

138. „Valstybės tarnautojų veikų mažareikšmiškumo taikant tarnybinę atsakomybę teismų praktikos apibendrinimas“. VTD. Žiūrėta 2022 m. kovo 15 d. http://portalas.vtd.lt/lt/rekomendacijos-172.html .

139. „Valstybės tarnybos įstatymo ir su juo susijusių teisės aktų nuostatų įgyvendinimo metinė ataskaita“. VTD. Žiūrėta 2022 m. kovo 9 d. https://vtd.lrv.lt/uploads/vtd/documents/files/VEIKLA/ATASKAITOS/VTD_ataskaita_2005.pdf .

Gaidamovič, Elena. Tarnybinės atsakomybės raida ir tendencijos vidaus tarnybos sistemoje / Administracinės teisės programos magistro baigiamasis darbas. Darbo vadovė: Prof. dr. Ieva Deviatnikovaitė – Vilnius Mykolo Romerio universitetas, 2022 – 70.

ANOTACIJA

Baigiamajame darbe analizuojamos teorinės ir praktinės problemos, kylančios taikant tarnybinę atsakomybę. Praktinių problemų analizė atskleidžiama analizuojant tarnybinio nusižengimo sudėtį, tarnybinės atsakomybės nuobaudų sistemą, tarnybinį patikrinimą (tyrimo pradėjimas, tarnybinio patikrinimo išvada, nuobaudos skyrimas).

Tyrimo tikslas – išanalizuoti tarnybinės atsakomybės instituto teisinį reguliavimą, raidą, tendencijas, atskleisti taikymo problemas vidaus tarnybos sistemoje. Sisteminė tarnybinių nuobaudų taikymo procesą reglamentuojančių teisės aktų ir teismų praktikos analizė leidžia teigti, kad Lietuvos teisinėje bazėje įtvirtinta neišsami tarnybinių nuobaudų sistema. Dabartinis teisinis reglamentavimas įtvirtina nusižengimų, už kuriuos tarnautojui skiriama griežčiausia tarnybinės nuobaudos rūšis – atleidimas iš vidaus tarnybos, sąrašą. Subjektams, taikantiems tarnybinę atsakomybę, sudėtinga identifikuoti, už kokius nusižengimus taikytinos atitinkamos rūšies tarnybinės nuobaudos. Poįstatyminiai teisės aktai, reglamentuojantys vidaus tarnautojų teises ir pareigas, nuolat keičiami, nekodifikuoti, nėra vieningos sistemos, todėl reglamentuoti savo sprendimą skirti atitinkamos rūšies tarnybinę nuobaudą sudėtinga. Taikant teorinius ir empirinius mokslinio tyrimo metodus, įrodyta, kad vidaus tarnautojai gali nepagrįstai išvengti tarnybinės atsakomybės suėjus tarnybinių nuobaudų senaties terminui.

Reikšminiai žodžiai: vidaus tarnyba, vidaus tarnybos pareigūnas, tarnybinė atsakomybė, tarnybinis nusižengimas, tarnybinė nuobauda.

Gaidamovic, Elena. Development and Tendencies of Disciplinary Liability in the Internal Service System / Master's Thesis for the Administrative Law Programme. Scientific adviser: Prof. Dr Ieva Deviatnikovaitė – Vilnius Mykolas Romeris University, 2022 – 70.

ANNOTATION

This thesis analyses the theoretical and practical problems that arise in the application of disciplinary liability. The analysis of practical problems is revealed by means of an analysis of the composition of misconduct in the office, the system of disciplinary penalties and by an investigation into the internal service (initiation of an investigation, conclusion of the investigation, imposition of a penalty).

The aim of the research is to comprehensively analyse the legal regulations of the institute of disciplinary liability, their development and tendencies, and to reveal the problems of their application in the internal service system. A systematic analysis of the legal acts governing the process of applying disciplinary penalties and the case law allows us to state that the Lithuanian legal framework has an incomplete disciplinary penalty system. The current legal regulations establish a list of the cases of misconduct for which the most severe type of disciplinary penalty is imposed on an internal servant, i.e. dismissal from the internal service. It is difficult for the entities imposing disciplinary liability to identify the types of misconduct for which the relevant type of disciplinary penalty is applicable. The by-laws governing the rights and obligations of internal servants are constantly changing, they are not codified, and there is no unified system, which makes it difficult to regulate one’s decision to impose the appropriate type of disciplinary penalty. Theoretical and empirical research methods have shown that internal servants may unjustifiably escape disciplinary liability after the expiry of the limitation period for disciplinary penalties.

Key words: internal service, internal servant, disciplinary liability, misconduct in office, disciplinary penalty.

Gaidamovič, Elena. Tarnybinės atsakomybės raida ir tendencijos vidaus tarnybos sistemoje / Administracinės teisės programos magistro baigiamasis darbas. Darbo vadovė: Prof. dr. Ieva Deviatnikovaitė – Vilnius Mykolo Romerio universitetas, 2022 – 70.

SANTRAUKA

Tyrimo tikslas – išanalizuoti tarnybinės atsakomybės instituto teisinį reguliavimą, raidą, tendencijas, atskleisti taikymo problemas vidaus tarnybos sistemoje. Tyrimo tikslui pasiekti iškelti šie uždaviniai: 1. Pateikti teisinę tarnybinės atsakomybės charakteristiką išskiriant tarnybinės atsakomybės elementus bei apžvelgiant tarnybinės atsakomybės teisinio reglamentavimo raidą. 2. Išanalizuoti tarnybinės atsakomybės taikymą vidaus tarnybos sistemoje, atskleisti taikymo problemas bei pateikti jų sprendimų būdus. 3. Lyginamuoju aspektu išnagrinėti vidaus sistemos pareigūnų tarnybinės atsakomybės instituto ypatumus Lenkijoje ir Čekijoje.

Šiame darbe keliamam tikslui ir uždaviniams pasekti naudojami: lyginamasis, istorinis, sisteminės analizės, dokumentų analizės, analitinis – kritinis, statistinis, aprašomasis, ekspertų apklausos ir apibendrinimo metodai. Magistro baigiamąjį darbą sudaro: įvadas, dėstomoji dalis, susidedanti iš trijų skyrių, išvados, pasiūlymai, literatūros sąrašas, anotacija bei santrauka lietuvių ir anglų kalbomis. Baigiamojo darbo pirmajame skyriuje analizuojama tarnybinės atsakomybės samprata ir jos paskirtis, chronologine tvarka apžvelgiama vidaus tarnybos ir tarnybinės atsakomybės teisinio reguliavimo raida, aptariamas tarnybinės atsakomybės sąveika su kitomis teisinės atsakomybės rūšimis, analizuojamas tarnybinės atsakomybės subjekto teisinis statusas. Baigiamojo darbo antrajame skyriuje pateikiama išsami tarnybinio nusižengimo analizė ir jo sudėtis, remiantis VTS ir administracinių teismų praktiniais pavyzdžiais, aptariama tarnybinių nuobaudų sistema, išskiriamos praktikoje kylančios problemos taikant atitinkamą tarnybinę nuobaudą, pasitelkiant oficialią administracinę doktriną teismų praktiką. Detaliai analizuojamas tarnybinio patikrinimo teisinis reglamentavimas ir praktinės problemos. Baigiamojo darbo trečiajame skyriuje nagrinėjami tarnybinės atsakomybės ir jos taikymo ypatumai Lenkijoje ir Čekijoje. Atlikus norminių teisės aktų, specialiosios literatūros ir teismų praktikos analizę suformuotos išvados. Pasiūlymai suformuoti atsižvelgiant į tarnybinę atsakomybę reglamentuojančius teisės aktus, teismų praktiką ir remiantis ekspertų apklausos atsakymais.

Gaidamovic, Elena. Development and Tendencies of Disciplinary Liability in the Internal Service System / Master's Thesis for the Administrative Law Programme. Scientific adviser: Prof. Dr Ieva Deviatnikovaitė - Vilnius Mykolas Romeris University, 2022 – 70.

SUMMARY

The aim of this research is to comprehensively analyse the legal regulations of the institute of disciplinary liability, their development and tendencies, and to reveal the problems of their application in the internal service system. The following objectives have been set to achieve this aim: 1. to provide legal characteristics of the concept of disciplinary liability from a chronological perspective, distinguishing the elements of disciplinary liability; 2. to analyse the application of disciplinary liability in the internal service system, to reveal the existing problems and to present ways to solve them; 3. to analyse the peculiarities of applying the principle of disciplinary liability in Poland and in the Czech Republic from a comparative point of view.

To achieve the aims and objectives of this thesis, comparative, historical, systematic analytical, documental, empirical, analytical-critical, statistical and generalisation methods are used. This Master's thesis consists of the following: an introduction, an enunciation section consisting of three chapters, conclusions, suggestions, a list of references, an abstract and a summary in both Lithuanian and English. The first chapter analyses the concept of disciplinary liability and its purpose, provides a chronological overview of the development of the legal regulations of internal service and disciplinary liability, discusses the relationship between disciplinary liability and other types of legal liability, and analyses the legal status of the statutory employee as a subject of disciplinary liability. The second chapter provides a detailed analysis of misconduct in the workplace and its composition, based on practical examples from the Statute of Internal Service and the administrative courts, discusses the system of disciplinary penalties, and identifies the problems that arise in the practical application of the relevant disciplinary penalty upon employment of the official administrative doctrine. The legal regulations and practical problems highlighted by the investigation into the internal service are analysed in great detail. The third chapter examines the peculiarities of the application of disciplinary liability in Poland and the Czech Republic. Conclusions have been formulated after analysis of regulatory legal acts, special literature and case law. The suggestions are based on the legislation governing disciplinary liability, the case law and the responses to the expert survey.